

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Band: 97 (1984)

Rubrik: Ligia Romantscha = Lia Rumantscha : rapport annual 1983
Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 19.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Ligia Romontscha Lia Rumantscha

Rapport annual 1983

Rapport dal parsura

Dad onn ad onn prova il parsura en quest lieu da resumar e da bilantschar l'activitad da la societad da tetg da la Rumantschia. Oz ch'el sa metta a scriver ses davos rapport, sa schlargia l'orizont; i s'accumuleschan regordanzas ed experientschas d'in'etappa pli lunga, i sa mussan foras en il vid e rauba che tegna, ed or da tut sa cristalliseschan pensaments e reflexiuns da tempra pli generala.

Tge è capità en il decurs dals davos set onns cun il moviment dals Rumantschs? Ina dumonda ch'jau na prov gnanca da responder en moda cumplessiva, surlaschond quai al temp, che vegn a zavrà lura pir il madir dal malcotg. I ma tenta dapli da proceder en maniera selectiva, prendend giu qua e là ina da las flurettas senza l'ambiziun vana ch'i dettia londerora in puschel flurs cumplet.

Gia a l'emprim'egliada vegn mintgin a vesair che la contabilitad da la LR è sa midada. Ad ina svieuta totala da ca. 2 milliuns francs l'onni 1977 correspunda in budget per il 1984 da 5 milliuns francs. Il spectrum d'activitad da la LR è s'augmentà considerablament. Quai che dat latiers en egl è che questa creschientscha n'ha betg scuflà en prima lingua il secretariat central – per gronda part favurisescha ella las regiuns. L'engaschament da 4 collavuratur regiunals è in pass decisiv vers la decentralisaziun e regionalisaziun da nossa lavur. Be per pauc è però s'augmentà il personal al secretariat sez, era sche la lavur n'è betg daventada pli pitschna! Il cumpartiment intern da las lavurs, la schanza da pudair furmar en in ambient rumantsch 2 emprendistas, la pussaivladad da surdar lavurs da tempra specifica ad incumbensads: Sche questas premissas s'uneschan cun in spiert da collavuraziun, lura ha la LR il fundament per ina lavur fritgaivla. Sch'i reussescha a tuts, e qua pens jau era a la suprastanza sco organ da contact direct cun il secretariat, da remplazzar tendenzas da controlla tras in spiert da toleranza activa e da sa far liber da cultivar «ballast» d'ina ideologia da las particularitads, lura van ils sforzs era en ina direcziun positiva. Che quai è stà pussaivel en aut grad, e quai cun 3 secretaris, cun differentas midadas personalas tant en il secretariat sco er en la suprastanza, è stà per mai ina da las pli grondas satisfacziuns.

La valor da questa constataziun crescha anc sch'jau registresch il sequent «curiosum» dals Rumantschs: Fitg raras èn stadas las situaziuns

da discrepanzas tar dumondas materialas; i deva bain ideas oppostas e discussiuns animadas, adina ha però dominà la voluntad da sa chattar a soluziuns acceptablas per tuts. Tut auter cur ch'i sa tracta da far eleziuns: Dumondas persunalas chaschunan cun regularitad frappanta erupziuns emoziunalas, laschan reviver atavissem ch'ins crajeva gia daditg superads, ma ch'èn anc oz en cas da far stremblir perfin il fundament da la chasa rumantscha. Sch'ils custs per las reparaturas da la miraglia giustifitgeschan las burascas è in quint tant impussaivel sco quai che vegnan ad esser las provas dad impedir la proxima.

*Da quai che va da sasez, da quai che sa tira a la lunga
e da quai che stat quiet*

- Jau ma regord d'avair declerà en occasiun da mia tscherna che la dumonda da l'instrucziun da rumantsch en las scolas professiunalas ma stettia fitg a cor. Jau hai prendì ora dal truclet il postulat relativ, nus avain formulà instanzas e furmà gruppas da lavur, nus avain discutà e nus avain tractà: L'onn 1983 è stà il prim onn che tut ils emprendists e las emprendistas da las scolas professiunalas en terra rumantscha han survegnì la pussaivladad da frequentar *in'ura da rumantsch*. Igl ha vulì 7 onns per cuntanscher quest pitschen resultat, ed jau ma regord anc d'ina persunalitad prominenta che ha admonì a nus da la Lia avant in onn da betg exagerar cun nossas pretensiuns! Las difficultads da penetrar en il mund da l'industria e dal commerzi han però era da far cun in tschert elitarissem dal moviment rumantsch che ha negligì e parzialmain perfin stgaffì foss tranter la cultura ed il mund da l'economia.
- Avanzar cun la sveltezza da là glimaia è ina, star quiet dal tut in'otra. I ma displascha, ch'areguard l'idea d'in *magasin interrumsch* che promovess l'infurmaziun e la comunicaziun tranter las differentas regiuns rumantschas, n'essan nus progredids gnanc in pass. Blers èn sa dads fadia, per els tuts n'è'gl betg ina granda consolaziun ch'almain il munt dad actas è creschì vaira fitg.
- Pli u main airi è era stada la dumonda da *l'integritad territoriala* per il rumantsch. Il «ius soli» è sa perdì en la dschungla da propostas d'experts, proceduras da consultaziun, expertisas da qua e da là. Sche la lavur d'in ulteriur expert porta l'ov da Columbus, sch'i daventa pus-

saivel da discutir questa dumonda fundamentala per l'existenza dal rumantsch e d'in Grischun triling en maniera seriosa che cumpiglia tuts interessads è a l'entschatta dal 1984 anc tuttafatg intschert.

- I dat lura era chaussas che van quasi da sasez. Per la LR è'gl stà impurtant da basar sia istanza a la Confederaziun dal 1980 sin duas pitgas: *Ponderaziuns generalas* per ina politica da lingua e cultura ed ils *agens basegns* per pudair realisar quella. Sin questas pitgas è vegnida construida l'istanza, in document programmatic per la lavur da la LR dals proxims onns. La seriusadad da l'istanza, l'insistenza durant las tractativas, la cunvegientscha ed il sustegn davart da la Confederaziun, surtut però l'engaschament persvasiv ed unì dals exponents da la LR han pussibilità al parlament da decider cun unanimitad da conceder ils meds finansials per realisar il program d'acziun a partir dal 1984.
- Mintgatant sa precipiteschan novas acziuns. En occasiun dals 40 onns rumantsch sco lingua naziunala (1978) avev'jau postulà a Casti la creaziun d'in rumantsch da chanzlia. Senz'in instrument linguistic simpel ed acceptabel per tut ils Rumantschs sa manevrescha il moviment rumantsch adina pli ferm vers in ghetto folcloristic regiunal. Jau aveva discurrì dal «surmiran adattà» sco lingua da punt – e gia eran qua ils «sches» ed ils «mas» ed ils «tgi-sas». Tgi avess ditg, che be dus onns e mez suenter che la suprastanza da la LR aveva decidì da betg perseguitar vinavant l'idea, ins possia annunziar la naschientscha dal rumantsch grischun? D'in mument a l'auter, grazia a la constellaziun fortunada tant persunala sco era da la cumpetenzza, è'gl stà pussaivel. Gia suenter in onn pon ins constatar ch'il project rumantsch grischun entra en ina fasa da consolidaziun. Il basegn da pudair offrir in med da comunicaziun en scrit per l'entir territori rumantsch è evident, l'enclegientscha crescha plaun plaunet era tar la populaziun e relativescha la vusch da tut quels ch'avevan profetisà la mort da l'uffant avant ch'el era naschì. Il fatg, ch'il RG sa sviluppa enavant, era sch'el vegn accumpagnà cun in egl sceptic e cun in egl intschert, è per mai en sasez ina da las experientschas las pli allegraivlas dals davos onns. Ella è in segn da vitalità da la Rumantschia, d'ina minorità, che senta co ch'il verm ruia vi da la sostanza e ch'en questa situaziun na drizza betg si ina saiv ermetica enturn tut quai che capita dadorvant, mabain sa confrunta cun basegns novs dal temp e sa metta en viadi vers rivas nunenconu-

schentas. Il mument è'gl da cuntinuar cun la lavur scientifica fundamentala, da stabilisar ina strategia transparenta e consequenta areguard il diever e da cuntinuar cun la lavur pragmatica intensivond l'infurmaziun da la populaziun areguard urgenza e cunfins dal RG.

Excurs areguard la politica dal moviment rumantsch

1. Ina lingua è liada vi d'in territori segirà. Ella viva, sch'ella documentescha sia preschientscha en tut ils secturs impurtants da la vita dal mintgadi da ses purtaders.
2. Areguard il rumantsch sa dattan londeror 2 consequenzas:
  - Igl è da cultivar l'idiom da la regiun;
  - Igl è da furnir in med da comunicaziun surregiunal, simpel, praticabel ed acceptà.
3. Il moviment rumantsch viva da la tensiun tranter il sistem da valurs e normas ertadas ed ils basegns d'in temp che sa mida. Questa tensiun è da tegnair ora. Privels permanents èn l'idealizaziun dal passà dad ina vart e da tschella l'affirmaziun nuncritica da tut quai ch'è nov!
4. Il moviment rumantsch ha ina dimensiun linguistica, ina culturala, ina economica ed ina politica. Questas dimensiuns na sa laschan betg separar ina da l'autra. Ellas dependan ina da l'autra e s'influenzeschan vicendaivlamain.
5. Il moviment rumantsch sto sortir dal ghetto linguistic-cultural e daventar in moviment d'integraziun e d'identificaziun per tut ils abitants en terra rumantscha.
6. Las consequenzas pon vegnir signalisadas cun dumondas:
  - Co iniziar il dialog indispensabel tranter la dimensiun culturala e l'economica per arrivar ad in svilup «endogen» che sa basa sin l'iniziativa e la controlla dal svilup tras quels che vivan en terra rumantscha?
  - Co utilisar e chanalisar las influenzas reciprocas da maniera ch'ellas servan a reconstruir communaivlamain ina terra rumantscha che vegn ad esser la nossa?
  - Co actualisar valurs sco quella da l'autonomia e da la cuminanza en il mund da la cultura, economia e politica?
  - Co organisar il moviment rumantsch da maniera ch'el porschia in forum d'identificaziun necessari per tuts?

Il motto da la lavur LR 1983 è stà: Manar enavant la lavur ordinaria, preparar la realisaziun dal nov program da lavur. Tranteren hai era dà surpraisas: cumenzain cun quellas.

Bravuogn e La Punt-Chamues-ch

Che la situaziun dal rumantsch a Bravuogn è precara, savev'ins. Il dumber da la populaziun che discorra rumantsch diminuescha pli e pli (da 191 = 42,35% 1970 giu sin 158 = 34,42% dal 1980), e quai vala surtut per la glied giuvna. La situaziun geografica isolada, il conflict permanent tranter idiom local ed idiom da scola, in summa, tut premissas pauc favuraivlas per in svilup organic da la lingua dal lieu. La preschientscha publica dal rumantsch era practicamain reducida sin il sector da la scola e scolina. Era qua sa plunavan las difficultads. Chapibel ch'ils organs responsabels han provà da meglierar la situaziun. Suenter avair proponì in model per ina scola bilingua ch'è vegnì refusà dal departament d'educaziun n'è'gl betg restà auter ch'introducì la scola fundamentala tudestga. La mancanza d'infurmaziun en questa davosa fasa ha pussibilità a la LR d'intervegnir pir il davos mument. Igl han lura già lieu differentas scuntradas e discussiuns uschia che grazia era a l'enclegientscha dals da Bravuogn han ins pudì chattar ina soluziun da cumpromiss: La decisiun d'introducì la scola fundamentala tudestga (cun 4 uras da rumantsch) vala per 2 onns. Ina cumissiun duess dentant tschertgar da sensibilisar la populaziun per ina reactivaziun da la preschientscha dal rumantsch en tut la vischnanca. Durant quest temp da prova duai vegnir reponderada la situaziun scolastica. Seriusamain vegn ins a stuair studegiar la dumonda d'in nov tip da scola tranter la scola fundamentala tudestga e quella rumantscha, in tip che garantisce ina scolaziun che po satisfar tant la populaziun rumantscha sco era quella d'autras linguas.

Cumenzà hai en Surselva. Pliras vischnancas han decidì da ruman-tschar il num uffizial da lur vischnanca (Vignogn, Degen, Cumbel, Schluein). L'unda è sa bittada vi en Engiadina. La Punt-Chamues-ch è ina vischnanca a l'ur dal territori anc pli u main intacta. La statistica dat bain da pensar (41,54% rumantschs e 40,00% tudestgs), da pensar devi era che dapi decennis la vita politica ed administrativa sa reglava tutt'fatg en tudestg. En il rom da la revisiun totala da la costituziun communal han votantas e votants da La Punt-Chamues-ch decidì cun

in'imposanta maioritad d'introducir il rumantsch sco lingua uffiziala.
Ina decisiun che dat curaschi!

Uniuns affiliadas, radunanza da delegads

La lavur cun las uniuns affiliadas è stada bullada d'in spiert da stretga e buna collavuraziun. La LR ha già da ruir diras nuschs: Chattar ina nova clav per la repartiziun dals subsidis fundamentals (ina pauschala + sustegn segund las activitads), metter en net il carnet da lavur per ils collavurats regiunals e spartir duairs e cumpetenzas tranter las societads regiunals e la LR; nus avain plinavant chattà in cumpromiss areguard la dumonda da la Romania per in sustegn ad ediziuns ecclesiasticas. Durant che las uniuns regiunals survegnan ina tscherta libertad per in tal sustegn, duai la LR mantegnair sia neutralitad en tuttas dumondas confessiunals. Era per l'URS è vegnida simplifitgada e dauzada la cuntribuziun da basa, dond a quella uniun affiliada dapli autonomia che fin ussa.

En il rom usità èn sa splajadas las tschentadas ed ils rapports regulars. La radunanza da delegads da la stad ha già lieu a Schlarigna. Qua sco era en auters lieus è sa mussà, quant grev ch'igl è da dar a questas radunanzas ina tempra festiva e populara, da realisar ina veritabla scuntrada da delegadas e delegads da tut l'intschess rumantsch cun la populaziun dal lieu.

La radunanza dal december a Cuira ha tractà las cumondas statutarias ed ha già da s'occupar cun ina resoluziun inoltrada da vart ladina. Cun gronda maioritad senza cuntravuschs è vegnì acceptà il text sequent:

Resoluziun

La radunanza da delegads da la Lia Rumantscha accepta la sequenta resoluziun:

1. En vista al fatg che
  - l'istanza da la Lia Rumantscha a la Confederaziun cuntegna in program urgent e minimal incontestà da tut ils gremis ch'han tractà ella
  - la contribuziun minimala da 1,5 milliuns dals 3 milliuns accordads da la Confederaziun ensemen cun ils frs. 400 000.– decidids dal Cussegl grond na bastan betg per realisar quel en ina maniera integrala

pretenda la radunanza

che la Regenza grischuna fetschia ils pass necessaris per pussibilitar la realisaziun da tut ils postulats da l'istanza.

2. La radunanza

- renconuscha cun engraziament la decisiun dal Cussegl grond da dauzar la contribuziun annuala a la LR tenor proposta federala
- constatescha ch'il sistem da controlla da finanzas pratitgà fin oz vegn apprezzà e giavischà ed ha funcziunà irreproschablain e mai chaschunà difficultads u perfin irregularitads ch'avessan pretendì ina midada
- deplorescha la decisiun dal Cussegl grond ch'ha prendì a la LR e ses organs il dretg da decider definitivamain davart il program da lavur ed il preventiv e che metta uschia en dumonda la structura democratica e l'autonomia da la LR
- spera che la decisiun tratga garanteschia er en l'avegnir la pratica cumprovada contribuind qua tras ad ina collavuraziun fritgavla tranter la LR ed il chantun.

Cuira, ils 10 da december 1983

Delegadas e delegads
da la Lia Rumantscha

Suenter l'evasiun da las tractandas ha referì signur H. R. Dörig, schef da secziun en l'uffizi federal da cultura davart «Aspects e vias novas en la politica da minoritads da la Confederaziun».

Activitads generalas, scolaziun e furmaziun

Scolina: La LR ha sustegnì las scolinas en il rom usità, ella ha decidì da spetgar ils effects da la lescha per las scolinas, avant che reveder sia pratica da sustegn. In import finanziel pli grond è vegnì accordà ad Alvagni, nua ch'ina delegaziun da la LR/URS ha gì ina tschentada cun las autoritads communalas e scolasticas per discutir la situaziun dal rumantsch ch'è precara era qua.

Signur Schimun Bonorand ha elavurà in *med da lavur* per las scolinas; quel duai vegnir evaluà suenter ina prova en differentas scolinas.

In vast questiunari ha erùì ils giavischs areguard las *inspecturas* da scolina. Quels duain servir sco basa per ina reponderaziun dal status e

da las incumbensas da las inspecturas. Cun in sincer engraziament ha la Lia Rumantscha stuì acceptar la demissiun da dunna *Lucrezia Vital*, ch'ha tgirà blers onns las scolinas da l'Engiadina Bassa e Val Müstair.

Per ils magisters e las magistras ch'han surpiglià plazzas en scolinas ha la LR organisà in *curs d'introducziun*.

Cun in act festiv en la baselgia da la Sontga crusch ha la Lia prendì cumià il zercladur dal *seminari da mussadras*. Differents discurs, la represchentaziun dal toc musical «Missa Sti Aloysii» da Michael Haydn per solists, chor ed orchester, realisà da las seminaristas ensemen cun solists sut la batgetta da lur magister H. P. Rechsteiner e la preschientscha da numerusas amias ed amis dal seminari han stgaffi in ambient da cumià, cun sentiments d'encreschadetgna, da malsegirezza e d'in optimissem moderà vers l'avegnir. Noss cussegl da scola è sa dissolvì, dus da ses commembers, dunna Fortunata Ramming e signur Luzi Battaglia èn vegnids eligids en la cumissiun chantunala consultativa per la scola da dunnas.

Represchentants da la LR han discutà cun las autoritads communalas da *Samedan* areguard la scolina e cun quellas da *Razén* davart l'introducziun d'in'instrucziun da rumantsch per tut ils stgalims dal temp da scola obligatori.

Suenter che la *scola professiunala commerciala* da Samedan ha gì tschernì sco nov manader signur Attinger (quai ch'aveva provocà discussiuns animadas sco era in'intervenziun da la LR e da la PGI), han ins pudì cuntinuar cun las tractativas. Quellas han manà ad in resultat ordvart positiv, uschia ch'a partir da l'entschatta dal nov onn da scola tut ils/las emprendists/-tas ch'han frequentà la scola fundamentala rumantscha frequentan ina ura da rumantsch che vala era sco rom d'examen. Grazia a l'enclegientscha gist era davart dad exponents nunrumantschs èn ins vegnì en curt temp in bun pass enavant. Perencunter n'han ins anc betg chattà ina via che po satisfar per la scola industrial a Cuir. Da *G. A. Derungs-Brücker* è cumparì «Instrucziun romantscha in las scolas professiunalas», durant che *Iso Tuor* ed a. han preparà ina correspundenza rumantscha che cumpiglia en maniera cumplessiva brevs e formulars per commerzi ed administraziun.

Bunas novas era da la scola da dunnas e dal Plantahof: Sin l'urari da tuttas duas scolas figureschan 2 uras da rumantsch, obligatorias per scolaras e scolar da lingua rumantscha.

L'istanza da la LR a la regenza dal 1981 che postulava per la partiziun

tudestga dal *seminari chantunal da magisters* la pussaivladad dad eliger tranter talian e rumantsch n'è anc betg vegnida respundida. Ils magisters da *scola media* han salvà lur dieta da lavur a Ftan. A la fin da lur lavur han els insistì sin la pretensiun d'ina normalisaziun immediata da l'instrucziun da rumantsch a l'institut autalpin da Ftan, e registrà cun satisfacziun che Gion Deplazes è pront da cumpilar cun agid da collegas ina «Istorgia da la litteratura rumantscha (cun texts originals) per scolas medias».

In pensum urgent spetga ils collavuratur regiunals, numnadamain da s'occupar dals *curs d'assimilaziun*: Rimnar il material avant maun, coordinar l'instrucziun, organisar curs da furmaziun per ils magisters, avair quità d'ina successiun organica e regulara dals curs, diversifitgar quels tras offertas specificas (a geniturs dad uffants che van a scola etc.), porscher pussaivladads d'integrasiun dals «assimilads» en il moviment rumantsch. Il success dals curs d'assimilaziun è stà remartgabel: Igl han gè lieu 93 curs cun 904 participant(a)s.

Curs da creschids «Furmaziun e scuntrada» han gè lieu cun bun success en Engiadina, Val Müstair e Surmeir, entant che da la Surselva e dal Grischun d'amez n'han ins betg udì bler.

La Lia Rumantscha è participada ad in project per la scolaziun da creschids dal *Cussegl d'Europa*. Quest project, ch'entra l'onn 1984, suenter visitas da studi en il Grischun, en Portugal, en Spagna ed en la Sicilia, en sia fasa finala, pussibilitescha in barat d'experienceschas sin il plaun europeic e furnescha in catalog da recumandaziuns per ils stadis participads al Cussegl d'Europa. El ha confruntà il moviment rumantsch cun reflexiuns, objecziuns e criticas che valan la paina da vegnir ponderadas seriusamain.

Linguatg

Il zercladur avainsa festivà l'emprim anniversari dal *rumantsch grischun* cun ina conferenza da pressa. Cun questa occasiun è vegnids offrìds 2 bels regals: La segiranza «Vita» ha gè quità che tut ils formulars, brochuras ed inserats vegnian translats en rumantsch grischun, entant che la Lia Rumantscha ha preschentà il Tick-Tack, in manual simpel per la correspundenza, sviluppà en Engalterra e translats en pliras linguas. In ordvart grond interess da Rumantschas e Rumantschs ha chattà il curs d'in'emna a Savognin cun ina participaziun da 100 personas. Bernard

Cathomas e Georges Darms han suandà numerusas invitaziuns per referats d'infurmaziun en terra rumantscha ed utrò. Suenter in onn pon ins constatar

- che la lavur scientifica proceda en ina maniera fundada, seriusa e speditiva
- ch'il basegn e la voluntad da sa servir dal RG creschan tant en terra rumantscha tar privats, sco era tar societads, interpresas ed instituziuns publicas (la LR ha survegnì dapli che 200 dumondas per translatar texts en RG)
- ch'ils Rumantschs sezs accumpognan il project RG cun in sentiment sceptic e critic, senza però far opposiziun da princip. Controversa è la discussiun areguard il diever dal RG. La LR sa tegna consequentmain vi da la maxima ch'il RG duai vegnir duvrà sulettamain là, nua che l'alternativa fiss il tudestg
- che l'entir project dal RG na chargia betg la cassa da la LR; el vegn finanzià dal Fondo naziunal per la perscrutaziun scientifica e dal chantun da Genevra cun in import annual da frs. 87 000.--.

Dasper n'è l'engaschament a favur dals idioms regiunals betg vegnì a la curta. Ad ina ventgina dad ediziuns ha la suprastanza accordà in sustegn finanziàl; la LR realisescha sezza las ediziuns da l'OSL, edescha ina gasettina per uffants en sursilvan (il «Pierrot», che chatta bun'accolientscha, ma che sto vegnir remplazzà a partir dal 1984 da l'«Enicapeni»); ella ha fatg las lavurs preparativas per ina «Grammatica sursilvana» che duai vegnir realisada dal chantun, e finanzià las lavurs da preparaziun per la nova ediziun da las novas «Normas surmiranas» (che duai sco med d'instrucziun era cumparair tar la chasa editura chantunala per meds d'instrucziun). Ella ha realisà ils meds d'instrucziun per las scolas fundamentalas tudestgas da la 1a-6avla classa en sursilvan e parzialmain er en puter, surmiran e sutsilvan. Cun grond engaschament lavura signur Otto Knupfer, cusseglià da Felix Giger DRG, en incumbensa da la LR vi da l'elavuraziun d'in *vocabulari* administrativ-giuridic, in'ovra monumental che duai cumparair en il decurs dal proxim onn. La seria «Pled Rumantsch» è vegnida cuntinuada cun l'ediziun da «Biologia».

Cun desideri spetgainsa da pudair occupar il post da servetsch da linguatg previs en l'istanza; la piazza relativa è vegnida scritta ora il mais da november.

Confederaziun e chantun

L'eveniment central sin il *champ federal* è stà la decisiun unanima dal parlament d'accordar al chantun Grischun ina contribuziun da 3 milliuns per sustegnair e promover il rumantsch ed il talian. Grazia a l'insistenza da la LR ed a la gronda chapientscha da las instanzas federalas èn las instanzas da la LR e da la PGI vegnidas tractadas da maniera cumplexiva e cun in tempo nunusità. Menziun engraziaivla merita la gronda chapientscha e l'engaschament per la Rumantschia da «noss» cusseglier federal, Leon Schlumpf, giu Berna. Cun insistenza stat el dad ina vart en per il schlargiament da la preschientscha dal rumantsch en l'administraziun federala (pledond per l'applicaziun dal RG) e da l'autra vart sustegna el ils sforzs per realisar ina chadaina da radio rumantsch. La Confederaziun ha scrit ora d'atun ina *plazza* per la tgira da las linguas minoritarias svizras ed en spezial dal rumantsch. Per quest post è vegnì elegì il suttascrit, ch'en consequenza demissiunescha sco parsura da la Lia Rumantscha. Ensemen cun l'universitad da Turitg prevesa la scola politecnica da realisar ina *professura da rumantsch*.

Il 1985 duai vegnir stampada ina *marca postale* speziala cun l'inscripziun «2000 onns Retoromania». La rumantschaziun da la *posta* en terra rumantscha cuntinua en ina maniera organica e consequenta e porta la tempra d'ina buna collavuraziun vicendaivla.

La supranza ha era prendì posiziun areguard l'iniziativa parlamentara Longet che pretendia la modificaziun da l'art. 116 da la costituziun federala.

Cun la *Viafier Retica* cuntinuan las discussiuns, senza ch'ins haja cuntanschì resultats substanzials evidents ils ultims 2 onns.

Cun satisfacziun ed engraziament avainsa pudì registrar la solidaritad vers il moviment rumantsch da differentas citads e chantuns svizzers. Dasper il chantun Genevra ha era la citad da Genevra concedì in import da frs. 40 000.--; il chantun da Soluturn ha sustegnì la lavur da la LR cun frs. 25 000.--, entant ch'ils frs. 25 000.-- da las citads da Schaffusa, Winterthur e Son Gagl han gidà ad endrizzar la biblioteca populara a Trun.

Las differentas instanzas e discussiuns cun il *chantun Grischun* han già la consequenza che la Regenza ha admonì la LR «da bandunar il stadi d'instanzas e da propostas per passar a l'activitad». Sche la LR è stada activa u betg po mintgin giuditgar sez a maun dal rapport; che gist en

ina fasa transitoria s'emplunan dumondas che ston vegnir scleridas a satisfacziun da tuttas duas parts è in fatg che na sa lascha betg evitar u alura be a disfavur d'ina situaziun clera e transparenta.

La LR ha inoltrà in *istanza* per normalisar la preschientscha dal rumantsch tar ils singuls departaments e tar l'administraziun chantunala. Era sche la resposta da la Regenza na po betg cuntentar, èn l'engaschament previs d'in segund traductur sco era in'applicaziun pli intensiva dal rumantsch en il Fegl uffizial in emprim pass bainvegnì. Per ch'il rumantsch possa sa rinforzar era en las chanzlias communalas ed en la vita publica fai però basegn da reponderar da fund ensi la pratica actuala dal chantun.

Il *parlament grischun* ha dauzà la contribuziun chantunala per la LR sin frs. 400 000.--. Tar ina scuntrada cun ils deputads ha la LR pudì orientar sur da sia lavur. Ella ha era exprimì ses fastidis, che la nova lescha pericliteschia l'autonomia da la LR, midond senza motivaziun sfurzanta la pratica da controlla davart dal chantun. Displaschavlamain n'ha il parlament betg suandà il giavisch da la LR; la radunanza da delegads ha lura exprimì sia dischillusiun tras la resoluziun publitgada sin pagina 10.

La distribuziun dals 3 *milliuns* federalis: Quai ch'ha provotgà naginas discussiuns tar las tractativas tranter la Lia Rumantscha e las uniuns affiliadas è daventà punct da «stgarpitsch» per la LR ed il chantun. La LR è da l'opiniun che la voluntad da la Confederaziun saja stada quella da pussibilitar a la LR da realisar l'entir nov program d'acziun (perquai la formulaziun: il chantun sto accordar a la LR *almain* 1,5 milliuns) e ch'il chantun possa senz'auter dar a la LR era dapli che la summa minima. La posiziun da la regenza è quella, ch'i basegnia per quai ina votaziun chantunala pervia dal referendum obligatori per expensas che surpassan frs. 500 000.--. Giurists èn vidlonder da sclerir la dumonda.

Main chapibel e fundamentalmain problematic daventa dentant il fatg che la Regenza prevesa da duvrar il rest dals 3 milliuns per accumplir duairs ch'appartegnan segund legiferaziun tar ils *duairs ordinariis* d'in chantun triling. Sche quest daner vegn impundì per l'instrucziun da rumantsch en las scolas chantunalas u per finanziar il post da translaziun en l'administraziun chantunala, sa dat or da quella pratica in *tractament inegual* da las gruppaziuns linguisticas en noss chantun. Questa situaziun è inacceptabla per la LR. Ella inizescha ina pratica da discriminaziun netta dals Rumantschs envers il Grischun da lingua taliana e tudestga.

Tuttas duas dumondas vegnan ad occupar la LR era en il decurs da l'onn proxim, ed i vegn ad esser dad impurtanza decisiva per la lavur dals proxims onns da chattar soluziuns che sa basan sin dretgs costituziunals evidents.

La LR ha en pli era giavischè da pudair sa participar a la procedura da consultaziun areguard il project dal *Flüela/Vereina*.

En la dumonda da la lescha da linguatg ha la LR insistì che l'expert incumbensà per elavurar ina proposta per ina midada da la costituziun e per ina lescha da linguatg survegnia er invista da las propostas elavuradas dals experts e da la radunanza da delegads da la LR.

Fatgs divers

Bainvegnidas e multifaras èn stadas las acziuns da *rumantschaziun*: In'inventarisaziun da las inscripziuns da la Viafier Retica ed in'otra da las inscripziuns chantunals da traffic en Surselva han furmà la basa per istanzas a las instituziuns pertutgadas. Las gruppas d'acziun da Scuol e quella da Trun cuntinuan lur lavur. Ellas han cuntanschì bels resultats e dattan novs impuls a las uniuns affiliadas per intensivar quella lavur en tut la regiun. Millis e millis abunents han fatg midar las inscripziuns en il cudesch da telefon. Quel cumpara a l'entschatta dal proxim onn en in vestgì rumantsch!

Dus cudeschs ch'infurmeschan davart istorgia e situaziun actuala dal rumantsch èn digns da vegnir menziunads en quest lieu: La retschertga plitost schurnalistica, perquai però betg main interessanta, da W. Catrina: *Die Rätoromanen zwischen Resignation und Aufbruch*, sco era, uss en versiun tudestga, l'ovra fundamentala da R. Billigmeier: *Land und Volk der Rätoromanen*.

La LR ha prendì per mauns in project, giavischè gia dapi daditg da differentas varts, e realisà in'exposiziun ambulanta represchentativa davart il moviment rumantsch. Questa exposiziun ambulanta è vegnida mussada cun success a Schaffusa e conturn. L'adattaziun da quella èn franzos vegn pussibilitada tras ina contribuziun dal chantun Vad.

A Soloturn ha già lieu en il center da sentupada Waldegg ina dieta da dus dis. La regenza chantunala ha envidà persunalitads da politica, cultura e dals mediums da massa per infurmar e discutir davart «l'oz ed il damaun» dal rumantsch.

Represchentants da la LR han prendì part a differentas reuniuns dad instituziuns privatas e publicas, tegnend referats u sa participond a discussiuns: Forum Helveticum, Pro Rätia, Neue Helvetische Gesellschaft, Institut für Minderheitenforschung, Quarta Lingua, Universitad da Neuchatel e. a. p.

La LR ha delegà Albert Gaudenz en il comite da patronadi «Barat da scolars en Svizra», dunna Heidi Derungs-Brücker en la suprastanza da l'«Institut für Minderheitenforschung». Per il cussegl da fundaziun OSL ch'è vegnì restructurà da fund ensi, tschertga ella in represchentant. La LR è era daventada commembra da la SAB (Cuminanza da lavur per il territori da muntogna).

Dapi in per onns sa partecipescha regularmain ina gruppa da giuvens als seminaris da Pasca da la secziun giuvenila da la UFCE/FUEV (Uniun federalista da cuminanzas europeas). Nossas gratulaziuns a Ruedi Bruderer ch'è vegnì elegì sco secretari da questa uniun.

La LR ha dà ina nova furma a la concorrenza da chant, il resultat obtegnì è encuraschant (ves. «Chanzuns»).

La realisaziun dal nov program da lavur per l'onn che vegn ha chaschunà blera lavur preparatoria. Per dar ina degustaziun sajan almain menziunadas in per dumondas: status e funcziun dals collavurats regiunals, organisaziun dal post da linguatg, repartiziun da las contribuziuns finanzialas, prioritads d'acziun en vista al fatg che las contribuziuns finanzialas da la Confederaziun ch'il chantun dat vinavant a la LR na bastan betg per realisar l'entir program da lavur, tractativas cun la Regenza per obtegnair dapli daner che la summa minimala prescritta dad 1,5 milliuns dals 3 milliuns da Berna u per delegar tschertas incumbensas dal program da la LR al chantun. Schebain che questa lavur ha consumà blera energia e chaschunà rumpatesta, pudainsa constatar cun satisfacziun che la lavur ordinaria da la LR n'ha betg patì pervia da quai e ch'a la sava da l'onn nov la LR è bain pinada per affruntar in spectrum d'incumbensas considerablmain pli vast che quel dals davos onns.

Contacts pli intensivs hai dà quest onn tranter las uniuns linguisticas culturalas dal Grischun. Per l'emprima giada è sa reunids ils parsuras da la «Walservereinigung», da la «Pro Grigioni Italiano» e da la LR ad ina tschentada d'infurmaziun e da barat d'ideas. La proposta da stgaffir in «bulletin cultural» triling vegn a vegnir tractada tar ina proxima tschentada.

En l'intern da la *Chasa Rumantscha* è sa midà vaira bler. Suentar la

renovaziun externa ha il cussegl da fundaziun decidì da realisar reparaturas e renovaziuns internas ch'eran daventadas urgentas. La dischlocaziun dal seminari da mussadras sco era novs basegns da la LR han manà ad ina nova concepziun da diever da las localitads. Tgi che ha marveglias fetschia ina visita en Chasa Rumantscha!

Collavurà temporarmain per la LR han durant l'onn danovamain pliras giuvnas e giuvens:

Dumenic Andry, Jachen Andry, Lucretia Augustin, Anna-Alice Dazzi, Cristina Decurtins, Frena Degonda, Maria A. Dosch, Claudia Gisep, Gion Peder Gregori, Manfred Gross, Christina Itin, Anita Mazzetta, Ladina Parli, Mevina Puorger, Annatina Secchi, Valeria Seglias, Violanta Spinass, Carli Tomaschet, Marietta Tuor.

Conclusiun

Avant 7 onns ha la LR ristgà d'eleger sco parsura ina persuna che svegliava sentiments ambivalents. Ella n'era betg anc «cumprovada» sco ins di, e sias activitads eran betg dal gener ch'ellas avessan permiss ina identificaziun per la majoriad. Da questa barriera ha jau betg resentì bler durant tut mes temp d'uffizi, anzi, jau hai bainspert survegnì l'impressiun da betg esser be tolerà, mabain acceptà e purtà. Quel fundament da solidaritad ha pussibilità da lantschar novas ideas, da schlargiar vaira fitg il radius d'activitad da la LR, e – sch'i stueva esser – era da cumbatter senza temair ils conflicts. Jau sun persvadì che quai haja contribuì a svilupar la reflexiun e formulaziun dals agens basegns necessaris per prestar ina lavur cuntentaivla, e per consequenza a cumbatter cun persuasiun ed insistenza per lur realisaziun. Viver da la bainvulientscha dals auters è *ina* moda da sa cumportar, viver or da las atgnas ragischs e pir suenter avair formulà sias pretensiuns tschertgar il cumpromiss, è quella filosofia che persvada dapli.

Positivmain surprindì sun jau adina stà da la gronda toleranza che tut ils gremis da la LR han già per mias escapadas sin il champ politic ch'han betg adina facilità la lavur da la LR. Sche questa toleranza ha già da far cun la persuasiun, ch'il parsura emprovia da far en l'intern sia lavur il pli bain pussaivel per l'avantatg da la chaussa, fiss quai per el ina gronda satisfacziun.

I ma resta d'engraziar, d'engraziar a collavuraturas e collavuratur
en il secretariat sco er en ils organs da la LR, ed i resta d'engraziar a tut
las Rumantschas ed ils Rumantschs ch'han accumpagnà la lavur da la LR
cun engaschament e persvasiun, cun critica e chapientscha!

Romedi Arquint
parsura LR

Noss defuncts

En il decurs da l'onn da rapport ans han pliras prominentas personalitads
dal moviment rumantsch bandunà per adina. Nus ans regurdain en pia
memorgia da quellas dunnas e quels umens ch'èn s'engaschads cun per-
svasiun ed anim, ch'han enritgì noss stgazi cultural cun lur ovra e ch'han
dà impuls decisivs per la lavur rumantscha.

Ch'els repaussian en pasch.

Reto Raduolf Bezzola	(1898–1983)
Valantegn Caspar	(1923–1983)
Bistgaun Cathomas	(1915–1983)
Ursina Clavuot-Geer	(1898–1983)
sur Aluis Derungs	(1909–1983)
sur Giusep Durschei	(1911–1983)
Chatrina Filli	(1914–1983)
Luzi Jochberg	(1928–1983)
Wolfgang Amadeus Liebeskind	(1902–1983)
Giachen Gieri Spescha	(1900–1983)

Organs da la LR

1. Radunanza da delegads

Delegadas e delegads da las uniuns affiliadas a
la LIA RUMANTSCHA (60 del.)

Societad Retorumantscha (5 del.)

Jachen Curdin Arquint, Cuira
Alexi Decurtins, Cuira
Gion Deplazes, Cuira
Cristian Joos, Cuira
Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz

Romania (18 del.)

Norbert Berther, Cuira/Rueras
Toni Berther, Cuira/Sedrun
Rest Martin Cabalzar, Cumbel
Nicolaus Caduff, Vella
Silvio Camenisch, Domat
Giusep Capaul, Mustér
Ignaz Cathomen, Falera
Richard Cavigelli, Glion
Giusep Decurtins I, Cuira/Trun
Giusep Decurtins II, Trun
Gion Tumaisch Deplazes, Domat
Norbert Deplazes, Surrein
Claudia Gienal, Glion
Corsin Jacomet, Sedrun
Alexi Manetsch, Rabius
Toni Muoth, Razén
Duri Pelican, Lumbrein
Pieder Simeon, Trun

suppleants:
Pieder Caduff, Valgronda
Gion Dietrich, Danis/Tavanasa
Marcus Flury, Danis
Ervin Gienal, Sumvitg
Adolf Hosang, Curaglia
Gion Battesta Spescha, Danis
Duri Sulser, Domat
Mariano Tschuor, Laax
Gion Antoni Derungs, Cuira

Uniun dals Grischs (14 del.)

Ottavio Clavuot, Samedan	suppleants:
Jon Depeder, Sa. Maria/Val Müstair	Daniela Dazzi, San Murezzan
Anita Gordon, Silvaplana	Gion Filli, Zernez
Jacques Guidon, Zernez	Ines Gartmann, Zuoz
Irma Klainguti, Zuoz	Andri Gritti, Sent
Jon Manatschal, Samedan	
Ernesta Mayer, Ardez	
Valentin Pitsch, Müstair	
Armon Planta, Sent	
Clot Pult, Guarda	
Josef Th. Stecher, Tarasp	
Clara Stupan, Samedan	
Ulrich Vital, Sent	
Philipp Walther, Champfèr	

Renania (7 del.)

Plasch Barandun, Veulden	suppleants:
Luzi Battaglia, Trin	Barla Candrian-Janki, Cuira/Vuorz
Oscar Candrian, Ziràn	Christ Casper Dolf, Vargistagn
Martin Cantieni, Donat	Peter Jenki, Vuorz
Gion Kunfermann, Cuira	Margreta Jemmi-Cavigilli,
Gion Item, Panaduz	Castrisch
Gieri Risch, Vuorz	Anna Nicca, Donat
	Jacob Pfister, Pitasch
	Bartholome Tscharner, Farden

Uniung rumantscha da Surmeir (6 del.) Uniun da scripturs rumantschs (5 del.)

Remi Capeder, Casti/Alvra	Dumeni Capeder, Lucerna
Tona Collet, Riom	Flurin Caviezel, Cuira/Luven
Stefan Demarmels, Salouf	Toni Halter, Vella
Giatgen Schmid, Riom	Tista Murk, Trun
Gion Pol Simeon, Cuira/Lantsch	Andri Peer, Winterthur/Lavin
Rico Spinass, Tinizong	

Cuminanza rumantscha radio e televisiun (5 del.)

Fidel Caviezel, Cuira/Sumvitg
Christian Fanzun, Cuira
Clemens Pally, Cuira/Curaglia
Peider Ratti, Cuira/Malögia
Stefan Sonder, Cuira/Salouf

suppleants:
Barbla Buchli, Cuira/Sent
Renata Deplazes, Cuira/Rabius
Willy Dolf, Cuira

2. Presidents da las societads affiliadas

Romania	Giusep Capaul, Mustér
UdG	Ottavio Clavuot, Samedan
Renania	Luzi Battaglia, Trin
URS	Gion Pol Simeon, Cuira
SRR	Gion Deplazes, Cuira
USR	Toni Berther, Cuira
CRR	Stefan Sonder, Cuira

3. Suprastanza

President	Romedi Arquint, Chapella
Vicepresident	Sep Item, Cuira/Flem
Assessurs	Flurin Bischoff, Cuira/Sent Faust Signorell, Valbella/Sur Isidor Winzap, Cuira/Falera
Suppleants	Giovannina Brunold, Samedan Cristian Joos, Cuira Remi Capeder, Casti Arnold Spescha, Cuira

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la supranza il *Cussegl* da la LIA RUMANTSCHA.

4. Revisorat

Revisurs	Augustin Cathomen, Breil Paul Michael, Cuira Romano Plaz, Savognin
Suppleants	Valentin Derungs, Glion Otto Vital, Cuira

5. Secretariat

Secretari	Bernard Cathomas, Cuira/Breil
Collavuratur	Corina Dürmüller-Gilly, Cuira/Zernez Toni Kaiser, Cuira/Zuoz Rita Uffer, Cuira/Savognin
Emprendistas	Lydia Lombris, Cuira/Vella Yvonne Michael, Cuira/Farden

6. Post da teater

(occupà parzialmain)

Gian Gianotti, Cuira/Sent

7. Seminari da mussadras (fin 1. fanadur)

Directura   Margrita Wagner-Fryberg, Cuira

8. Scolinas Cuira

Mussadras   Annatina Campell, Cuira/Cinuos-chel
Dorina Item, Cuira/Flem

9. Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis spezials

Cumissiun da neologissem

Alexi Decurtins, Cuira
Jon Clopath, Trin
Felix Giger, Cuira
Oscar Peer, Cuira
Faust Signorell, Valbella

Cumissiun da chant

Ernst Bromeis, Ardez
Giusep Huonder, Mustér
Ludwig Morell, Samedan
Rudi Netzer, Savognin
Marcus Zarn, Landquart

Cumissiun d'ediziun carnets OSL

Surselva	Augustin Manetsch, president, Mustér
Surmeir	Sep Guetg, Savognin
Sutselva	Cristian Joos, Cuira
Engiadina	Ruth Plouda-Stecher, Ftan
LR	Rita Uffer

Cumissiun da redacziun «Bibliografia retorumantscha»

Jachen Curdin Arquint, parsura, Cuira
Norbert Berther, Cuira
Ines Gartmann, Zuoz
Christoph Jörg, Domat
Sur Giusep Pelican, Cuira
Gieri Ragaz, Cuira
Isidor Winzap, Cuira
Bernard Cathomas, LR

Cussegl da scola seminari da mussadras (fin 1. fanadur)

Luzi Battaglia, president, Trin
Flurin Bischoff, Cuira
Toni Halter, Vella
Stefan Capeder, Cuira
Fortunata Ramming, Schlarigna
Margrita Wagner-Fryberg, directura

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

Presidenta	Sora Ulrica Flury, Sedrun
Vicepresidenta	Heidi Myrsep, Zuoz
Actuara	Antonia Casutt, Falera
Cassiera	Ursina Barandun, Surava
Revisuras	Daniela Farrer, Stierva Marcellina Manetsch, Donath
Assessura	Helena Michael, Ziraun

Inspecturas da scolina (fin 31 december)

Surselva	Marianna Maissen, Breil
Sutselva/Schons	Trina Fümberger, Calantgil/Ausserferrera
Surmeir	Carmen Arpagaus-Augustin, Savognin
Engiadina aulta	Anni Tscharner, Zernez
Engiadina bassa	Lucrezia Vital-Planta, Zuoz

Redacziun «Scoletta/Scoulina»

Cauredactura	Dorina Item, Cuir
Conredacturas	Dorli Biert, Scuol Josefina Casutt, Trin Dora Cavelti, Schluein Daniela Farrer, Stierva Marta Hartmann, Silvaplanna Babigna Netzer, Savognin

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

Menader:	Chasper Pult, Cuir
----------	--------------------

Cussegl da la Fundaziun Chasa Rumantscha

Parsura	Bernard Cathomas, repr. LR, Cuir
Viceparsura	Toni Halter, repr. Legat Cadonau, Vella
Actuar	Toni Berther, repr. Romania, Cuir
Cassier	Vinzenz Bossi, repr. URS, Cuir

Romedi Arquint, repr. LR, Chapella
Cristian Caduff, repr. Renania, Castrisch
Reto Florin, repr. SRR, Cuira
Pierin Ratti, repr. LR, Malögia
Padruot Signorell, repr. UdG, Cuira

Revisurs
Rodo Bivetti, Cuira
Robert Capaul, Cuira

Incumbensads per la scolaziun da creschids

LR Romedi Arquint, Chapella
URS Valentin Bearth, Casti
Pina Iseppi, Savognin
Romania Rest Martin Cabalzar, Cumbel
Maria Cadruvi, Cuira
Renania Jacob Pfister, Pitasch
UdG Ladina Campell, Lavin
Men Janett, Ardez
Ida Depeder, Sa. Maria
Niculin Bezzola, Bever
Annina Pinggera, La Punt

Gruppa d'accompagnament
«Istorgia da la litteratura rumantscha» da Gion Deplazes

Jachen Curdin Arquint, Cuira
Faust Signorell, Valbella
Arnold Spescha, Cuira
Bernard Cathomas, LR

Ediziuns

Dicziunaris e vocabularis

- Darms Georges e. a. Vocabulari fundamental tudestg–rumantsch
grischun A–D e
II. Pledari tudestg–rumantsch grischun A–Z
- Murk Tista Vocabulari per bibliotecas

Grammaticas e manuals linguistics

- divers auturs Grammatica elementara dal rumantsch grischun
- Ganzoni Gian Paul Grammatica ladina, puter–tudas-ch (restampa)
- Ganzoni Gian Paul Grammatica ladina, vallader–frances
- Nay Sep Modest Bien di, bien onn (restampa)

Meds d'instrucziun

- Kohler Elisabeth Romontsch en scola, I. + II. scalem
- Cadalbert Renata Romontsch en scola, III. scalem
+ clav per il scolast
- Cadalbert Renata Romontsch en scola, IV. scalem
+ clav per il scolast
- Seeli Gieri Romontsch en scola, V. scalem
+ clav per il scolast
- Seeli Gieri Romontsch en scola, VI. scalem
+ clav per il scolast
- Derungs Gion Antoni Instrucziun da romontsch per scolas professiu-
nalas
- divers auturs Crac

Cudeschs d'uffants

Brliè Ivana / Isenring Toja	Clapitsch (coediziun cun Desertina) (versiun surmirana da Franz Capeder)
Chönz Selina / Carigiet Alois	Uorsin (restampa)
Collodi Carlo / Maissen Venantius	Las aventüras da Pinuoch (coediziun cun Desertina) / (versiun ladina da Corina Stupan)
divers auturs	PIERROT (6 numers) (versiun sursilvana da Rita Cathomas)
Grob Anna Pitschna / Galvagni Corina	La già misteriusa
Scarry Richard	Mes emprim dicziunari (restampa)

Diversas

divers auturs	Rapport annual 1982
divers auturs	Materialias per l'organisaziun da las bibliotecas (sistem internaziunal)
Kaiser Toni	Catalog da publicaziuns rumantschas

Cassetas

Praulas surmiranas III	Diff. praulas da Grimm (Madlagna Peterelli)
Tarablas ladinas I	Gian chavrer (Cla Biert), reproducziun
Tarablas ladinas II	Traideschin (Cla Biert), reproducziun
divers auturs	Cuors audiovisual sursilvan, reproducziun
divers auturs	Cuors audiovisual surmiran, reproducziun
Theo Candinas	Romontsch sursilvan (Hendri Spescha)

Ediziuns OSL

Mintg'onn edescha la LIA RUMANTSCHA ensemen cun l'OVRA SVIZRA DA LECTURA PER LA GIUVENTETGNA otg carnets en ils differents idioms. L'onn 1983 èn quai stads ils sequents:

1674 Mia via	surs. Victor Durschei
1675 Fagei mo empau	surs. Augustin Manetsch / Christian Blumenthal
1676 Ils zoccals da Lisa-Mustazza	lad. Jacqueline Held / Richard Marugg / Ruth Guinard
1677 L'asenin Bim	lad. Elisabeth Lenhardt / Ursulina Stecher / Katharina Fröhlicher
1678 Il proverbi – teis cumpogn	lad. Chatrina Filli / Constant Könz
1679 Liger e malager!	surm. Christian Wesp / Annalis ed Emilia Schaniel
1680 Cla Biert rachinta	surm. Cla Biert / Faust Signorell / Jacques Guidon
1981 Ghignol	suts. Erich Kästner / Bartholome Tscharner / Eberhard Binder

Chanzuns rumantschas

La concorrenza da cumposiziuns rumantschas da la LR as ha transfurmada l'onn 1983 en in «Festival da la chanzun rumantscha». Il success è stà frappant. En directa collavuraziun cun il Radio rumantsch e la LR ha l'incumbensà Giusep G. Decurtins creà il suandant concept:

Sco fin ussa è vegnida communitgada la concorrenza en la pressa ed a tut ils cumponists rumantschs persunalmain. 99 cumposiziuns èn vegnidas inoltradas. 45 chanzuns per chor mixt da 21 cumponists, 43 chanzuns per chor viril da 18 cumponists ed 11 chanzuns per chor d'uffants da 7 cumponists. La cumissiun da chant da la LR che sa cumpona dals signurs Ernst Bromeis dad Ardez, Giusep Huonder da Mustér, Ludwig Morell da Samedan, Rudi Netzer da Savognin e Marcus Zarn da Landquart han selecziunà per chor mixt e viril mintgamai 10 chanzuns e per chor d'uffants 5 chanzuns – qua in successiun alfabetica:

<i>Cumponist e poet</i>	<i>Titel da la chanzun</i>	<i>Idiom</i>
Per chor mixt:		
C. Bertogg / A. Bertogg	Ave Maria	surs.
C. Bertogg / A. Bertogg	Canzun da sault	surs.
arr. G. A. Derungs / canz. pop.	Buna sera biala	surs.
G. A. Derungs / I. Klainguti	November	ladin
J. Janett / L. Famos	D'ingionder	ladin
arr. J. Janett / chanz. pop.	Tumasch da la pasch	ladin
C. Mani / J. Vonmoos	Lirili	ladin
C. Mani / J. Guidon	La nona (+ clavazin)	ladin
G. Tschuor / L. Candinas	Nadal	surs.
O. Zanetti / A. Caflisch	Clam da l'ura	ladin
Per chor viril:		
C. Bertogg / P. Cadotsch	Cant digl univers	surs.
C. Bertogg / G. Fontana	Ina sera el far brin	surs.
G. A. Derungs / D. Cadruvi	Alla glisch	surs.
G. A. Derungs / P. Cadotsch	Taimp da matg	surm.
G. Huonder / V. Durschei	Il badugn	surs.
E. Lombrisser / G. Deplazes	Ti das a nus las uras	surs.
A. Muoth / S. A. Muoth	Meditaziun	rum. grisch.
G. D. Simeon / J. Bela	Supplicas	surm.
O. Zanetti / C. A. Grass	Il paur	ladin
O. Zanetti / C. A. Grass	Ils trais larschs	ladin
Per chor d'uffants:		
A. Caduff / text pop.	Ei plova (+ clavazin)	surs.
A. Caduff / V. Durschei	Mes skis	surs.
J. Janett / A. Clalüna	Glüminas sül pra	ladin
E. Lombriser / F. Camathias	Sin viadi	surs.
U. Simeon / ord Fibla	La neiv vign (+ flauta)	surm.

Questas chanzuns èn vegnidas publicgadas en la pressa rumantscha e surdadas tenor sparta als dirigents da noss chors.

Ussa cumenza pir il «Festival»:

Il Radio rumantsch ha elegì chors da medema grondezza e classa per laschar emprender las chanzuns e suenter registrar quellas. Com-

membras e commembers da chors en tut las valladas furman la giuria da la «Saira da concorrenza» cur che las producziuns registradas vegnan emessas al radio. Mintga tip da chor ha ina cumposiziun che gudo-gna. La televisiun preschenta las 3 chanzuns preferidas e lur cumponist en l'emissiun «Svizra rumantscha».

Sustegns per ediziuns

URS	«Fultscheidas e raschladas»
UdG	«Prosa da canderoura»
UdG	«Il Chavalier Chaplina»
Desertina	«Ernest e Celestina I e II»
Desertina	«Ovras da Aluis Arpagaus»
Gion Deplazes	«Placi pign raquenta»
Annetta Ganzoni	«Sfessas albas» (Tina Nolfi)
Clara Ganzoni	«Grammatica ladina» (G. P. Ganzoni)
Duri Gaudenz	«Quist chantunet am surria»
Desertina	«Ernest e Celestina III e IV»
Uniun d'orchester Domat	«Pieder ed il luf»
Desertina	«Ovras da Gion Cadieli»
Chasper Sarott	«Pleds per chanzuns»
Chor masdo Surmeir	«Chanzuns rumantschas», platta e cassetta
Chardun	«Ovras da Reto Caratsch»
Desertina	«En la maseina», traducziun
Vic Hendry	«Brevs passas»
Vic Hendry	«Ena schurnada»
Orell Füssli	«Die Rätoromanen zwischen Resignation und Aufbruch» (Werner Catrina)

Curs d'assimilaziun da la Lia Rumantscha

en collavuraziun cun differentas instituziuns ed
autoritads comunalas e regiunalas * (1983)

Bever	1 curs	Breil	2 curs
Bravuogn	2 curs	Domat	2 curs

Flem	1 curs	Segl-Maria	1 curs
Glion	4 curs	Schluein	1 curs
Lantsch	1 curs	San Murezzan	7 curs
La Punt	3 curs	Tinizong	1 curs
Puntraschigna	3 curs	Trin	1 curs
Rueras	2 curs	Vella	2 curs
Samedan	17 curs	Vuorz	2 curs
Samignun	1 curs	Zernez	4 curs
Savognin	6 curs	Zeuzras	1 curs
Scuol	2 curs	Ziràn	1 curs
Sedrun	2 curs	Zuoz	4 curs

= 75 curs cun 738 scolars

Curs a Cuira

12 curs sursilvans

5 curs ladins

1 curs surmiran

= 18 curs cun 166 scolars

---

* Singulas vischnancas ed organisaziuns organischeschan er curs en atgna reschia (p. ex. Laax, La Chesa Planta, Fundaziun Retoromana).

Post da teater

Er durant il 1983 ha il POST DA TEATER cuntinuà cun sia lavur d'infurmaziun e sustegn da la lavur per il teater popular rumantsch en il Grischun. Enfin la mesadad da l'onn ha er Mariano Tschuor lavurà tar il POST (ca. la mesadad da ses pensum annual dad in mais e mez). Cun quella data è el s'engaschè en uffizi entir tar il RADIO RUMANTSCH. Jau al giavisch en sia piazza blera satisfacziun e sper naturalmain ch'el sustegnìa l'activitad dal teater popular rumantsch er da là enor.

Las singulas lavurs dal POST DA TEATER èn stadas:

Infurmaziun, biblioteca:

Durant il temp activ dal teater popular (schaner–mars e october–december) è vegnidas bleras persunas tar la LIA RUMANTSCHA per sa laschar infurmar davart la tscherna dals tocs per giugar, davart dumondas da scenaria, costums, illuminaziuns, finanzas e. u. v. Il temp da la mesemna suentermezdi è sa mussà sco optimal per ils contacts. Durant il 1983 ha il POST DA TEATER dà ora 60 giadas tocs per schelta, e bleras gruppas han pudì giugar tals tocs. Differentas gruppas han er traslatà tocs tudestgs u franzos.

La biblioteca sa mussa (cun ses ca. 800 titels) sco in lieu giavischè per consultar litteratura teatrala. La collavuraziun cun autras bibliotecas grischunas (ch'han per part er litteratura teatrala drammatica) è buna. En ils proxims onns stuess ins però guardar da coordinar la lavur e tschertgar ina furma communaivla per la publicaziun dals titels. Durant la segunda mesadad dal 1983 hai jau restructurà la biblioteca. Ina glista dals tocs duess cumparair il mars 1984.

Gasetta da teater TEATER RUMANTSCH/ROMONTSCH

Er durant il 1983 è cumparids trais numers da la gasetta dal POST DA TEATER. Ils singuls cuntengns èn stads:

nr. 12: NUS E NOSS TEATER! Sur da la motivaziun per la lavur cun il teater popular en nossas regions rumantschas e sur da sia impurtanza en la cuminanza. Plinavant è stà preschantà ina prestaziun nova da la PRO HELVETIA: la «CAMIUNETTA CULTURALA», ina purschida che pudess daventar interessanta era per nossas gruppas.

nr. 13: TEATER RETIC, in'idea per in teater per il chantun Grischun. Cun quest numer da la gasetta è er vegnì tramess in feagl QUESTIUNARI. Il resun è stà fitg bun. En quest numer èn stads publitgads er ils trais curs dal POST per la stagiun 1983/84.

nr. 14: REORGANISAZIUN DALS CURS, LAS SAIRADAS DA CONTACT, CONCURRENZA PER TOCS NOVS.

TEATER RUMANTSCH/ROMONTSCH vegn coplà en la LIA RUMANTSCHA e tramess a 320 adressas. Ils numers 13 e 14 èn vegnids tramess era a tut las adressas enconuschentas dals scripturs ru-

mantschs. Il numer da las personas interessadas vi da la gasetta da teater crescha constantamain. La gasetta resta gratuita, mintg' auter onn vegn empruvà da far ina collecta. La collecta dal 1983 ha purtà frs. 795.50.

Ils curs

1. Ils 28 e 29 da matg a Lavin (chasa Fliana) cun Renata Jenny in curs EXERCIZIS DA CORP, PRATIC E TEORETIC, 8 participants.
2. Ils 19 e 20 da november a Samedan (chasa da scola) cun il POST DA TEATER in CURS DA RESCHIA, PROBLEMS GENERALS, 13 participants. Quest curs è vegnì organisà en collavuraziun cun la grupp da teater da Samedan per preparar l'inscenaziun dal toc IL BÜSCHMAINT FA L'HOM, represchentà la primavaira 1984.
3. Ils 3 e 4 da december a Tinizong (chasa da scola) cun il POST DA TEATER, 8 participants.

En collavuraziun cun la societad da gieus libers da Cuir è vegnì organisà ina sequenza da 5 dis scolaziun pratica er per interessents rumantschs, spezialmain per ils absolvents da la SCOLA DA TEATER 82, quai sco cuntinuaziun da l'idea da la SCOLA DA TEATER. Per in onn cumplet (15 dis) n'ha mes temp durant las vacanzas da stad betg bastà.

Accompagnaments

Quest onn n'èn betg stads dumandads accompagnaments. Ils singuls problems d'inscenaziun èn vegnids schliads cun pitschnas reuniuns, cun discussiuns al telefon u cun brevs.

Translaziuns

Er durant l'onn 1983 èn vegnids translats divers texts:

- da Karl Spring: «Mönsche am Chrüüzweg», translaziun da Jonantoni Grond: «Silvia, la figlia dal praschuner»;
- da Josef Brun: «Die Bergprinzessin», translaziun da Jonantoni Grond: «La princessa da Costainas»;
- da Emil Sautter: «Beamte Bieri», translaziun da Jakob Michael: «Bieri, egn impiego».

Auters texts èn er vegnids translats, in perfin dal franzos, ma els n'èn betg anc vegnids sustegnids finanziain dal POST DA TEATER. Els vegnan a vegnir numnads en il proxim rapport annual.

Cun la segunda mesadad dal 1983 (cun la midada da la repartiziun da lavur en consequenza da la mancanza da la collavuraziun da Mariano Tschuor) hai jau empruvà d'introducìr er novas furmas da contact cun las gruppas e regiuns:

- las SCUNTRADAS: reuniuns cun ina singula persuna u cun ina gruppa pitschna a Cuira u en las regiuns per schliar problems specifics d'ina inscenaziun u chaussas sumegliantas;
- las SAIRADAS DA CONTACT: reuniuns en las regiuns sche pussivel coordinadas cun ina represchentaziun d'ina gruppa da teater, per schliar problems da caracter pli uffizial e d'interess general.

Las SAIRADAS DA CONTACT èn er pensadas sco contacts per render enconuscent la lavur dal POST DA TEATER e per emprender ad enconuscher gruppas novas, activitads e surtut giavischs da singulas persunas u da gruppas.

Questa segunda purschida è vegnida beneventada spezialmain:

- ils 12 da november ha gì lieu a Santa Maria en Val Müstair l'emprima SAIRADA DA CONTACT. 35 persunas da la gruppa da Santa Maria han prendì part suenter lur represchentaziun. Quel contact è stà fitg impurtant per il POST DA TEATER e per la gruppa;
- ils 19 da november ha gì lieu a Bravuogn ina SAIRADA DA CONTACT per discutir las furmas pussaivlas da collavuraziun cun il POST DA TEATER per far forsà ina lavur da teater. L'interess è stà grond ed il resultat è ina collavuraziun per scriver sez in toc che tracta l'istorgia da Bravuogn.

L'impurtant da la lavur dal POST DA TEATER è en mes egls il sustegn da las activitads da las gruppas. Cun la gasetta, discussiuns e brevs d'encuraschament pos jau svegliar l'interess da basa. Cun curs, sairadas da contact, scuntradas, accumpagnaments e. a. v. pos jau sustegnair activitads vi d'ina lavur. Ina gruppa ch'è en moviment e vi d'ina lavur è la pli gronda activitad che nus pudain spetgar. L'accumpagnament a lunga vista (en tut las furmas pussaivlas) vegn ad esser er quel che sustegna la qualidad da la lavur e da las represchentaziuns. Tut sto dentant esser pensà en il rom da l'activitad dal teater popular rumantsch, che resta adina be in'acti-

vitad en il temp liber da bleras persunas. La lavur pratica cun las persunas che vivan en ina regiun e la lavur cun il linguatg è la pli gronda speranza per in avegnir er en nossas regiuns.

Favrer 1984

Gian Gianotti

Il Seminari da mussadras dalla Ligia Romontscha siara sias portas

Rapport dil president dil Cussegl da scola a caschun dalla
surdada dil seminari al cantun

Cara raspada romontscha.

Il gi dad oz munta bein in mument historic el moviment dalla Ligia Romontscha. Il Seminari da mussadras siara sias portas en casa dalla LR ed arva sias portas sin l'entschatta dil niev onn da scola en la nova Scola grischuna da dunnas.

Sche jeu duei empruar da descriver ils sentiments dils responsabels, purtaders e promoturs dil Seminari che siara oz las portas sche san ins bein gir che quels sentiments seigien ambivalents. D'ina vart essan nus fetg engrazieivels da vegnir scargai d'ina gronda responsabladad ch'ha meinsvart survargau nossas pusseivladads schibein organisatoricas sco finanzialas. Da l'autra vart eis ei aschia ch'ins resenta in sentiment che lai dar naven nuidis enzatgei ch'ins ha baghegiu si cun grond quita e bia idealissem.

Lubi a mi da clamar en memoria ussa in per caussas dil svilup da nies Seminari tochen sil gi dad oz. Secapescha sai jeu mo strihar en quei connex las pli impurtontas staziuns senza saver entrar sin gronds detagls. Jeu astgel sefundar cun quellas regurdientschas en emprema lingia sin las enconuschientschas d'in um ch'ei staus ligiaus en ina fuorma ni l'autra si'entira veta era cul moviment da nies Seminari. Quei ei numnadamein nies commember dil Cussegl da scola e scolast da romontsch al Seminari – signur Toni Halter.

Il moviment per las scolettas romontschas ha entschiet avon biebein 40 onns en Tumliasca e va anavos sin l'iniziativa da prof. Gangale. Era sch'igl ei semussau ch'il bien docter Gangale ha mess en moviment caus-

sas ch'ins sto gir oz ch'ellas hagian menau en vias tschoccas – ses merets per ils fatgs da scoletta restan indiscutabels. En vesta dalla situaziun precara dil romontsch en Tumliasca ha Gangale mess a strada las empremas scolettas. Las scolettas han naturalmein era duvrau mussadras. Las empremas mussadras ein vegnidas instruidas da prof. Gangale sez. Pli tard ha la LR lu elegiu ina cumissiun pils fatgs da scoletta. Quella cumissiun ha priu il conclus da menar atras in cuors d'instrucziun da quater jamnas. Quei empren cuors ei vegnius preparaus da Curo Mani, Andri Peer e Gion Peder Thöni ed ei vegnius menaus atras dils 2 tochen ils 27 d'uost a Trin.

Ni il marcau da Ruma, ni la vischnaunca da Sched, nua che jeu sundel carschius si, ein vegni baghegiai en in gi. Aschia ha ei era duvrau siu temps tochen ch'il Seminari ha giu contonschii il scalem dad oz. Ins ha stuiu far pass per pass, savens sut suadetsch e mintgaton cul sentiment che las combas seigien memia cuortas pils pass ch'ins leva far.

Duront plirs onns eis ei stau aschia che las mussadras che vevan frequentau in cuors d'introducziun vegnevan accumpignadas d'ina cussegliadra che mava d'ina scoletta a l'otra. L'emprema instructura e surveigliadra en piazza cumpleina dalla LR ei stada la giuvna Lidia Rupp da Trin ch'ei entrada en piazza sigl atun 1954. La davosa collaboratura dalla LR en quella retscha che ha menau igl institut da scolaziun en qualidad d'ina inspectura ei stada la giuvna Angelina Secchi.

Igl onn 1971 ha la LR schaffiu in organ separau per las damondas dalla scolaziun dallas mussadras. Da quei empren Cussegl da scola han fatg part: Theo Candinas sco president, lu dunna Marietta Bearth da Casti, dunna dr. Fortunata Ramming da Schlarigna, Toni Halter da Vella e ser Leo Reinalter dad Andeer. Cugl intent da saver porscher allas mattas ina megliera preparaziun per la greva e biala clamada da mussadra ha il Cussegl da scola dalla LR suttamess alla LR il project per in seminari stabel. La situaziun precara da finanzas sco era auters problems han buca lubiu da far tut quei ch'ins vess giu bugen. Ins ha stuiu secuntentar cun in seminari dad in onn. Ils 2 da november 1971 ha igl empren cuors d'in onn saviu entscheiver cun otg scolaras. La scola ei vegnida menada cun internat da sora Florentina Camartin. Cun curascha ed inschign ha sora Florentina pigliau a mauns sia lavur. Sut sia direcziun ha igl empren il program da scola lu beinprest saviu vegnir slargaus sin dus onns, aschia che nies Seminari ei vegnius renconuschius sin plaun svizzer ed era recepius ell'Uniun svizra da seminaris da mussadras. La demissiun da sora Florentina suenter quater onns ha caschunau gronds quitaus. Il Cussegl da

scola ha lu anflau en la persuna da dunna Ursi Nigg-Jemmi ina nova sligaziun. Dunna Nigg ei vegnida engaschada igl emprem sco scolasta da metodica ed ei lu vegnida preparada cun grond sustegn oravontut dil president dil Cussegl da scola, Theo Candinas, era sil pensum da directura. Senza il grond engaschament da Theo Candinas havess il Seminari fatg atras vess quei grev temps da midadas. Sias prestaziuns e siu engaschament persunal meretan en mintga cass ina menziun speciala, era sch'el ha lu bandunau nies Seminari ed il Cussegl da scola senza gir adia.

Igl onn 1980 seretrai dunna Ursi Nigg sco directura suenter haver fatg siu pusseivel pil Seminari duront treis onns. Ella vegn remplazzada da dunna Margritta Wagner-Fryberg. Culla decisiun d'entscheiver sigl atun 1981 cun in cuors da scola da treis onns, cullas preparaziuns d'in niev plan d'instrucziun e cugl entir menaschi dil Seminari ei il carr da lavur da dunna Margritta vegnius cargaus sur mesiras. Mo culla nunstunclenteivla buna veglia ed enorma energia da dunna Margritta havein nus saviu tener atras quei grev temps e la greva lavur. Ensemen cun la directura ha il Cussegl da scola giu da francar ils postulats specifics pil niev Seminari en la scola da dunnas. Cun quels postulats havein nus empruau da gir al Cantun ch'era il niev Seminari ella scola da dunnas stoppi far tut il pusseivel per restar in seminari romontsch, pertgei mo aschia sa el ademplir sia funcziun spezifica era pil manteniment da nies romontsch en las scolettas. Nus havein era exprimiu il giavisch da risguardar ton sco pusseivel ils scolasts che nus havein giu tochen ussa. Nus havein grond plascher ch'il Cantun ha legiu dunna Margritta era sco directura alla partiziun romontscha dil niev Seminari ed essan perschua di ch'ella vegn a far tut il pusseivel per nossa causa.

L'incumbensa ch'il Cantun ha ussa d'ademplir els proxims onns e decennis vegn buca ad esser meins hanada che quella dils fundatur dil Seminari dalla LR. Nus giavischein als novs responsabels ch'els emprovien da sligiar lur problems cul medem fiug e cun la medema perseveranza sco ils fundatur. Nus essan fetg engrazieivels ch'il Cantun levgescha nus d'ina gronda responsablada e giavischein al niev Seminari tut il bien.

Sursigliend tiarms e datums vuless jeu per finir aunc engraziar a tuts ch'ei stai participai en ina fuorma ni l'otra per tut quei ch'els han prestau pil Seminari dalla LR. Ina gronda part dalla lavur ei succedida el zuppau aschia che biars ein buca pertscharts da quei ch'ei vegniu prestau – igl ei denton ina prestaziun admirabla.

Pil Cussegl da scola dalla LR: *Luzi Battaglia*

Lescha federala davart contribuziuns als chantuns Grischun e Tessin per promover lur cultura e linguatg

dals 24 da zercladur 1983

L'assemblea federala da la Confederaziun svizra.

sa basond sin artigel 116 da la constituziun federala,
sunter invista en il messadi dal cussegl federal dals 28 da settember 1981.

concluda:

art. 1   Contribuziun al chantun Grischun

La confederaziun conceda al chantun Grischun per promover la cultura ed il linguatg rumantsch e per promover la cultura ed il linguatg en las valladas talianas ina contribuziun annuala da 3 milliuns francs.

Da quels èn d'attribuir almain 1,5 milliuns francs a la Lia Rumantscha per sia activitad da promover la cultura ed il linguatg rumantsch ed almain 450 000 francs a la Pro Grigioni Italiano per sia activitad da promover la cultura ed il linguatg en las valladas talianas dal Grischun.

Cundiziun per questa contribuziun è ch'il chantun Grischun prestia ina ulteriura contribuziun annuala da 400 000 francs a la Lia Rumantscha e da 100 000 francs a la Pro Grigioni Italiano.

art. 2   Contribuziun al chantun Tessin

La confederaziun conceda al chantun Tessin per promover sia particularitad culturala e linguistica ina contribuziun annuala da 2 milliuns francs.

art. 3   Rapport

Ils chantuns Grischun e Tessin rapportan mintg'onn al departament federal da l'intern davart l'utilisaziun da las contribuziuns. La Lia Rumantscha e la Pro Grigioni Italiano inoltreschan ad el ultra da quai mintg'onn in preventiv ed in rapport tras las autoritads chantunalas.

art. 4   Annullaziuns da dretgs da fin ussa

Annulads vegnan:

1. artitel 5 da la lescha federala dals 19 da zercladur 1953 pertutgant ils subsidis a las scolas primaras publicas;
2. il conclus federal dals 23 da settember 1974 davart il sustegn a la Ligia Romontscha / Lia Rumantscha e la «Pro Grigioni Italiano»;
3. la lescha federala dals 19 da december 1980 davart la contribuziun al chantun Tessin per mantegnair e promover sia particularitad culturala e linguistica.

art. 5   Referendum ed entrada en vigur

Questa lescha sottastat al referendum facultativ.

Il cussegl federal decida l'entrada en vigur.

(Entrada en vigur ils ...).

Reglament per ils collavuratur regionalas da la Lia Rumantscha

Decidì da la LIA RUMANTSCHA a basa da l'istanza da la LR al
Cussegl federal dals 17-12-1980 e dal rapport respectiv
«La Svizra – 2 ½ lungatgs?»

1. *Instituziun e princip*

- 1.1. Quest reglament regla il plazzament, l'activitad e las obligaziuns dals collavuratur regionalas da la LIA RUMANTSCHA e las cumpetenzas e funcziuns da la LR e da sias uniuns affiliadas en chaussa.
- 1.2. Ils 4 collavuratur èn impiegads da la LR ed engaschads mingamai d'ina da las 4 uniuns regionalas: Romania, Uniun dals Grischs, Renania, Uniung rumantscha da Surmeir.

2. *Statuts e surveglianza*

- 2.1. La LR sco emploiadra e patruna suprema deleghescha ed adossescha a las uniuns las sequentas obligaziuns:

L'uniun

- a) fixescha e surdat las scharshas specificas en il rom da quest regulativ
- b) surpiglia la surveglianza e responsabladad per la realisaziun da las incaricas
- c) garantescha la collavuraziun e l'infurmaziun permanenta cun la LR
- d) segira ina cooperaziun cun instituziuns, organisaziuns ed uniuns centralas e represchentativas en la regiun
- e) procura la finanziaziun da las accziuns instradadas dal collavuratur (tenor agen preventiv, dumonda a la LR e. a. finanziaiders, vischnancas, organisaziuns regionalas, chantun e. a.)
- f) s'oblia per ina cooperaziun cun las ulteriuras uniuns affiliadas da la LR en dumondas d'impurtanza surregiunala.

2.2. La suprastanza da la LIA RUMANTSCHA po – en cunvegnientscha cun las uniuns regionalas – surdar a singuls u a tut ils collavuratur incumbensas spezialas. Ella coordinescha la lavur surregiunala e po organisar periodicamain scuntradas d'orientaziun e planisaziun da la lavur.

2.3. Per regla occupa mintga uniun la piazza cun 1 collavuratur. L'uniun regiunala po – cun consentiment da la suprastanza da la LR – parter transitoriamain la piazza da collavuratur sin pliras personas cun incumbensas circumscriittas u incaricas per temp limità.

2.4. Carnets da duairs supplementars a quest regulativ, stipulads da las singulas uniuns, ston vegnir approvads da la suprastanza da la LR.

2.5. Instanza da recurs e da surveglianza suprema è la LR.

3. *Publicaziun da las plazzas, elecziun e licenciada*

3.1. La LIA RUMANTSCHA publitgescha las plazzas en inserats equivalents per tut las uniuns.

3.2. Las annunzias èn d'inoltrar a las suprastanzas regionalas respectivas.

3.3. La suprastanza regiunala fa la proposta per l'elecziun.

3.4. La suprastanza LR sa conferescha sche basegn cun l'uniun regiunala e sancziunescha la proposta, fashond uschia l'elecziun definitiva a norma da l'urden chantunal.

3.5. La suprastanza da la LR po – sin proposta ed en cunvegrientscha cun la suprastanza regiunala ed a norma dal dretg vertent – disponer ina licenciada.

4. *Salarisaziun e prestaziuns socialas*

4.1. La salarisaziun sa drizza tenor l'urden chantunal vertent, classas da paja 17–20. Excepziuns da quella norma per qualificaziuns ed incumbensas spezialas decida la suprastanza da la LR en cunvegrientscha cun l'uniun regiunala.

4.2. Il secretariat da la LR procura la salarisaziun regulara dals collavuratur.

4.3. Per prestaziuns socialas, segiranzas, cassa da pensiun etc. vala l'urden chantunal.

5. *Scharchas e duairs*

Incumbensa principala dal collavuratur è d'activar collavuratur supplementars en lavur libra (benevolat).

5.1. Las lavurs principalas d'in collavuratur sa laschan divider sequentamain:

1. Assimilaziun/integraziun dals immigrads d'auter linguatg
  - registrar ils moviments en la populaziun dal territori
  - garantir il contact cun ils immigrads
  - organisar curs en collavuraziun cun vischnancas, organizaziuns, LR e. a.
  - preparar e sviluppar novas pussaivladads da l'assimilaziun, concepts e programs per singulas gruppas e basegns spezials
  - evaluar meds d'instrucziun en collavuraziun cun scolasts e la LIA RUMANTSCHA
  - collavurar per la preparaziun da novs meds per l'assimilaziun
2. Scolaziun da creschids
  - organisar e coordinar la scolaziun da creschids en las regiuns en collavuraziun cun las diversas instituziuns activas da la regiun en quella domena (uniuns da dunnas, societads affiliadas da la LR e. a.)
  - organisar curs specifics per diversas gruppas d'interess (chanzlists, exponents d'uniuns e. a.)

3. Contacts, servetschs, animaziun
  - animar la lavur da giuventetgna en collavuraziun cun las instituziuns existentas (uniuns da giuventetgna e. a.)
  - cussegljar co installar e manar bibliotecas localas
  - promover la vendita da cudeschs, stampats e cassetas
  - exequir e/u intermediar traducziuns per instanzas e privats
  - intermediar il contact cun la centrala da la LR
  - animar da rumantschar la fatscha da las vischnancas e surveglianza en quel regard
  - infurmar represchentants dals meds da massa
4. Lavur surregiunala
  - sa participar a discussiuns cun ils ulteriurs collavuratur ed ils responsabels da la LR per planisar acziuns che pertutgan l'entira Rumantschia
  - realisar la lavur surregiunala tenor discussiuns ed incaricas specificas
5. Scolaziun persunala
  - sa participar a curs chantunals e svizzers per dumondas d'animaziun e da scolaziun da creschids
6. Finanziaziun da las acziuns
  - calcular ils custs per las acziuns previsas
  - suttametter a l'uniun regiunala in plan da finanziaziun per approvaziun e decisiun
  - preparar dumondas documentadas ad instanzas ed organizaziuns per segirar la finanziaziun.

5.2. Las incaricas concretas vegnan circumscriittas periodicamain da las uniuns regiunalas ed en rapports cun ils presidents regiunals ed ils collavuratur en la LIA RUMANTSCHA.

5.3. Il collavuratur prepara annualmain in preventiv, in program ed in rapport da lavur detaglià en scrit per mauns da l'uniun regiunala e da la LIA RUMANTSCHA.

5.4. Per cuntanscher las sutregiuns realisescha il collavuratur ina rait da collavuratur occasionalis en sutregiuns da ses territori.

6. *Infrastructura da lavur*

6.1. Il collavuratur duess tschertgar pussaivladads d'esser regularmain preschent en biros gia existents en regiuns e vischnancas (chanzlias, biros regiunals, biros da cura e traffic, scolas, ustarias e. a.).

- 6.2. Per in biro a chasa po il collavuratur retrair ina indemnisiun a norma da la pratica dal chantun. La LR metta a disposiziun ina maschina da scriver e remunerescha las spesas per material da biro e telefons.
- 6.3. Las spesas per viadis e custs ordaifer vegnan indemnizadas a norma da l'urden chantunal.
- 6.4. Per stampats, publicaziun da rapports etc. po il collavuratur far diever da las maschinas en la LR.

7. *Introducziun dal collavuratur*

- 7.1. La LR organisescha in curs introductiv cun personas cumpetentas per introducir ils collavuratur en la lavur.
- 7.2. Scuntradas regularas e discussiuns cun las suprastanzas regionalas e la LIA RUMANTSCHA accumpognan la lavur dal collavuratur.

8. *Determinaziuns spezialas*

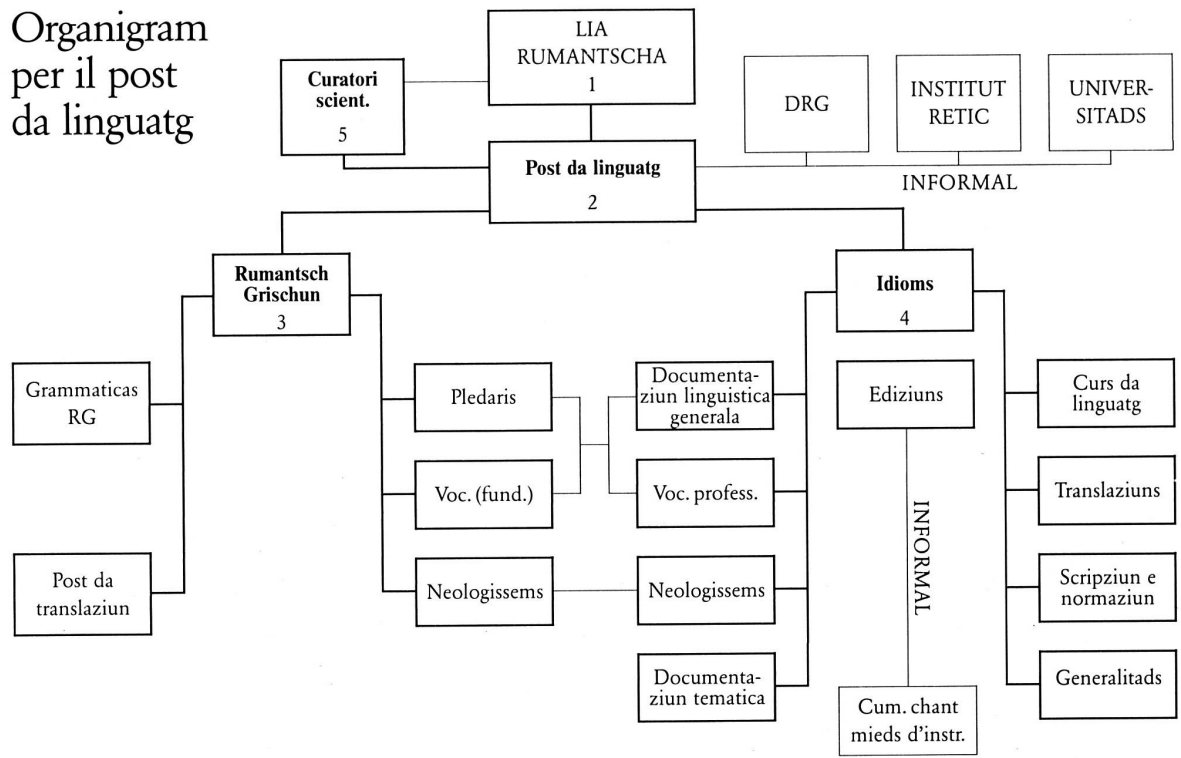
- 8.1. Il collavuratur sa participescha a las sedutas da l'uniun regionala cun vusch consultativa.
- 8.2. Il collavuratur na dastga betg surprender uffizis u scharschas da l'uniun regionala sco p. ex. president, protocollist, cassier etc.
- 8.3. Il collavuratur è oblià d'avair domicil en l'intschess da l'uniun regionala.
- 8.4. Las vacanzas dal collavuratur sa drizzan tenor l'urden per impiegads chantunals.
- 8.5. Incaricas supplementaras cun engaschament considerabel, sco president communal, deputà etc. dovran il consentiment da la suprastanza regionala.

9. *Determinaziuns finalas*

- 9.1. Las ordinaziuns chantunals per singulas domenas da quest reglament èn da princip valaivlas, sch'il reglament na specifitgescha betg auter.
- 9.2. Quest reglament entra en vigur cur che las decisiuns politicas e da la LR per l'installaziun dals collavuratur èn prendidas.
- 9.3. Il secretariat da la LR vegn incumbensà cun la realisaziun.

(Scrit en rumantsch grischun)

Organigram per il post da linguatg

Società Retorumantscha

Sche la Società Retorumantscha ei era ida quels dis els 99, ella sesenta aunc giuvna e vescla ed ha tuttavia buca la gnagna dalla resignaziun. Aunc adina eis ella plein plans ed ideas ed ha in bien tec luschezia ch'igl ei reussiu ad ella aunc el «bien temps vegl» e cuort avon ch'il modern ari era nies mund cultural, da rimnar ina gronda part da nos beins culturals che fussen oz buca pli da tschaffar.

Igl Institut dil Dicziunari Rumantsch Grischun cun treis redactors, in assistent ed ina secretaria ei il sulet institut scientific che nus Romontschs vein scaffiu e possedein ed essan da casa. Capeivel che nus lein mantener el als Romontschs da damaun.

1. Il Dicziunari Rumantsch Grischun

Da quel ein compari igl onn current treis fascichels: 96, 97 e 98. Il 99avel stat avon porta, aschia che nus astgein quintar ch'il 7avel tom cun la fin dil G compari pil giubileum dalla Societad Retorumantscha. Ina vera prestaziun da camifo da nies stab da redacziun sut la direcziun da prof. dr. Alexi Decurtins.

2. Las Annalas

Il tom 96 ei cumpariu excepziunalmein uonn igl atun. Igl ei in ordvart interessant volum da varga 300 paginas ch'ei vegnius dedicaus al cauredactor dil DRG per siu 60avel natalezi. La Ligia Romontscha che publichescha dapi decennis siu rapport annual era ellas Annalas, ha amplificau el, aschia che gest questa part dat ina survista generala da tuttas acziuns e publicaziuns sin territori romontsch. Ed igl ei buca pauc!

3. Romanica retica

La Romanica retica cumpeglia tochen oz treis toms. Ina publicaziun regulara ei mai stada prevedida. Uonn ha ella puspei fatg in tec sera-sontga.

4. *Nies institut*

Leusura vein nus gia relatau all'entschatta. El sesanfla aunc adina en cumplein svilup. Ei setracta da perseguitar l'evoluziun da nies lungatg continuadamein e dad excerptar e cataloghisar sistematicamein las ovras romontschas che comparan. Il grond questiunari ch'ei staus l'entschatta dalla scrutaziun e cartologhisaziun da nies lungatg ei talmein isaus el decuors dils decennis che nus stuein segirar el aunc ad uras tras copiaturas precisas. Las lavurs preparativas ein avon maun.

Plinavon stat nies institut a disposiziun alla retscherca scientifica a scadin interessent, schilunsch che quei ei pusseivel senza periclitar il material ni la lavur dalla redacziun. Nies stab da lavur segida ton sco quei ei pusseivel era culla Ligia Romontscha. Denton ein cheu certas limitas tschentadas e dadas gia da nossa incumbensa primara. La viseta da sgr. prof. Paul Imbs, anteriur directur dil Trésor de la langue française a Nancy, per incumbensa dil Fondo National ha mussau che la lavur fa progress e ch'il giavisch da Berna sa mo ir en direcziun da cumpletar il stab da redacziun.

5. *Damondas persunalas*

Sco gia allegau ha nies cauredatur saviu festivar la fin digl onn siu sisontavel. Nus vein dedicau ad el il tom dallas Annalas sco pintga renconuschientscha per sia gronda e fritgeivla lavur e giavischein ad el vinavon buna sanadad e bien maun en tuttas sias interpresas.

Per la fin digl onn ha nies commember da suprastonza, Flurin Bischoff, dau sia demissiun. El ha fatg part da nossa suprastonza duront otg onns, da quels la mesadad sco nies actuar. Nus engraziein a Flurin Bischoff per ses buns survetschs e giavischein ad el bia suleagl ella biala Engiadina.

Gion Deplazes

Suprastonza 1984

President	Gion Deplazes, Cuera
Vicepresident, red. Annalas	Jachen Curdin Arquint, Cuera

Cassiera Actuar	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz Christian Joos, Cuera Giachen Gius. Casaulta, Cuera Flurin Darms, Domat Gion Arthur Manetsch, Domat Gion Gaudenz, Puntraschigna Stefan Sonder, Cuera Victor Stupan, Cuera
Red. Annalas	Cristian Collenberg, Cuera Chasper Pult, Cuera Jost Fallet, Samedan
Revisurs da quen	Robert Capaul, Cuera Chasper Stupan, Cuera
Delegai alla LR	Jachen Curdin Arquint, Cuera Alexi Decurtins, Cuera Gion Deplazes, Cuera Christian Joos, Cuera Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
Publicaziuns dalla SRR 83	1. DRG, faszichels 96, 97, 98 2. Annalas, tom 96

La Romania 1982/83

Rapport da gestiun

La lavur dalla Romania duront igl onn vargau reflectescha pulitamein la tendenza carschenta d'augmentar la presenza romontscha sin plaun naziunal e cantunal. Da quella sensibilisaziun generala resortan era per nus novs impuls e stauschs obligonts. Per contonscher e perschuader la basa. Quei ei e resta la finamira principala d'ina uniun cun tgira da territori sco la Romania. Ei va per realisar l'intenziun fundamentala da tuts sforzs e stentas dils davos onns: perschuader ils Romontschs sezs da mantener e promover quei ch'els han cun lur lungatg e cultura. L'in-

carica che se presenta als responsabels en quei connex ei enorma. Ei sa la finfinala settractar mo da seconcentrar e fixar zacons accents. Dar entginas prioritads. Legreivel ei denton che tons ein oz vidlunder da gidar a svegliar ed enfirmir la schientscha romontscha.

Il final avisau dil moviment romontsch ei per tuts il medem. Mo la moda da realisar quel ei diversa. Las structuras dallas organisaziuns ein dadas neu da lur origin e svilup specific. La Romania – sco la pli veglia uniun cun tgira da territori e la pli gronda affiliada alla Ligia Romontscha – sesprova d'encaminar sia via d'acziun denter vargau ed avegnir, denter tradiziun e svilup, denter vegl e niev. Las pusseivladads fussen bein grondas, denton limitadas: neu dil temps, dallas persunas e dils daners a disposiziun. Per dar damogn alla lavur che se presenta a nossa uniun regionala el futur basegna ei perquei dapli finanzas e gliud. Mo lu selai la decentralisaziun vulida e necessaria dil moviment romontsch ella regiun realisar cun success ed efficacitad. Cun la finamira da tgirar nies artadi cultural-linguistic leu nua ch'el viva e sto surviver. La Romania ei sepreparada persunter. Tras dar ad ella ina nova structura. E la Ligia Romontscha tras in program extendiu e cun metter a disposiziun dapli mieds allas regiuns. Per crear il post d'in collaboratur stabel per la Romania. Quei ei stau duront onns ed onns in postulat urgent. En cuort duei il collaboratur regional vegnir elegius ed immediat semetter all'ovra. Era ein ins vidlunder da tschercar in center da lavur ed acziun per el. Quei grond pass anavon ei la pli buna nova che nus vein per uonn. In desiderat dalla Romania va finalmein en vigur.

Viers ina structura nova e pli efficienta

Avon dus onns han ils delegai dalla R'omania decidiu da dar ina nova structura alla uniun. Quei ei mo stau pusseivel parallelmein cugl agid engrondu, empermess ed ussa decidius da Confederaziun e Cantun per la caussa romontscha. Pér dapli finanzas lubeschan pli bia activitad. A nus ha ei tucchau da sepreparar sin quei «niev temps». La suprastonza ha incaricau igl onn vargau ina cumissiun da studi (commembers: dr. Fidel Caviezel, prof. Isidor Winzap e dr. Giusep Capaul). Els han preparau 1982 in rapport. Quel ha cattau sustegn tacent dils delegai. El decuors d'uonn ei vegniu elaborau – a basa da quel – in sboz per novs statuts. Cumissiun e suprastonza ein s'occupadas da rudien ed han migliurau

la proposta che vegn ussa suttamessa als delegai per tractar ed approbar. Finamira: far tut per arrivar alla ed activar dapli la basa. Quei duei daventar cun slargar il commembradi, denton cun in sistem aunc pli representativ da delegai. Quei ch'ei secumprovau resta, quei ch'ei necessari vegn instituzionalisau. La nova «lescha fundamentala» parta dil fatg che nus savein far dapli – cun pli biars mieds – denton era muort nies instrumentari, s'avischinond vulidamein al final da mirar ch'il moviment romontsch vegni sustenius finanziamein da surengiu e purtaus idealmein da sutensi.

Sentupada culturala a Surrein

Dapi 1981 arranscha la Romania annualmein ina dieta culturala sut il motto: «Cultura crescha cuminonza». Suenter la sentupada a Vella (per la Lumnezia) e quella a Laax (per la Foppa) ha giu liug uonn ils 7 da matg quella per la Cadi a Surrein. Puncto frequenza ha quella dieta buca pudiu cuntentar, perencunter grondamein muort la tematica tractada ed igl engaschi demussau. En gruppas ed el plenum ein plirs camps d'acziun vegni dilucidai da funs. Quei ha intermediau ina massa ideas e propostas co «taccar en» tgei per ver a liunga vesta success cul final da promover ed extender l'identitad romontscha en nos vitgs e cuminonzas. Ils participonts e realisaders han profitau grondamein da quella scuntrada. Quella fuorma da s'entupar ei da tener vinavon en egl. Ella ei in da quels forums che la Romania sto tgirar pli fetg per contactar il pievel e cattar tier lez dapli sustegn per sia finamira.

Romania da giuventetgna

L'activitad dalla Romania da giuventetgna ei deplorablamein memia modesta. – Per la Talina ei vegniu dau igl onn vargau in credit. Quei denton cun il giavisch fervent ch'ins cali inaga cun tonta polemica e provocaziun. Lein schar valer: Igl ei cumpariu denter las cuviartas dallas davosas ediziuns era zacontas contribuziuns positivas. Mo per dabia buca tuttas. Sto esser ch'ins vul la confruntaziun! Nus vein nuot encunter ina critica constructiva ed exprimida en ina certa fuorma. Beinenqual artechel va denton en tuts graus memia lunsch. Pli probabel cattan tals

gnanc igl applaus dall'entira giuventetgna. Era la suprastanza dalla Romania – e persunalitads sursilvanas – han stuiu schar plascher danovamein enqual humiliaziun. Ei fuss da giavischar che la Romania da giuventetgna elaborass e realisass inagada in program da lavur, e dess era alla Talina in cuntegn che alzass empau siu num el pievel. Ch'ins sa luvar positivamein demuossa era il success contonschius 1982 cun la «Concurrenza litterara», essend pliras ovras inoltradas vegnidas premiadas.

La collaboraziun cul representant dalla Romania da giuventetgna ella suprastanza ei stada excellenta. El ha cooperau e defendiu ils interess dalla giuventetgna romaniana cun success. Ed el fuss dètg engrazieivels da catter per sias propostas era empau dapli sustegn tiels «ses».

Collaboraziun Romania – Renania

Sco usitau ein las suprastanzas dalla Romania e Renania seradunadas ils 29 da schaner 1983 a Glion ad ina sesida cumineivla. La collaboraziun porta buns fretgs. In'informaziun viceversa dall'activitad ha liug. Tier diversas acziuns procedan ins da cuminonza. – Aschia ein las preparativas per undrar ulteriuras persunalitads meriteivlas ord igl intschess romanian e renanian progredidas dètg stupent. Omisduas uniuns han fatg lur propostas. Il comite d'undrientscha – cun suprastonts d'omisduas uniuns e sut il presidi da cuss. gov. dr. Donat Cadruvi sco parsura dalla Fundaziun Cuort Ligia Grischa Trun – ei seradunaus ils 14 da matg 1983 a Glion. Las propostas per undrientschas el Curtgin d'honor a Trun ein vegnidas augmentadas, ils pensums dividi, ils parents dils undrai orientai ed ils redactors dallas scartiras commemorativas nominai (per la Romania: prof. dr. Gion Deplazes). Sche tut sespleiga tenor program, duess la honoraziun – organisada comunablamein dalla Romania e Renania – sesplegar el decuors da 1984 a Trun.

Las duas uniuns cun tgira da territori en Surselva han plinavon sutta-mess alla Ligia Romontscha il giavisch d'edir ina nova grammatica sursilvana (per Romontschs). La LR ha gia fatg certas preparativas che lain sperar. – Lavur da vaglia presta – sut il presidi da Plasch Barandun, Veulden – la cumissiun cumineivla per «La fatscha da nos vitgs». Quella ha orientau ils 25 d'uost 1983 la pressa a Glion davart siu engaschi enorm per dar a nos vitgs ed a nossa regiun dapli expressiun romontscha veseivla. Ella sa gia registrar success considerabels. Insch. dipl. Hubertus Cavigelli,

Glion, ei seretratgs sco commember dalla cumissiun. El ei vegnius rem-
plazzaus dad insch. dipl. Aluis Maissen, Rabiis.

Romania – Ligia Romontscha

Ils contacts denter la Romania e la Ligia Romontscha ein stai fetg inten-
sivs 1982/83. Quei stat inaga en connex cun la realisaziun dil niev con-
cept da lavur. En pliras sesidas ein il statut, il carnet da lavur e las forma-
litads per l'elecziun dil collaboratur regiunal vegni elaborai. Ins ha saviu
s'accordar els puncts principals, priu ora in: La Romania vess giu bugen,
sche las quater uniuns cun tgira da territori vessen sezzas saviu eleger
lur collaboraturs. Péz a cup ei la proposta dalla Romania ida tiels delegai
dalla LR dall'aua giu. Ussa fan las uniuns cun tgira da territori las pro-
postas e la suprastonza dalla LR elegia definitivamein il collaboratur
regiunal ch'ei in emploiau dalla LR ed in engaschau dalla uniun regi-
nala. – Era il concept: Co gidar la pressa romontscha? ei vegnius pre-
sentaus als presidents dallas uniuns afiliadas en connex cun la reparti-
ziun dils pensums denter Cantun e la Ligia Romontscha. La LR sustegn
ch'il Cantun detti da siu milliun ina summa considerabla per sustener
las gasettas romontschas existentas. La Regenza ha refusau, essend che
la basa legala maunchi.

La Romania ha suttamess – secund in conclus da ses delegai – alla
LR la damonda da sustener era ediziuns ecclesiasticas tras l'uniun tetgala.
Quei postulat ei vegnius documentaus e motivaus amplamein a caschun
dalla radunonza da delegai dalla LR a Schlarigna. Tier las ulteriuras
uniuns cun tgira da territori ei vegniu instradau ina procedura da con-
sultaziun. La Romania spetga aunc adina risposta (reacziun e posiziun). –
La LR seprepara era da commemorar ils 2000 onns romontsch (1985).
Sur da sias acziuns ein ils presidents dallas uniuns afiliadas vegni orien-
tai. Ins spetga era dallas uniuns afiliadas acziuns specialas per quella
caschun. – Ils parsuras dallas uniuns cun tgira da territori ein stai clamai
al rapport oral (23 da fevrer; al Cussegl dalla LR 20 d'avrel; 14 da set-
tember e 28 d'october).

Tschespet 54

Igl ei negin misteri: il Tschespet 54 («Il saltar dils morts», da dr. U. G. G.
Derungs) ha caschunau alla suprastonza bia malengasi. A nies giavisch

fervent al redactor dr. Valentin Vincenz – dad eliminar tut quei che savessi attaccar zatgi – ei buca vegniu dau suatientscha. Ed era buca dad introducir ils lecturs via GR avon la publicaziun. Nus essan vegni confrontai cun il cuntegn dil Tschespet 54 pér cu el fuva ora. Il redactor ha pia giu e priu tutta libertad. Greva critica ei vegnida fatga all'adressa dalla suprastonza. En pliras sesidas essan nus s'occupai dils resuns e dallas consequenzas. En nossa cuorta mo necessaria declaronza (GR: 11-3-1983) vein nus suttastrihau la libertad dil redactor, denton era deplo-
rau che tons lecturs (e cumpraders!) dil Tschespet ein sesenti offendi e provocai en lur sfera persunala e tenuta religiosa tras ina part dil cuntegn. La suprastonza ei consequentamein stada sfurzada da reagiar per buca svegliar malcapientschas el pievel. Ina gronda part da nossa populaziun ei dil meini ch'il Tschespet seigi buca il dretg organ per publicar tals «confess» che polariseschan. La contraversa spontana pro e contra ella GR ei stada in clar mussament co quella fuorma da veser ed exprimer ina perschuasiun persunala sa offender e sparter. La suprastonza dalla Romania ei tuttavia buca stada ventireivla da quei ch'ei succediu gest el Tschespet che gauda tonta stema e sustegn el pievel.

Ulteriuras ediziuns

Suenter la demissiun da dr. Valentin Vincenz sco redactor dil Tschespet – gia igl onn vargau – vein nus dumandau cand. fil. Guglielm Gadola, sch'el vegli far vinavon redactor. El ha dau plaid da continuar persuls. La suprastonza ha contactau el per segirar l'ediziun dil Tschespet 55. Denton, senza success. La finfinala ha el renunziou e schau nus a mesa via. Nus vein immediat dumandau dr. Toni Berther da surschar siu manuscret – ch'era prevedius per ina ediziun speciala dalla Romania – pil proxim Tschespet. Dr. Berther ha consentiu. Sin giavisch dalla supra-
stonza han prof. dr. Arnold Spescha e prof. Isidor Winzap preparau il manuscret per la stampa. Nus savein bien grau ad els persuenter. Per la redacziun dil Tschespet 55 segna la suprastonza ch'ei denton gia ida alla tscherca d'in niev redactor. – Corrispondend al giavisch da pliras varts ei la suprastonza sedecidida da reedir il Tschespet 49 cun poesias da dr. Bistgaun Cathomas d. p. m.

El decuors da 1982/83 ei igl Ischi Semestril (nr. 19 e 20) compariu. – Ensemen cun la Casa editura Desertina ha la Romania ediu 4 toms cun

ovras selecziunadas dil scribent lumnezian Aluis Arpagaus. Era l'ediziun dallas «Ovras» da Sur Gion Cadieli, preparadas per la stampa da dr. Lothar Deplazes, sefa da cuminonza denter la Romania e la Desertina. Quella ediziun vegn presentada aunc uonn a caschun d'ina sera litterara a Sagogn.

Susteniu ha la Romania las suandontas ovras da nos commembers d'honor: «Ragischs» e «Placi pign raquentà», da prof. dr. Gion Deplazes, sco era «Brevs passas» ed «En schurnada» da Vic Hendry. Agid finanziel ei era vegnius concedius als Trubadurs Sursilvans per la cumpra da costums historics e per edir lur cassetta. In pign obolus ei plinavon vegnius daus al Chor viril da Vuorz per sustener siu teater el liber «Munt s. Gieri» a caschun dil 75. anniversari da quella uniun cantica.

Finanzas

La lavur per la Romania ei carschida enorm ils davos onns. E parallelmein era las expensas per las acziuns ch'ella ha instradau u per las damondas da sustegn finanziel. Ed aschia ei siu engaschi finanziel survargaus las entradas. E l'uniun ei vegnida ellas cefras cotschnas, malgrad la contribuziun speciala dalla LR per 1983 (frs. 20 000.--) ed ina summa, recaltgada d'entginas vischnaucas romanianas. Nus vein denton la ferma speranza che las subvenziuns alzadas possibiliteschan naven da l'auter onn da curclar ils deivets che derivan pil pli da nossas ediziuns u dil sustegn per publicaziuns.

La suprastonza

La suprastonza – cun la maioritad novs commembers – ei seconstituida all'entschatta d'uonn per la perioda d'uffeci 1982/85. Scadin suprastont ha surpriu in ressort. En tut ha la suprastonza salvau sis sedutas (a Laax, Rueun, Glion, Vrin (entir di) e Falera). La reorganisaziun dalla Romania ei stada el center – sper tut las ulteriuras fatschentas – che han stuiu vegnir deliberadas ed han purtau dabia lavur. Enteifer la suprastonza ha regiu in bien ed aviert spért da lavur. Scadin ha exequiu las incaricas surpridas. Igl ei stau in bi luvrar ensemen. Bien grau savein nus era al representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR: prof. Isidor Winzap che assista a nossas sedutas cun plaid e cussegl.

Engraziament

La lavur culturala che fuss necessaria da prestar ei gronda. En vesta a quei ei il realisau modest. E tuttina: igl ei zatgei. Oravontut sch'ins sa che quei sefa sper la lavur da clamada. Ei dat tuttina aunc glied cun dabia ideal. Schiglioc fuss gnanc il contonschiu realisabels. Lein perquei spender laud a quels che s'engaschan senza dumandar zatgei persunter. Igl ei quei oravontut mes consuprastonts, ils redactors da nos organs, nies representant ella suprastonza dalla LR, ils delegai e numerus che sustegnan nus. Ad els tuts descha engraziament. Pertgei dad els ei la Romania era vinavon dependenta per saver ademplir sia biala mo pretensiusa incarica.

Giusep Capaul, parsura

Suprastonza

Parsura:	Giusep Capaul, Mustér
Viceparsura:	Gion T. Deplazes, Domat
Actuar:	Duri Pelican, Lumbrein
Administratur:	Giusep Decurtins, Trun
Assessurs:	Claudia Gienal, Glion Corsin Jacomet, Sedrun sur Alexi Manetsch, Rabiis
Revisurs da quen:	Augustin Cathomen, Breil Valentin Derungs, Glion

Publicaziuns

Tschespet	(red. Rest Martin Cabalzar, Cumbel)
Ischi semestril	(red. Ursus Brunold, Zir/Zizers, sr. Florentina Camartin, Turitg, Conradin Cathomas, Glion, Giusep Decurtins, Cuera e Beatrix Pally, Curaglia)

Uniun dals Grischs

Il 75avel rapport presidiel nu saro ün grand rapport da giubileum u ün festel. Per celebrer e guardar inavous nun ans resta bger temp, anzi eau craj cha hegians avuonda da guardar inavaunt, da gnir a fin culs problems dal preschaint e da'ns preparar cun tuottas forzas per l'attacha a l'avegnir. Glistess vögli der ün cuort sguard inavous a que chi'd es scuors l'an passo:

La Rumantschia es sdasdeda

Zieva cha düraunt decennis ün eira absorbo per granda part da l'ota conjuntura cun sias consequenzas positivas e negativas e zieva cha la luotta cunter la vendita dal terrain ho a la fin gieu ün tshert success, a pera cha's drizza viepü l'ögl sün se stess e cha pü cu ün as dumanda scu l'autur Werner Catrina in sieu cudesch da grand success: Chi essans nus insè, nus Retorumauntschs, pels quèls bod tuot la Svizra demuossa üna simpatia speciela chi nu resta tar bels plets, mo chi ho gieu e saro seguida bainbod eir da grands fats, nempe i'l sustegn finanziael circa adequat per pussibilter la realisaziun dals grands progets cha las societeds cun chüra da territori (Uniun dals Grischs, Romania, Renania, Uniun Rumauntscha da Surmeir) insembel cun la Lia Rumauntscha pruvoron da realiser a partir da l'an chi vain. Da granda purteda saro in quel connex la tscherna dal collavuratur regiunel chi varo da vaglier sur da tuot ils problems e chi stuvaro sün tuot ils champs pussibels dvanter activ però sainza dvanter fanatic e sparmaler ad oters.

Eir la preschentscha rumauntscha in radio e televisiun crescha plau-net, ans pera però auncha vaira rudimentera. Il proget «Radio Engiadina», sustgnieu da nus tres üna charta a l'istanza respunsabla, chi vess previs ün discret program rumauntsch, nun ho survgnieu la concessiun da Berna.

Neir l'ideja da vulair realiser üna seguonda giazetta rumauntscha cun riassunts tudas-chs per nos territori ladin nun ho gieu success. Nus vains bainschi tsherts dubis, eirans però da l'avis da vulair sustgnair la chosa, tauntpü cha gniva dit cha'l «Currier» vess gieu da gnir spartieu gratuitamaing in tuot las chasadas e füss cun que sto accessibel a tuot ils Rumauntschs.

Que pera cha'l «*Rumantsch Grischun*» saja sün buna via, anzi cha cò e lo cun sia fras-chezza e temperamaint el prouva dad ir ün pò memma dalöntschi, que chi porta però be agitatiun e reacziun negativa aint il pövel. Sch'el as restraundscha als limits stipulos da prof. Schmid, schi es e saro il «*Rumantsch Grischun*» üna chosa stupenda.

La situaziun dal rumauntsch a Bravuogn ans do vairamaing da penser. Nus ans mettarons insembel cun la Lia per ponderer che acziuns specielas chi pudessan gnir realisedas.

Acziuns

A Schlarigna es gnieu organisò da l'Uniun dals Grischs insembel cun la Lia Rumauntscha ün cuors, al quèl ün ho pruvo da tratter suot differents aspets la problematica speciela dal «*Puter*». Il cuors da quatter sairedas ho gieu ün bel success e'ls mneders haun preschanto a la fin differentas propostas concretas, stedas publishedas pü tard aint il Fögl Ladin.

Eir a Schlarigna ho gieu lö quist an als 18 gün la Radunanza da delegios da la Lia Rumauntscha. Per quell'ocasiun avaians arrandscho ün bel program, mo dals pochs delegios apparieus sun restos auncha bger pü pochs a la saireda, uschè ch'eu am dumand scha radunanzas da delegios our il pajais haun auncha ün sen u na.

L'inscunter da Puters e Valladers da la fin settember da l'an passo es sto ün bel success. A s'ho visito monumaints d'art e's chatto zieva a Zernez.

Scu üsito haun gieu lö in differentas vschinaunchas cuors da rumauntsch, organisòs da l'Uniun dals Grischs e sustgnieus da la Lia Rumauntscha e que a

Segl Maria	3 cuors cun	18 partecipants
San Murezzan	6 cuors cun	82 partecipants
Puntraschigna	1 cuors cun	9 partecipants
Samedan	5 cuors cun	135 partecipants
La Punt	4 cuors cun	36 partecipants
Zuoz	4 cuors cun	32 partecipants
Zernez	2 cuors cun	29 partecipants
Scuol	2 cuors cun	17 partecipants
Tarasp	1 cuors cun	19 partecipants
Samignun	1 cuors cun	5 partecipants
Totol	29 cuors cun	382 partecipants

Ûn ingrazchamaint speciel a quels magisters idealists chi as mettan adüna darcho a dispusiziun per der ils cuors.

Niculin Bezzola ans ho rapreschantos al Champ da scoulaziun per creschieus dal Cussagl da Strassburg chi ho gieu lö als 15 october da l'an passo a Sent.

Il suotsegno ho rapreschanto l'Uniun dals Grischs a la «Dieta rumauntscha» giò Solothurn, inua cha la Lia Rumauntscha ho survgnieu dal chantun Solothurn il bel import da 20 000 francs.

In colliaziun cun la Lia Rumauntscha, cun la Conferenza Ladina e cun la Pro Grigioni Italiano avains pruvo da sustgnair la tscherna d'ün candidat rumauntsch qualificho per la piazza da rector a la scoula da commerzi a Samedan, sainza success. In seguit ad artichels in giazetta ed a chartas a la suprastanza s'ho raggiunt già bainbod zieva la tscherna in differentas tschantedas cha vegna introdüt davent da quist utuon eir lecziuns da rumauntsch in scoula commerciela.

Domenic Gisep cuntinua cun sias glistas da plazzas libras in Engiadina, publichedas i'l Chardun. Chi so quaunts Rumauntschs da la Bassa chi saron turnos in terra rumauntscha grazcha a quistas glistas?

Radunanza generela

Cha'l contact dals organs scu la Lia Rumauntscha u in nos cas da l'Uniun dals Grischs cul pövel nun es auncha fich stret ho üna vouta in pü demusso la radunanza generela chi ho gieu lö als 27 november a Zernez. Üna tschientina da Rumauntschs (dunzainas da presidents cumünels e grands cusgliers eiran stos invidos persunelmaing) haun chatto la via in sela da scoula a Zernez. Differentes cuvihs locals haun rapporto da lur pissers e plaschairs. Arrandschamaints dad otras societeds in tuot la val, mo eir güst a Zernez ed interess persunels varon tgnieu davent al pövel chi insè vess pudieu musser pü grand interess per nossa chosa, tauntpü cha la part allegra, nempe la saireda festela purteda dal *Cor masdà* da Zernez e dals *Trubadurs* da la Surselva avess sgür pudieu agradir ad ün auditori pü vast. Aunch'adüna as dumandan memma bgers: Chi po insè fer part a quist'Uniun dals Grischs? L'unica resposta tuna: Tuot ils Rumauntschs? A nu do glistas da commembers e la regla da fin cò cha commember saja be quel chi cumpra il Chalender Ladin, ans pera curiusa e nu cuntainta.

La suprastanza

La suprastanza as ho raduneda trais voutas a Zernez, üna vouta a Valchava ed üna vouta a Schlarigna. Scu daspö divers ans ans preoccupains eir nus aunch'adüna cun ediziuns da cudeschs (sper l'ediziun dal *Chalender ladin*, dal *Dun da Nadel* e da l'*Aviöl*. Ils «Comics» vegnan purtos unica- maing tres giunfra Bernina von Guaita.)

In egna ediziun sun sortieus:

<i>Terms</i> da Victor Stupan	1000 exemplers
<i>Prosa da canderoura</i>	1000 exemplers
<i>Il cavalier chaplina</i>	1000 exemplers

In preparaziun staun:

Jon e Din da Chasper Sarott
La Tevletta / Tabletta dad Artur Caflisch
Sturniccal dad Ursina Stohler
Pepi da Simon Bonorand

Ediziuns estras cumpredas:

<i>Nossas plantas</i>	600 exemplers
<i>Piro e'ls pumpiers</i>	600 exemplers
<i>Clapitsch</i>	1050 exemplers
<i>Ses cigns e Rapunzel</i>	200 exemplers
<i>En la maseina</i>	300 exemplers
<i>Ernest e Celestina</i>	300 exemplers

Ediziuns sustgnidas:

Terrenzlas, II. ediziun da Giovannina Brunold
Ziplas d'umor da Cristian Minsch

Millis da sets da maisa cul gö «Viedi tres Engiadina e Val Müstair» realisos da R. Wiesner sun gnies spartieus in differents restorants in Engiadin'ota per fer attent als giasts a nossa lingua. Il set po gnir retrat eir scu gö sün chartun.

Sustegn finanziel haun survgnieu:

Cumün da Sa. Maria (tevlas da vias)

Acziun per rumauntscher Scuol

Cuors rumauntschs da la Fundaziun Planta, Samedan

Biblioteca da Zernez, our dal Fondo G. U. Arquint

Scoula da paur, Lavin

Sustegn finanziel bainvis avains nus survgnieu in speciel tres las seguaintas vschinaunchas:

San Murezzan	2000.--	Ramosch	250.--
Scuol	1744.--	S-chanf	231.--
Samedan	1000.--	Lavin	200.--
Puntraschigna	810.--	Susch	110.--
Silvaplauna	800.--	Madulain	100.--
Sent	696.--	Guarda	80.--
Zuoz	600.--	Tschierv	67.--
Bravuogn	500.--	Fuldera	50.--
Segl	500.--	Müstair	50.--
Zernez	460.--	Tschlin	50.--
Ftan	435.--	Lü/Lüsai	40.--
La Punt-Chamues-ch	390.--		
Ardez	383.--	Totel	11 546.--

Undrentschas: A las seguaintas persunas cun merits speciels per la rumauntschia avainsa gratulo:

- a Rudolf Campell pels 90
- a Domenica Messmer pels 80
- a Bernina v. Guaita pels 80
- a Georg Parli pels 80
- a Töna Schmid pels 80

Neir quist an nu vulessi schmancher d'ingrazcher a tuot quels chi s'ingaschan a favur da noss'Uniun:

- als commembers in suprastanza
- als cuvihs locals
- a las redacturas dal *Dun da Nadel*, dna. Anita Gordon e dna. Anna P. Grob
- al redactor da l'*Aviöl*, sar Mario Pult
- a duonna Clara Stupan scu administradura da nossa butia a Schlarigna
- a sar Constant Könz, responsabel per las illustraziuns dal Chalender Ladin

e quist an specielmaing *a nos stimos redactuors dal Chalender Ladin, a sar Töna Schmid per sieu 40evel an ed a sar Duri Gaudenz per sieu 25evel an scu redactuors.*

Il president:
Ottavio Clavuot

Renania

Rapport annual 1983

Igl onn 1983 ei buca caracterisau da grondas acziuns spectacularas. La lavur dalla Renania ei sesplegada ella rama dallas incumbensas tradiziunalas. La Renania sco tala circumscriba siu intent els statuts sco suandont: «La Renania procura la publicaziun dalla gasetta jamnila “La Casa Paterna”, dil “Calender per mintga gi” sco era d’autras publicaziuns ed acziuns tenor basegns e pusseivladads.» La situaziun precara dil romontsch oravontut en Sutselva mo era al confin dalla Surselva caschuna ina sfendaglia adina pli gronda denter il «basegns» e «las pusseivladads» dalla Renania.

La Renania spetga perquei vess silla realisaziun dil project dils collaboraturs regionalis. Ensemen cun la LR ed ils representants dallas autras uniuns regionalas cun tgira da territori ha la Renania studiau e concretisau quei project dils collaboraturs regionalis.

Radunonza da delegai

Ils 28 da matg 1983 ein ils delegai dalla Renania seradunai a Flem tier la radunonza generala. Cun grond plascher han ins saviu constatar ina retscha da fatschas giuvnas denter ils delegai. Bein in fatg fetg legreivel per igl avegnir! El center dalla radunonza renana al pei dil Crap da Flem ein stadas las elecziuns. Vreni Caprez-Spreiter, Trin, ei vegnida elegida sco nova suprastonta. Suenter las tractandas statutaricas ha il secretari dalla LR, dr. Bernard Cathomas, presentau il rumantsch grischun. Il referent ha anflau el ravugl dalla Renania in consentiment fetg positiv per il rumantsch grischun. La sera ha giu liug ina sera romontscha a Flem. A quella sera han collaborau il Chor viril Alpina Flem, ils dus chors mischedai da Luven e Pitasch ed ina gruppa da teater da Luven.

Periodics

Ils periodics Casa Paterna / La Punt ed il Calender per mintga gi ein compari regularmein. Cun satisfacziun astgein nus menziunar ch’il

diember d'abonnents da nossa gasetta jamnila ei carschius ed era il calender ei vegnius stampaus en ina ediziun pli gronda. A nos nunstrunclenteivels redactors Johann Clopath, Casa Paterna, e Jacob Michael, La Punt, ed als redactors dil calender, Martin Fontana e Jacob Michael, sauda era en quei liug il meriteivel engraziament.

Il «Dun da Nadal» ei puspei vegnius procuraus per l'ediziun da Jacob Michael (per la part sutsilvana) e d'ina cumissiun consistenta da Gallus Pfister, Anna-Mengia Bertogg e Luzi Battaglia (per la part sursilvana). Gallus Pfister vul seretrer dalla cumissiun. Nus capin sia decisiun motivada, engraziein ad el per sia premura e lavur en favur dil romontsch per nossa giuventetgna e sperein ch'el seigi aunc prompts da segidar tier ulteriuras ediziuns sco collaboratur liber. La suprastonza ei silla tscherca d'in succesur per Gallus Pfister.

Ediziuns

L'entschatta da schaner ha il cudisch «Pleivs e baselgias en valladas renanas» da prof. dr. Hercli Bertogg, semtgaus per la stampa da ser Flurin Darms, saviu ir en vendita. Quei cudisch, finanziaus dalla Fundaziun Anton Cadonau pil romontsch en baselgia, cuntegn in diember da lavurs historicas pil Calender per mintga gi, per la Casa Paterna ni talas ch'ei restadas manuscret. Scarsadas eran quellas lavurs strusch pli contonscheivlas a mintga interessent, aschia ch'il giavisch da rimnar ellas en ina ediziun serrada ei gia vegnius exprimius avon plirs onns. A ser Flurin Darms che ha cun bien senn tschentau ensemen las diversas contribuziuns da quei cudisch seigi engraziou cordialmein.

Far plascher cun ina carta romontscha – quei ei enzatgei ch'ei buca adina pusseivel per quei che l'elecziun da cartas romontschas ei buca fetg gronda. Ord quei motiv ei la Renania era sefatschentada cun l'ediziun da cartas romontschas. Anne Dora Krüger ha creau ina seria da tschun cartas per l'emprema ediziun da cartas romontschas dalla Renania.

Sin la fin digl onn ei il cudisch «Gion a Clo», ina translaziun sutsilvana digl enconuschent cudisch tudestg «Max und Moritz» sortius dalla stampa. La translaziun sutsilvana ei vegnida fatga da Gion Mani. L'entira ediziun ei vegnida realisada ensemen cun l'Uniun dals Grischs.

Cumissiun «Fatscha da nos vitgs»

La cumissiun «Fatscha da nos vitgs» (cumissiun comunabla cun la Romania), che vegn presidiada da Plasch Barandun da Veulden ha pre-

stau ina fetg buna lavur. El decuors digl onn vargau ei en ina acziun speciala vegnius romontschaus il register dil cudisch da telefon da 46 vischnauncas dalla Sur- e Sutselva. Ils novs commembers dalla cumissiun sefatschentan sper il problem dallas inscripziuns era cun signals da vias, numns da fatschentas, architectura ed auter. A tuts commembers dalla cumissiun in bien engraziament per lur bien engaschi.

Cuors romontschs

Cuors romontschs ein vegni realisai cun bien succes a Trin, Flem, Glion, Vuorz e Ziraun. La Renania renda viva atenziun a quels cuors ed engrazia cordialmein a tut ils scolasts da quels cuors.

Renania – Romania

Las suprastonzas dalla Renania e dalla Romania ein seradunadas ils 28 da schaner ad ina sesida comunabla a Glion. La radunonza cumineivla ei stada caracterisada dalla veglia decidida da collaborar vinavon sin divers camps. El decuors da 1984 vegnan la Renania e la Romania ad undrar persunalitads meriteivlas da lur intschess el curtgin d'honor a Trun.

La Renania ha proponiu al comite d'undrientscha che stat sut il presidi da cuss. gov. dr. Donat Cadruvi d'undrar las suandontas persunas digl intschess renan: Cusseglier federal Felix Calonder, componist Hans Erni, componist Tumasch Dolf ed il nunstunclenteivel tgirader da nies lungatg Stiafen Loringett.

Engraziament

La Renania exista mo da carstgauns da pial ed ossa, q. v. g. miraclas pil manteniment dil romontsch sa la Renania suletta buca far, era buc cul grond sustegn ch'ella sa retscheiver dalla LR. Cheu dependa ei digl engaschament e dalla motivaziun da mintga singul.

Jeu less finir miu rapport cun in cordial engraziament e tut quels che han sin ina moda ni l'otra contribuuiu alla promoziun da nossa viarva e cultura romontscha.

Il president:
Luzi Battaglia, Trin

Suprastonza

Parsura: Luzi Battaglia, Trin
Viceparsura: Gion Kunfermann
Cuera-Lon
Cassier: Gion Item, Panaduz
Gieri Seeli, Flem
Martin Cantieni, Donat
Oscar Candrian, Ziràn
Bartholome Tscharner, Ziràn
Gieri Risch, Vuorz
Peter Janki, Luven

Revisurs da quen:

Administratura:
(vendita da cudischs)

Suppleants

Christ Casper Dolf, Vargistagn
Anna Nicca-Dolf, Donat
Margreta Jemmi-Cavigilli, Flem
Hans Caprez, Dielsdorf
Christian Joos, Cuera-Andeer
Magdalena Gartmann, Castrisch
Jacob Pfister, Pitasch
Vreni Caprez-Spreiter, Trin
Plasch Barandun, Veulden

Carl Hassler, Trimmis-Donat
Gieri Pfister giuv., Vuorz

Barla Candrian-Janki, Cuera,
Salvatorestrasse 41

Publicaziuns

Casa Paterna / La Pùnt

Johann Clopath, Trin;
ser Jacob Michael, Ziràn

Calender PMG

ser Martin Fontana, Favugn;
ser Jacob Michael, Ziràn

Dun da Nadal

ser Jacob Michael, Ziràn
(part sutsilvana)

Cumissiun

Gallus Pfister,
Annamengia Bertogg,
Luzi Battaglia (part sursilvana)

Cumissiun Casa Paterna

Hans Caprez,
Sep Item,
Gion Item,
Flurin Caviezel,
Alice Candrian

Uniung Rumantscha da Surmeir

Rapport annual 1983

ACZIUNS

*Exposiziun davart igl rumantsch ainten igl
museum Curvanera, Savognin*

Igls 9 d'avregl 1983 ò l'URS pudia festivar, an preschientscha da numerous giasts e dalla pressa, l'exposiziun davart igl rumantsch ainten igl museum Curvanera a Savognin. La bagngartageda exposiziun infurmescha cun texts, maletgs e graficas davart l'istorgia digl rumantsch, sia derivanza, sies svilup, sia litteratura etc., e chegl schibagn igls indigens scu er igls esters. Gl'è da givischier tgi er noss indigens visetan igl museum ed a madem taimp er nossa exposiziun. En angraztgamaint special maretà la fundaziun digl museum tgi ò mess a disposiziun la stanza e scolast secundar Mario Jegher tgi ò cumpilo l'exposiziun.

Fatscha da nossas vischnancas

La cumischung per rumantscher la fatscha da nossas vischnancas, presidieida da scolast Gion Giatgen Steier, è stada fitg activa igl onn passo. An numerousas sedutas e deis da labour on igls commembers inventariso igl status quo concernent inscripziuns, signalisaziuns, tavlas da tot gener etc. tgi stuessan neir midadas an noss territori an rumantsch. Mintga object è nia fotografo e passa 100 possessours, seigl privats, instituziuns, organisaziuns u cumegnns on ratschet ena brev cun ena proposta e la supplica per la midada. Ena bela troppa da chels ò reagea a scretg u a buca e demusso la prontadad per ena tala midada. Sa tgapescha tgi gl'ò er do vouchs criticas, ma igl resung an general è sto positiv. Er savainsa gio registrar resultats concrets. Betg anc slieda è la dumonda dallas finanzas. L'URS tschertga da preschaint pusebladads per recaltger daners e cotras gidar finantzier las midadas. L'antiera acziun cozza naturalmaintg onns alla lunga per cuntanscher igl success giavischia. Igls commembers dalla cumischung maretan noss angraztgamaint.

Rumantscher igl codesch da telefon

Las lavours preparativas per rumantscher igl codesch da telefon èn schinadas. 25 persungas, per gronda part studentas e students digl seminari da mussadras dalla LR e dalla scola cantunala on rimno an noss territori circa 1300 sottascripziuns da persungas tgi èn stadas prontas da midar lour indicaziuns tudestgas an rumantsch. Las midadas vignan risguardadas aint igl nov codesch da telefon tgi cumpara igl mars 1984.

Scolaziun da carschias

Igls incumbensos per la scolaziun da carschias on organiso igl aton passo ena seira d'infurmaziun a Casti davart igl radio e la televisiung ruman-tscha cun dr. Stefan Sonder e dr. Clemens Pally.

Per chest aton èn er gio organisadas 2 seiradas a Tinizong ed a Casti an connex cun l'exposiziun ambulonta dalla biblioteca cant. Dasperas igls referats digl bibliotecar cantunal dr. Christoffel Jörg, refereschan anc prof. Theodor Ebnetter davart igl rumantsch da mintgade e scolast secundar Mario Jegher davart la litteratura surmirana. Pigl anvien è pre- via en referat da dr. Martin Bundi davart la colonisaziun mediavala da noss cantung Grischun cun risguard special digl Surmeir.

Curs d'assimilaziun

Tals curs èn nias organisos cun success a Lantsch, Savognin ed a Coira. Ena troppa interessents dallas vischnancas vischinantas on madema- maintg frequento chels curs.

Seirada litterara

Igls 9 d'avregl 1983, igl de dall'avertura dall'exposiziun ainten igl museum Curvanera, ò l'URS anvido la seira la populaziun ainten igl hotel Piz Mitgel a Savognin ad ena seirada litterara per preschantar sia nova edi- ziun «FULTSCHHEIDAS E RASCHLADAS», prosa surmirana da Peder Cadotsch e Gion Peder Thöni cun illustraziuns da Tgasper Spinaz. Dr.

Ambros Sonder ò salvo igl referat introductiv, igls autours on preligia ord l'ediziun numnada e la musica da giuvenils Stierva, Mon e Salouf ò ambellia l'occurenza tgi ò galdia en stupent eco e tgi è er stada fitg bagn frequentada. Mademamaintg ò l'ediziun «Fultscheidas e raschladas» catto en bung resung tigl pievel surmiran. Agls autours digl codesch scu er agls collaboratours dall'occurenza angraztgainsa per la buna la-vour.

EDIZIUNS

Agl decurs digl onn 1983 èn cumpareidas las suandontas ediziuns surmiranas:

Periodicas

- URS: LA PAGINA DA SURMEIR, 37avla annada, 1380 abunents, redacziun: Rina Steier, Savognin.
IGL NOSS SULOM, 62avla annada, ediziun: 1300 expl., redacziun: dr. Cristoffel Spinas, Sviz/Sur.
CALENDER SURMIRAN, 33avla annada, ediziun: 850 expl., redacziun: Faust Signorell, Valbella.

Ulteriouras ediziuns surmiranas

- URS: FULTSCHEIDAS E RASCHLADAS, prosa surmirana da Peder Cadotsch e Gion Peder Thöni cun illustraziuns da Tgasper Spinas.
- LR: PLED RUMANTSCH/PLAID ROMONTSCH, tracta an 4 idioms las expressiungs dalla biologia tenor igl Duden illustro.
- 1 CASSETTA CUN PRAULAS pigls pitschens, rachintadas da donna Gnagna Peterelli-Collet.
- MEDS DIDACTICS PER SCOLAS FUNDAMENTALAS TUDESTGAS, 2 codeschs (1./2. classa e 3./4. classa), translotos da Emilia Schaniel.

Desertina, CLAPITSCH tgi cuntigna ena praula croata, messa an rumantsch sursilvan da Alfons Maissen ed illustrada da Toia Isenring-Maissen. Chel codesch è adato pigl scalem superieur. Franz Capeder ò procuro la versiung surmirana.

Per unfants ò la tgesa editoura Desertina edia

ERNEST E CELESTINA TIGL FOTOGRAF, en codesch da Gabrielle Vincent (surmiran da Rina Steier) e

ERNEST E CELESTINA FON PIC-NIC (Gabrielle Vincent/Rina Steier);

GLIOIRETTA, da Lili Fromm, versiung surmirana da Rina Steier, er chegl en codesch per unfants.

OSL: L'ovra svizzra da lectura per la giuventetna ò er edia chest onn dus carnets:

CLA BIERT RACHINTA, seria litterara, scalem masang/superieur. El cuntigna 2 rachints da Cla Biert, translatos an surmiran da Faust Signorell.

LIGER E MALAGER, da Christian Wesp, cun dessegn ed istorgias per la scoletta e pigl scalem bass, translaziun: Annalis ed Emilia Schaniel.

Normas ortograficas

Per schinar las lavours da preparaziun per refar e cumpletar las NORMAS ORTOGRAFICAS PER IGL RUMANTSCH DA SURMEIR ègl reuschia da conceder a Faust Signorell en congedi da 4 emdas per assister e sustigneir donna dr. Mena Wüthrich-Grisch an sia lavour. Agl decurs digl onn 1984 duess igl codesch eir an stampa e schi pusebel er cumpareir chel onn.

Placats e cartas rumantschas

L'URS venda pianavant er cartas da gratulaziun e da condolientscha scu er talas per Nadal e Bumang an rumantsch e metta a disposiziun gratuitamaintg placats rumantschs.

Conclusiung

Per concluder lessa angraztger a tots chels tgi èn s'angascheas an l'egna u an l'otra maniera per realisar chest program da lavour. En special angraztgamaint agls autours, translataiders e redacters dallas ediziuns, agls commembers digls gremis dall'URS, dalla LR e dallas differentas cumischungs, agls vendaders e cumpraders digls codeschs ed a tots chels tgi èn s'angascheas a favour digl rumantsch independentamaing dall'URS. La suprastanza è sa radunada 9 gedas, la cumischung da redacziun 8 gedas, la cumischung per la fatscha da nossas vischnancas 5 gedas. Tiers chegl vignan anc 2 radunanzas da delegos dalla LR, 2 sedutas digl cunsegl LR, dus rapports orals digls presidents cun la suprastanza dalla LR e differentas sedutas e scuntradas cun differenta gliout e per differentes scopos. Ena gronda lavour stò damaias neir prestada onn per onn er davos las culissas. A tots chels tgi èn s'angascheas, ma er a tots chels tgi respectan la lavour, tgi la sustignan e promovon, en cordial paiadia.

Per la suprastanza URS
igl president: *Gion Pol Simeon*

Suprastanza

Parsoura:	Gion Pol Simeon, Coira
Viceparsoura:	Remi Capeder, Casti
Actuar:	Stefan Demarmels, Salouf
Cassier:	Giatgen Schmid, Riom
Assessour:	Tona Collet, Riom
Delegos dalla Meirana:	Lucretia Augustin, Mon Rico Spinas, Tinizong

Publicaziuns

Pagina da Surmeir	(red. Rina Steier, Savognin)
Igl noss sulom	(red. Christoffel Spinas, Schwyz)
Calender surmiran	(red. Faust Signorell, Valbella)

Administraziun:

Giatgen Schmid, Riom

Uniun da scripturs rumantschs (USR)

Al cumanzament

L'onn da l'USR è anc stà sumbrivà tras la mort prematura dal president Hendri Spescha, elegì pir l'atun 1982, uschia ch'igl ha gì num da tscher-tgar in nov. A chaschun da la dieta da lavur dals 28 da matg 1983 è il sutsignà vegnì tschernì sco parsura da l'USR. A quella radunanza manada dal president ad interim Robert Luzzi, han ils scripturs dà la suandanta decleraziun: A chaschun da publicaziuns litteraras rumantschas vegnan scrivents adina puspè e spezialmain en il davos temp attatgads persunal-main en la pressa rumantscha. L'uniun da scripturs rumantschs è fitg interessada che las ovras da ses commembers vegnian suttamessas ad ina critica litterara severa sur da furma e cuntegn. En il senn da responsabladad collectiva e da solidaritad cun ses singuls commembers sa senta ella dentant obliada da defender il dretg inalienabel d'expressiun e protesta perquai decisamain cunter las campagnas diffamantas dals davos temps en Surselva ed en Engiadina che attatgan ed offendan directamain la persuna dal scriptur.

Novs statuts

A la dieta da lavur han ils preschents elavurà ils statuts en detagl. Ils collegas Theo Candinas e Tista Murk avevan preparà ad uras il sboz. Sco cusseglader giuridic ha funcziunà dr. Nuot P. Saratz. Ils emprims reglements èn vegnids relaschads a chaschun da la fundaziun da L'URS ils 25 da matg 1946. Igl era ura da cumponer in urden da basa tenor las relaziuns dad oz. Ils statuts èn vegnids approvads unanimamain a la radunanza generala dals 4 da settember a Sta. Maria en Val Müstair. En quel connex deschi da menziunar las finamiras da l'USR. L'artitgel 2 di:

«L'USR ha miras culturalas, socialas e politicas.

- a) Ella defenda la libertad d'expressiun.
- b) Ella s'engascha per la realisaziun d'ina societad che sa basa sin la charta dals dretgs umans da l'organisaziun da las naziuns unidas e sin la convenziun europea dals dretgs umans.
- c) Ella defenda ils interess ideals, socials e materials da ses commembers. Ella sustegna adina e dapertut ina repartiziun gista e cunvegnetta dals bails ideals e materials.

- d) Ella sustegna mesiras ch'èn adattadas per promover e rinforzar il linguatg e la cultura rumantscha.
- e) Ella tgira contacts cun autras minoritads.»

Tar ils statuts è'gl anc necessari da relaschar almain trais reglements. Sco ch'i resulta da l'artitgel 17 respectivamain 18, ha l'USR ina giuria litterara ed ina redacziun che publitgescha la Litteratura, normalmain dus giadas l'onn. Ils sbozs dals reglaments èn elavurads e già preschentads il december passà als commembers da l'USR per prender posiziun. Il medem vala per las directives da finanzas che la suprastanza ha relaschè il 12 da november. Ella fa quint da pudair suttametter tuts trais reglements l'atun 1984 a la radunanza generala per l'approvaziun.

La scuntrada en Val Müstair

En connex cun la radunanza generala da la dumengia, ils 4 da settember, han ils scripturs gì l'ocasiun da preleger la sonda avant mezdi en las scolas da la Val Müstair e quai è vegnì apprezia. Suenter mezdi han ils commembers visità a Valchava il museum da la Val Müstair e signur Claudio Gustin, inspectur da scola, ha dà ina eccellente survista da la «Chasa Jaura» e da l'istorgia da la Vallada. En baselgia da la Claustra a Müstair ha dunna Chatrina Grond sin quai savì da declerar en maniera fitg chapibla il senn da quell'ovra istorica singulara. Il chor da la vallada sut la direcziun dal signur ravenda Schreich ha embellì la saira familiara a Sta. Maria cun bellas producziuns. A quella sairada ha collega Tista Murk dà ina survista exemplarica da la litteratura da la Val Müstair davent da sia entschatta enfin al di d'oz. La dimora en Val Müstair è stada organisada cun bun senn e chapientscha da collega Robert Luzzi. La scuntrada ha mussà cler e bain l'impurtanza da talas reuniuns per tgirar il contact: Emprender a conoscher nossas differentas valladas e lur abitants, lur bains culturals ed ils scripturs l'in l'auter. L'USR sto adina dapli porscher a tuts collegas la pussaivladad da sa scuntrar e da prender contact cun la populaziun rumantscha. A la radunanza generala han ins mussà l'interess d'intensivar talas e sumegliantas occasiuns per rinforzar tras quai l'acziun dal singul e da l'USR e mussar efficaciamain la preschientscha da l'USR en il moviment rumantsch.

Suprastanza ed auters organs

La suprastanza s'ha scuntrada dapi il zercladur en trais sedutas per decider definitivamain sur da las fatschentas pendentas u per mauns da la radunanza da commembers. Or da motivs da distanza è'gl grev da sa radunar e tuttina è quai impurtant per pudair manar ils problems ad ina buna fin. Tenor il program da lavur da la LR è l'USR autonoma. Ell'è libra en sia acziun e retschaiva da la LR en il futur mintg'onn ina summa pauschala. Areguard la repartiziun da las finanzas sa tegn'ins vid las spartas dals custs d'enfin ussa: Litteratura, premis, giuria litterara, prelecziuns ed administraziun. Malgrà l'autonomia vul l'USR tgirar in contact stabil cun la LR, quai ch'è stà il cas durant l'onn entir. I dovra bun pled e cussegl da la LR ed in sustegn finanziel che segirescha la lavur en il senn da l'USR. La redacziun da la Litteratura publitgescha quella periodica normalmain dus giadas l'onn. Ils dus davos numers cumpiglian ensemen 390 paginas, ina prestaziun che mussa eclatantamain l'engaschament per quella broschura ch'exista en la furma actuala dapi il 1978. Ils numers 6/1 e 6/2 han per tema – sper bleras autras contribuziuns: Patria respectivamain Traducziun litterara. Che la Litteratura è interessanta e bainvegnida demussa il fatg ch'il dumber d'abunents è creschì a circa 500. In svilup allegraivel. Possia la Litteratura sa derasar vinavant. Ils redactors adempleschan in grond pensum cun distincziun.

Medemamain ha la giuria litterara già in onn strapatschus avend da giuditgar ovras da na main che 7 scripturs. Ella ha pudì reparter a tuts premis u duns d'approvaziun en la summa totala da frs. 4800.--. In fatg che dastga vegnir notà cun engraziament. Igl è da beneventar ch'ils scripturs han adina puspè il curaschi da suttametter lur ovras a la giuria litterara, ina instituziun cumprovada che emprova da far buna lavur per l'USR e per ils scripturs. Ils onurads èn: Brunold Giovannina, Camenisch Silvio, Capeder Dumeni, Deplazes Gion, Nolfi Tina, Peer Andri e Planta Armon.

En l'uniun svizra da scripturs vegn l'USR represchentada da collega Anna Pitschna Grob-Ganzoni che ha rapportà en scrit davart ils problems pli impurtants per mauns da la radunanza generala. En il forum dals scripturs svizzers «Welt im Wort» hai jau dà ina curta survista da l'onn 1982/83 da l'USR.

Commembers

L'USR aveva a la fin da l'onn passà 45 commembers. Ella ha dastgà retschaiver dus novs: Iso Camartin e Göri Klainguti. Possian els sa sentir bain tranter tshels commembers da l'USR. L'USR ha dentant er gì da prender cumià per adina da meritaivels collegas: signur Giusep Durschei, prof. W. A. Liebeskind e magistra Chatrina Filli. Sur da lur vita e lur ovra è'gl vegnì rapportà en la pressa, uschia che jau dastg renviar als necrologs. Nus vulain tegnair ils chars defunts en buna memorgia. Nus vulain sperar che l'USR dastgia adina puspè recepir novs commembers. Jau ma lubesch da menziunar las premissas per daventar commember activ tenor l'artitgel 3 ch'è drizzà ad interessents: «Commembers activs da l'USR pon daventar auturs e translatur rumantschs cun ina prestaziun litterara e che renconuschan e conferman las miras da l'uniun stipuladas en quests statuts. La radunanza generala da l'USR decida cun majoritad qualifitgada dals commembers preschents per scrutini davart l'admissiun da commembers activs. Dumondas d'admissiun èn da suttametter en scrit a la suprastanza da l'USR il pli tard dus mais avant la radunanza generala.»

Appel ad interessents giuvens e vegls: As mettai en contact cun in u l'auter represchentant da l'USR che dat gugent ulteriuras decleraziuns. L'USR vul cumpigliar tut ils scripturs interessads ch'adempleschan las premissas dals statuts.

Per finir

Primavaira, ils 26 da matg, ha la dieta da lavur lieu a Cuira. Titel: Rumantsch Grischun e la litteratura rumantscha. A la radunanza dals 29 e 30 da settember a Lantsch vegnin nus a tractar las dumondas dals statuts ed a metter ensemen ina scuntrada sumeglianta a quella da l'onn passà. Plinavant vulain nus organisar anc autras acziuns en contact cun scola e lectur. L'USR vegn a far il pussaivel per esser preschenta sin il champ rumantsch.

Cun questa occasiun engraziel jau cordialmain per la gronda lavur prestada fin ussa, e quai a tut tgi ch'è s'engaschà en ina moda u l'autra per l'USR e la litteratura ed uschia per la Rumantschia insumma.

Il parsura: *Toni Berther, 7000 Cuira*

Suprastonza

President:	Toni Berther, Cuera
Actuar e vicepresidente:	Dumeni Capeder, Lucerna
Cassier:	Giovannina Brunold, Samedan
Assessurs:	Irma Klainguti, Zuoz Gion Peder Thöni, Riehen
Revisurs:	Annamengia Bertogg, Castrisch Mariano Tschuor, Laax

Auters organs

Giuria litterara:	Clo Duri Bezzola, Oetwil a. S. Baseli Collenberg, Mollis Flurin Darms, Domat Chasper Pult, Cuera Gion Pol Simeon, Cuera
Redacziun Litteratura:	Clo Duri Bezzola, Oetwil a. S. Iso Camartin, Heidelberg Felix Giger, Cuera
Representant ell'USS:	Anna Pitschna Grob-Ganzoni, Wetzikon

Cumünanza rumantscha radio e televisiung (CRR)

1. Radunanza generala

La radunanza generala dalla CRR ò gia li a Lantsch igls 11 da zercladour. L'occurenza è stada fitg bagn frequentada principalmaintg ord muteiv tgi en referat digl directer general, prof. dr. Leo Schürmann, furmava igl punct central dallas tractandas.

Igl premi radio e televisiung è nia cumpartia a Gion Giusep Derungs, scolast, dirigent e cumponist, Uors, ed agl chor masdo da Puntraschigna.

Digl reminent ranviescha agl protocol dalla radunanza.

2. Cunsegl dalla CRR

Chel gremi ò salvo igl onn passo 5 sedutas. L'amprema seduta digls 26 da mars 1983 è stada la ordinaria cun las tractandas solitas avant la radunanza generala. An chella seduta ò dr. C. Pally do ena vasta orientaziun davart digl nov program da radio amplifitgia ed igl persunal necessari per realisar chel pensum. Siva chella orientaziun suonda ena extendida discussiung generala. Tranteroter vign fatg la dumonda schi igls novs collaboratours vignan per part plazzos ainten las regiungs. Pianavant vign fatg valeir tgi igl augmaint dallas emissiungs duess stgaffair las premissas per sustignair e promover igl rumantsch. Las emissiungs preveidas dallas 10.00–12.00 so ena gronda part dalla populaziun betg tadlar. Betg satisfar po mademaintg igl taimp previa per la seira rumantscha la mesemda. Gist chella seira vignan derasadas bleras emissiungs sportivas dalla DRS, tgi la giuventetna tedla per ordinari. Gronda peisa vign er do a l'erecziun d'ena carta cadagna per las emissiungs rumantschas. Dr. Pally rasponda tg'ins vegia tschartgea arisguard las ouras d'emissiung la miglra soluziun pussebla. Ena decentralisaziun digls collaboratours seia an prancepi preveida.

An connex cun igl preventiv vign fatg valeir la necessitad d'edeir en «Figl d'infurmaziun» per la CRR. Differentas societads canoschan chella furma d'infurmaziun. An chel senn vign igl credit per la lavour publica dulzo da 12 000.-- sen 17 000.-- francs. Pianavant decida igl Cunsegl da dulzar igl import digl premi radio e televisiung da 2000.-- sen 3000.-- francs a mintga undro. Per chel scopo vign igl preventiv dalla CRR intern dulzo an en import da frs. 2000.--. Igl credit disponibel per igl premi muntess consequentamaintg a frs. 6000.-- per onn (frs. 4000.-- DRS e frs. 2000.-- CRR).

Digl reminent accepta igl Cunsegl igl rapport annual, igl rendachint ed igl preventiv sainza far midadas. Las ulteriouras 4 sedutas digl Cunsegl èn stadas necessarias perveia dalla tscherna digl schef dallas emissiungs rumantschas da radio e televisiung. La suprastanza propona 3 candidats sainza prioritads. Tscharnia vign Chasper Stupan ainten igl amprem scruti. Chella tscherna è neida validada dalla suprastanza regionala DRS.

An chella seduta fò igl Cunsegl tschernas complementaras ainten la cumischung radio-telescola. A fundamaint dallas propostas dalla suprastanza eligia el unanimamaintg

- Richard Cavigelli, post da programs, scu president (anstagl da Cristiàn Joos);
- Bistgaun Cathomen, scu commember (anstagl R. Cavigelli);
- Romedi Rainalter (anstagl N. Bezzola) scu commember;
- Georgina Schaller-Gabriel, scu commembra (anstagl Joh. Clopath).

Alla fegn dat dr. Pally anc ena curta orientaziun sur digl nov program tgi è nia preschanto digl post ainten la pressa. An chel connex vignan differentas dumondas partenent taimp d'emissiung e collisiungs cun talas dalla ORG an discussiung.

3. *Suprastanza*

Igl onn passo ò la suprastanza tratto e per part liquido an 27 sedutas ena antiera ploma fatschendas. I sa tgapescha da sasez tgi ainten en rapport annual n'ègl betg pussebel da far menziun da tot chels problems deliberos u discutos. Ord chel muteiv seian enumeradas angal las tractandas las pli impurtantas scu suonda:

a) Preparativas per la radunanza generala

Scu mintg'onn vignan rapport annual, rendachint e preventiv trattos per mangs digl Cunsegl resp. dalla radunanza generala. Mademamaintg sa lascha la suprastanza er orientar davart digl schef da programs partenent igl rendachint ed igl preventiv digl post da programs.

b) Plans da structura

Tenor statuts ò la CRR resp. la suprastanza er da decider arisguard igls plans da structura. Partenent igl radio è chegl gio davanto per buna part igl onn passo an vista agl nov augmaint dallas emissiungs da radio, ma la decisiung definitiva è pir neida dada chest onn (1983). Tar la televisiung è gio sto an discussiung igl plan da structura tgi vo an vigour igl aton 1984. Co ègl reuschia alla suprastanza ansemen cun igl schef digl post da programs siva d'aveir conferia cun directour U. Kündig da contanscher ena fitg buna oura per la derasaziun dalla «Svizra rumantscha».

c) Localitads

An vista agl nov program da radio ègl sto necessari da far differentas midadas ed amplificaziuns digls indrezs tecnics digl post da programs. Ainten ena cumischiung da technichers dalla PTT ed SSR òn er fatg part represchentants digl post da programs e delegos dalla suprastanza.

Tignond an îgl en ulteriour augmaint dallas emissiuings cun consequentamaintg en dolzamaint digl domber da persunal ò la suprastanza incarico 2 commembers da sclareir la situaziun partenent en project u l'oter da construcziun. Per chel scopo òn er gia li conferenzas cun signour Zutter, responsabel per dumondas da construcziun tar la dir. generala SSR, scu er cun dr. J. B. Münch, schef dallas finanzas e dalla gestiung dalla direcziun generala. Dir. Münch ò sottamess an ena seduta dalla cumischung da construcziun digl comitè central igl noss problem pero angal an furma d'orientaziun. La cumischung ò per antant ranvia la tgossa cun la mutivaziun, anfignen tgi igl Comite central na vegia betg piglia ena respectiva decisiung concernent igl exact augmaint digl program cun tot igls detagls arisguard taimp, persunal e tecnica, saptga la cumischung da construcziun ord prancepi betg s'angascher.

d) Tschernas

Las tschernas òn occupo la suprastanza fitg intensiv. Chella constataziun vala tant per la tscherna digls novs collaboratours da radio scu partenent la tscherna digl nov schef dallas emissiuings rumantschas. Tar las tschernas digls collaboratours èn suprastanza e schef da programs rivos ad en consens cun ena excepziun. An en cass ò dir. Blum sen proposta digl schef da programs rumantsch betg risguardo la proposta dalla suprastanza e tscharnia en oter.

La tscherna digl schef da programs scu savez n'è betg passada sainza incaps. Gl'è impurtant da render attent an chel connex er ainten igl rapport annual tge cumpetenzas tgi igls organs dalla CRR òn an chel risguard e cant anavant tgi noss organs èn dependents d'istanzas superiouras.

A fundamaint digl statut special davart la posiziun dalla CRR, ò la CRR dretg d'eliger igl schef digl post da programs ed igls capos da ressort scu er da fixar igls carnets da dueirs da chels collaboratours. An ampresa lengia ò la CRR d'examinar las propostas digl directer regional. Igl conclus dalla CRR valan cun resalva dall'approbaziun dalla suprastanza regionala. Partenent la tscherna digl schef da programs tgi è tenor la hierarchia dalla SSR «schef da partiziun» stò la CRR er anc dumandar igl pareri digl directer general concernent las propostas per la tscherna.

Tar la tscherna digls ulteriours collaboratours tgi croda an cumpetenza digl directer regional ò igl directer regional an ampresa lengia d'examinar las propostas dalla suprastanza CRR. A fundamaint da chellas deter-

minaziuns vazez tgi igl dretg d'eliger dalla CRR è malgro tot las belas formulaziuns relativmaintg fitg restranschia.

e) Infurmaziun dalla CRR

A basa d'en conclus digl Cunsegl prepara la cumischung per la lavour publica per mangs dalla suprastanza *directivas per l'infurmaziun dalla CRR*. Chella infurmaziun duess neir fatga an amprensa lengia ainten las gasettas rumantschas an furma d'en «Supplemaint d'infurmaziun CRR». Chel «Supplemaint» cumpara 3–4 gedas ad onn. Ena cumischung redacziunala procura per las contribuziuns. I sa tratta per antant d'ena sliaziun provisorica. La suprastanza vo d'accord cun las propostas fatgas.

f) Recepziun da novs commembers

Tenor statuts è la suprastanza cumpetenta da recipeir novs commembers. Premissa è igl interess da daventar commember (declaranza d'antrada) ed igl paiamaint dalla contribuziun fixada dalla radunanza generala. Chest onn ò la suprastanza recipia en considerabel domber da commembers.

g) Reediziun digls carnets Radioscola

Sen proposta da dr. Alfons Maissen ò la suprastanza an ples sedutas er cun en represchantant dalla «Stampa Romontscha» a Mustér tratto la dumonda *d'ena reediziun digls carnets Radioscola an 5 toms*. Per chel scopo ò la «Stampa Romontscha» er fatg dumondas da subsidis ad instituziuns publicas scu er bancas. Igl resultat è sto schi negativ tgi la realisaziun dall'ediziun è per igl mument tot oter tgi francada.

h) Installaziun d'ena camera electronica

Ad ena intervenziun dalla direcziun RTSI alla Regenza grischuna fò la suprastanza en istanza alla PTT resp. a dir. Hurter digl menaschi DRS concernent l'installaziun d'ena camera electronica per far emissiungs externas a Coira (ENG). Igl resultat è per igl mument an chel senn negativ tgi vign do la preferentscha a Lucerna.

i) Carta cadagna d'ondas ultracurtas per las emissiungs rumantschas

Igl de tgi cunseglier Leon Schlumpf è nia benevento a Coira scu nov president dalla Confederaziun ò el purto agls Rumantschs l'annunztga digl conclus digl Cunsegl federal d'eriger ena carta cadagna ainten igl Grischun per la derasaziun dallas emissiungs rumantschas. Chegl duess daventar ansemen cun las installaziuns tecnicas per ratschever igl 3. program da radio DRS. Pass an chella direcziun eran nias fatgs durant igl onn davart dalla Regenza grischuna, dalla ORG scu er dalla CRR/SSR. Agl president dalla Confederaziun en «angraztg fitg» per sia bagnvulienttscha anvers igls Rumantschs.

k) Contacts

La suprastanza ò delego igl president alla festa da giubileum «50 onns radio e 25 onns televisiung» an Svizra talianga a Lugano igls 21-4-1983.

Igls 29/30 d'avregl 1983 ò gia li a Solothurn sen invitaziun dalla Regenza da chel cantun ena dieta davart problems digl rumantsch. Fidel Caviezel ed igl president òn piglia part a chella occurenza.

4. *Cumischungs*

Partenent la lavour dallas cumischungs Radio-telescola e la cumischung da programs ranviescha agls rapports specials digls presidents.

La *cumischung ecclesiastica* ò salvo 3 sedutas. Ella ò fixo igls predicators per igl antier onn e tadlo e discuto emissiungs religiousas da nateira subtila.

La *cumischung per la lavour publica* è sa radunada 3 gedas ed ò organiso 2 seiradas d'infurmaziun a St. Maria ed a Villa. Chel gremi ò er tratto en sboz preparo digl actuar concernent «Directivas per l'infurmaziun dalla CRR» tras la cumischung per la lavour publica.

Alla fegn da chest rapport exprima la suprastanza tant agls commembers digls differents gremis dalla CRR scu agl schef digl post da programs e sia equipa da collaboratours stabels ed occasiunals en grond angraztgamaint per la lavour prestada. Principalmaintg l'organisaziun digl nov program amplifitgia da radio mareta ena speciala rancunaschientscha.

Il president dalla CRR: *dr. Stefan Sonder*

Suprastanza

Parsoura: Stefan Sonder, Cuira
Viceparsoura: Willi Dolf, Cuira
Fidel Caviezel, Cuira
Christian Fonzun, Cuira
Peider Ratti, Cuira

Subsidis a scoulinas rumantschas
1983

Alvagni	2500.--	Ruschein	1500.--
Andiast	500.--	Sagogn	1500.--
Bever	1000.--	Samedan (3 scoulinas)	1500.--
Bravuogn	1500.--	S-chanf	1500.--
Breil	1500.--	Sedrun-Tujetsch	500.--
Castrisch	1500.--	Sent	1500.--
Danis-Tavanasa	1500.--	Sta. Maria-Valchava	1500.--
Donat	1500.--	Sumvitg	1500.--
Ftan	1500.--	Sur-Mulegns-Marmorera	500.--
Guarda	1000.--	Susch-Lavin	1500.--
Lantsch	1000.--	Tinizong	1500.--
Lumbrein-Vrin	1500.--	Trin-Mulin	1500.--
Mon-Stierva	1500.--	Tschierv-Fuldera	1500.--
Morissen-Cumbel	1500.--	Uors-Peiden-Tersnaus-	
Müstair	1500.--	Surcasti	500.--
Mustér	1000.--	Vella	1500.--
Pitasch	1500.--	Vuorz	1500.--
Rabius	1500.--	Zernez	1000.--
Ramosch-Vnà	1500.--		
Razèn	1000.--		
Riom-Parsonz	1500.--		
			<hr/>
			51 000.--
			<hr/>

Rendaquint da la Lia Rumantscha 1983

3 Sortidas

30	DIVERS SUBSIDIS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
30.10	<i>Subsidis da basa</i>	23 000.--	23 000.--	23 000.--
	SRR (Societad Retorumantscha)	2 500.--	2 500.--	2 500.--
	ROMANIA	4 000.--	4 000.--	4 000.--
	UdG (Uniun dals Grischs)	4 000.--	4 000.--	4 000.--
	RENANIA	4 000.--	4 000.--	4 000.--
	URS (Uniung rumantscha da Surmeir)	4 000.--	4 000.--	4 000.--
	USR (Uniun da scripturs rumantschs)	4 000.--	4 000.--	4 000.--
	CRR (Cuminanza rumantscha radio e televisiun)	500.--	500.--	500.--
30.20	<i>Societads regiunalas</i>	27 000.--	27 000.--	27 000.--
	ROMANIA	10 000.--	10 000.--	10 000.--
	UNIUN DALS GRISCHS	8 000.--	8 000.--	8 000.--
	RENANIA	4 500.--	4 500.--	4 500.--
	UNIUNG RUM. DA SURMEIR	4 500.--	4 500.--	4 500.--
30.21	<i>Contribuziuns a las soc. regiun. per activitads urgentas</i>	80 000.--	80 000.--	-.--
	ROMANIA	20 000.--	20 000.--	-.--
	UNIUN DALS GRISCHS	20 000.--	20 000.--	-.--
	RENANIA	20 000.--	20 000.--	-.--
	UNIUNG RUM. DA SURMEIR	20 000.--	20 000.--	-.--
30.30	<i>Subsidis per organs</i>	61 000.--	61 000.--	61 000.--
	SOCIETAD RETORUMANTSCHA	10 000.--	10 000.--	10 000.--
	ROMANIA	15 000.--	15 000.--	15 000.--
	UNIUN DALS GRISCHS	10 000.--	10 000.--	10 000.--
	RENANIA	10 000.--	10 000.--	10 000.--
	UNIUNG RUM. DA SURMEIR	12 000.--	12 000.--	12 000.--
	UNIUN DA SCRIPTURS RUM.	4 000.--	4 000.--	4 000.--
30.40	<i>Subsidis pressa rumantscha</i>	96 400.--	96 400.--	96 400.--
	GASSETTA ROMONTSCHA	15 000.--	15 000.--	15 000.--
	FÖGL LADIN	15 000.--	15 000.--	15 000.--
	CASA PATERNA / LA PUNT	32 400.--	32 400.--	32 400.--
	PAGINA DA SURMEIR	32 400.--	32 400.--	32 400.--
	IL CHARDUN	2 000.--	2 000.--	2 000.--

30.50	<i>Subsidis a scripturs</i>	12 949.60	9 000.--	5 820.--
30.51	Cumissiu litterara	1 820.--	1 500.--	1 500.--
30.52	Premis a scripturs	4 800.--	3 500.--	1 400.--
30.53	Sairadas e prelecziuns	6 329.60	4 000.--	2 920.--
30.60	<i>Divers subsidis</i>	32 950.--	38 000.--	32 658.60
30.61	Ad instituziuns	6 000.--	10 000.--	7 000.--
30.62	A particulars	17 650.--	7 000.--	6 949.70
30.63	A la Fundaziun Planta	1 000.--	1 000.--	1 000.--
30.64	Reservas prestaziuns circumscrittass	8 300.--	20 000.--	17 708.90
	<i>Total subsidis</i>	333 299.60	334 400.--	245 878.60

31	ACZIUNS SPEZIALAS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
31.01	Neologissem	2 016.85	40 000.--	40 153.10
31.02	Program d'assimilaziun	47 093.85	65 000.--	53 834.65
31.03	Teater	17 171.10	20 000.--	22 426.40
31.04	Curs rumantschs en scolas	11 926.60	9 000.--	9 887.50
31.05	Scolaziun da creschids	13 281.35	15 000.--	15 651.70
31.06	Scolas medias	2 135.40	10 000.--	14 918.60
31.07	Scolas professiunalas	39 306.80	20 000.--	20 228.60
31.08	Meds didactics per scolas fundamentalas tudestgas	1 972.85	5 000.--	31 980.45
31.09	Meds audiovisulas	10 257.50	5 000.--	10 360.45
31.10	Documentaziun, PR	49 287.50	12 000.--	5 799.75
31.11		-.--	-.--	-.--
31.12	Vischnancas	-.--	3 000.--	-.--
31.13	Incumbensas circumscrittass	4 313.80	5 000.--	6 753.25
31.14	Servetsch da traducziun	1 330.05	10 000.--	11 470.65
31.15	Promoziun chant rumantsch	1 755.--	2 000.--	-.--
31.16	Barat da classas rumantschas	-.--	5 000.--	-.--
31.17	Acziuns na fixadas	8 293.--	20 000.--	-.--
31.18		-.--	-.--	-.--
31.19	Rumantsch Grischun (cf. 62.19)	87 707.15	-.--	-.--
	<i>Total acziuns spezialas</i>	297 848.80	246 000.--	243 465.10

32	SCOLINAS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
32.01	Pajas mussadras	74 469.--	76 500.--	68 001.30
32.02	Nettegiar scolinas	4 386.10	2 600.--	3 229.45
32.03	Pajas inspecturas	6 110.10	9 000.--	7 913.60
32.04	AVS/SI/CCF/CD	7 770.40	6 500.--	7 585.90
32.05	Segiranzas d'accidents	985.45	1 200.--	1 572.15
32.06	Cassa da pensiun	2 682.50	2 700.--	840.35

32.07	Segiranza WINTERTHUR	2 386.80	2 700.--	3 690.95
32.08	Premias da fidaivladad	3 374.55	3 500.--	2 519.05
32.09	Transports uffants	9 302.--	9 500.--	9 587.50
32.10	Reparaturas	714.70	2 000.--	1 211.--
32.11	Divers custs	156.55	1 000.--	693.45
32.12	Curs perfecz. mussadras	--	1 000.--	--
32.13	Spesas bus	5 217.80	6 000.--	6 283.95
32.14	Fits chasa	8 985.--	7 500.--	7 604.80
32.15	Stgaudament	2 000.--	3 000.--	2 532.--
32.16	Forz'electric / aua	570.80	300.--	461.95
32.17	CMR	450.--	450.--	450.--
32.18	Subsidis a scolinas	54 000.--	55 000.--	49 000.--

<i>Total spesas scolinas</i>	183 561.75	190 450.--	173 177.40
------------------------------	------------	------------	------------

---

33	SEMINARI (1/2 onn)	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
33.01	Pajas personal stabel	36 310.30	37 000.--	61 891.--
33.02	Pajas magisters, incl. viadis	42 227.80	45 000.--	81 812.70
33.03	Nettegiar seminari	1 813.40	1 500.--	3 085.--
33.04	AVS/SI/CCF/CD	5 740.95	6 000.--	10 320.25
33.05	Segiranzas accidents	287.45	400.--	1 258.15
33.06	Cassa da pensiun	2 290.80	2 500.--	4 421.80
33.07	Premia da fidaivladad	2 839.80	--	5 211.40
33.08	Custs da viadi	341.--	500.--	508.65
33.09	Custs da perfecziunament	--	--	92.20
33.10	Custs practicium	18 300.--	13 000.--	32 362.--
33.11	Material lecziuns praticas en scolina	140.90	250.--	1 171.75
33.12	Occurenzas spezialas	1 609.60	1 200.--	1 035.70
33.13	Examens da recepziun	--	--	3 990.55
33.14	Diplomaziun	--	--	3 004.--
33.15	Cussegl da scola	500.--	500.--	1 709.80
33.16	Meds didactics	994.20	1 000.--	2 867.40
33.17	Custs administraziun	1 075.95	1 400.--	2 321.65
33.18	Inserats	--	--	350.--
33.19	Biblioteca	608.85	100.--	972.65
33.20	Cumpra mobiglia	--	--	100.--
33.21	Reparaturas	--	500.--	348.50
33.22	Divers custs	171.20	250.--	507.55
33.31	Fits-chasa / div. locals	9 550.--	9 500.--	16 469.60
33.32	Stgaudament	1 280.--	1 500.--	2 563.--
33.33	Forz'electric / aua	226.10	200.--	412.15
33.34	Scuntraziuns	7 637.--	5 000.--	12 007.30

<i>Total sortidas seminari</i>	133 945.30	127 300.--	250 794.75
--------------------------------	------------	------------	------------

---

34	EDIZIUNS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
34.01	Carnets OSL	21 485.35	25 000.--	21 017.95
34.02	Chanzuns, musicalias	6 573.30	5 000.--	7 947.70
34.03	Meds didactics per scolas fundamentalas tudestgas	32 533.25	40 000.--	-.--
34.04	Bibliografias retorumantschas	2 670.50	3 000.--	3 142.30
34.05	Pierrot	16 520.--	17 000.--	18 130.85
34.06	Corr. romontscha	5 397.25	10 000.--	-.--
34.07	Comics rumantschs	-.--	20 000.--	-.--
34.08	Pinuoch, sm.	-.--	10 000.--	-.--
34.09	Nossas praulas, sm.	2 246.70	25 000.--	-.--
34.10	Nossas praulas, surs.	-.--	25 000.--	8 000.--
34.11	«La Scoletta»	357.--	1 000.--	-.--
34.12	Glossari administrat. lad.	35 400.--	20 000.--	12 426.70
34.13	Pled rumantsch	-.--	25 000.--	22 948.--
34.14	Vocabulari fundament. p. scolinas	174.--	15 000.--	-.--
34.15	Cass. assimilaziun uffants	-.--	10 000.--	9 474.25
34.16	Cassetas Vierv Ladin	1 812.50	20 000.--	-.--
34.22	Preparaz. «Normas surm.»	4 854.20	10 000.--	5 005.--
34.23	Reservas projects nunfixads	143 347.35	20 000.--	13 727.65
34.24		-.--	-.--	-.--
34.25	Cumpra cudeschs	55 308.20	50 000.--	62 397.10
	Gramm. surs.	-.--	-.--	35 905.--
	Nossas plantas	-.--	-.--	32 830.--
	Clapitsch lad./sm.	-.--	-.--	3 740.--
	Pinuoch, lad.	-.--	-.--	16 380.--
	Chamin	-.--	-.--	15 770.--
	Reed. dicz. tud.-lad.	-.--	-.--	57 544.--
	<i>Total expensas ediziuns</i>	328 679.60	351 000.--	346 386.50

35	CUSTS SECUNDARS PER EDIZIUNS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
35.01	Scuntraziun	75 627.55	47 000.--	56 694.20
35.02	Francatura e vitgira	712.40	700.--	834.22
35.03	Propaganda	22 911.35	5 000.--	2 531.25
35.04	Material per ediziuns	4 921.05	4 000.--	6 279.70
35.05	Spediziun	14 983.10	-.--	-.--
35.06	Divers custs	-.--	2 000.--	1 635.55
35.07		-.--	-.--	-.--
35.08	Sminuiziun cudeschs avant man	5 815.85	-.--	11 428.25
	Sminuiziun debiturs	-.--	-.--	7 865.40
	<i>Total custs secundars</i>	124 971.30	58 700.--	87 268.57

4 Organs, persunal, administraziun

40	ORGANS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
40.01	Radunanza da delegads	1 164.10	1 500.--	1 088.90
40.02	Cussegl	1 918.30	1 500.--	968.10
40.03	Suprastanza	6 344.--	10 000.--	8 762.85
40.04	Revisorat	137.50	200.--	120.--
40.05	President	10 000.--	10 000.--	7 500.--
40.06	Organs da rapport	581.70	1 500.--	1 020.80
40.07	Represchentaziuns	6 845.--	5 000.--	8 056.95
40.08	Diversas cumissiuns	4 158.--	6 000.--	3 641.20
40.09	Viadis e spesas	2 733.90	1 500.--	1 224.25
	<i>Total spesas organs</i>	<u>33 882.50</u>	<u>37 200.--</u>	<u>32 383.05</u>

41	PERSUNAL	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
41.01	Secretariat	210 342.10	215 000.--	199 015.20
41.02	Nettegiar biros	4 530.--	3 000.--	3 423.50
41.03	Supplement da famiglia	3 601.20	4 000.--	3 694.--
41.04	AVS/SI/CCF/CD	36 262.20	24 000.--	25 159.--
41.05	Segiranzas d'accidents	1 896.10	1 500.--	2 835.35
41.06	Segiranza WINTERTHUR	4 242.20	3 700.--	3 213.05
41.07	Cassa da pensiun	9 926.50	11 400.--	9 892.95
41.08	Premia da fidaivladad	16 425.30	14 000.--	14 127.55
	<i>Total spesas persunal</i>	<u>287 225.60</u>	<u>276 600.--</u>	<u>261 360.60</u>

42	CUSTS DA BIRO	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
42.01	Material e maschinas	9 352.30	6 000.--	5 887.75
42.02	Francatura e vitgira	5 094.35	5 000.--	4 936.15
42.03	Telefon	5 562.95	5 000.--	4 204.65
42.04	Spesas banca e pc	2 160.85	3 000.--	3 578.70
42.05	Reparaturas, installaziuns	5 680.15	2 500.--	1 485.60
42.06	Material per nettegiar	405.90	300.--	257.50
42.07	Fits-chasa / parcadis	19 239.--	20 000.--	15 009.60
42.08	Stgaudent	1 974.75	4 500.--	3 115.85
42.09	Forz'electricca / aua	975.10	900.--	980.70
42.10	Amortisaziun maschinas e mobiglias	13 436.--	8 000.--	--
	<i>Total custs da biro</i>	<u>63 881.35</u>	<u>55 200.--</u>	<u>39 456.50</u>

43	DIVERS CUSTS DA BIRO	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
43.01	Biblioteca	4 235.--	3 000.--	3 441.95
43.02	Gasettas / revistas	380.70	700.--	421.90
43.03	Rapport annual	6 134.--	3 700.--	3 635.--
43.04	Inserats	5 455.65	3 000.--	2 008.15
43.05	Contribuziuns annualas	2 053.--	1 600.--	1 759.20
43.06	Lavurs da 3. persunas	6 101.35	10 000.--	8 265.--
43.07	Divers custs secretariat	3 115.40	900.--	704.95
43.08	Segiranzas (mobiglias/mat.)	1 042.80	900.--	914.90
43.09	Fits passivs	7 242.05	12 000.--	10 134.--
43.10	Sminuiziun daivets	28 016.60	7 000.--	--
43.25	Amortisaziun maschinas e mobiglias	--	--	8 700.--
<i>Total divers custs</i>		63 776.55	42 800.--	39 985.05

6 Entradas

60	SUBSIDIS E CONTRIBUZIUNS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
60.01	Confederaziun	450 000.--	450 000.--	600 000.--
	Dun 1. avuost (marcas Pro Patria)	300 000.--	300 000.--	200 000.--
	Donaziun taler	50 000.--	50 000.--	--
60.02	Chantun	300 000.--	300 000.--	300 000.--
<i>Total subsidis</i>		1 100 000.--	1 100 000.--	1 100 000.--

61	ENTRADAS OR D'INVESTIZIUNS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
61.01	Fits	87.90	500.--	39.40
61.02	Fits da legats	701.25	500.--	743.75
<i>Total fits d'investiziuns</i>		789.15	1 000.--	783.15

62	ENTRADAS SPECIFICAS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
62.01	Citad da Cuira (scolinas)	60 000.--	60 000.--	60 000.--
62.02	Citad da Cuira (instrucziun rumantscha en scolas)	2 000.--	2 000.--	2 000.--
62.03	Citad da Turitg	5 000.--	2 000.--	5 000.--
62.04	Contribuziun USC	3 000.--	4 000.--	3 000.--
62.05	Acziuns spezialas	11 307.30	5 000.--	5 509.--
62.06	Program d'assimilaziun	26 677.50	25 000.--	36 400.--
62.07	Cassetas curs audiovisuals	6 333.30	7 000.--	9 903.80

62.08	BIGA (scolas prof.)	11 650.--	5 000.--	3 622.--
62.09	Fondo Lottarias (scolas medias)	--	5 000.--	6 000.--
62.10	«La Scoletta»	149.--	650.--	573.--
62.11	Diversas	15 932.75	5 000.--	26 486.--
62.12	Scuntraziun custs	83 264.55	52 000.--	68 701.50
62.13	Assegns d'uffants	2 641.20	3 000.--	2 646.--
62.14	Servetsch da traducziuns	2 055.60	8 000.--	14 056.80
62.15	Fits parcadis	765.--	850.--	920.--
62.16	Fondo da solidaritad	--	60 000.--	--
62.17	Chantun Jura	--	15 000.--	--
62.18	Citad da Genevra	40 000.--	--	--
62.19	Chantun Genevra / Rum. Grischun	86 677.85	--	--
62.20	Gasetta da teater	805.50	--	--
62.21	Donaziuns «En pia memoria»	5 550.--	--	5 555.--
62.22	Chantun Solothurn	20 000.--	--	--
62.23	Relasch empr. FN «Ovras da P. Lansel»	1 938.--	--	--
<i>Total entradas specificas</i>		385 747.55	259 500.--	250 373.10

63	ENTRADAS SEM. DA MUSS.	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
63.01	Chantun	104 000.--	105 000.--	204 611.15
63.02	Contribuziun seminaristas	4 860.--	4 500.--	10 080.--
<i>Total entradas seminari</i>		108 860.--	109 500.--	214 691.15

64	ENTRADAS EDIZIUNS	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
64.01	FONDO CADONAU per			
	- Corr. romontscha	3 000.--	4 000.--	--
	- Revista uffants	3 000.--	--	3 000.--
	- Praulas sursilvanas	--	--	3 000.--
64.06	PRO HELVETIA (div.)	--	15 000.--	--
	- Exposiziun ambulonta	15 000.--	--	--
	- Manuel pratique ...	--	--	3 000.--
	- Grammatica sursilvana	--	--	4 250.--
64.10	Divers sustegns			
	- CRAC	9 000.--	--	--
	- Gia misteriusa	3 000.--	--	--
64.12	Glossari administrativ	--	15 000.--	--
64.13	Vocabulari fundamental per scolinas	--	5 000.--	--
64.14	Abunament Pierrot	2 080.50	3 000.--	3 329.--
64.15	Vendita	176 638.70	175 000.--	179 009.--
64.16	Augment debiturs Grammatica sursilvana	43 956.45	--	--
		--	--	6 000.--
<i>Total entradas ediziuns</i>		255 675.65	247 000.--	202 588.--

Quint final 1983

	<i>Quint 1983</i>	<i>Prev. 1983</i>	<i>Quint 1982</i>
ENTRADAS	1 851 072.35	1 717 000.--	1 768 435.40
SORTIDAS	1 823 055.75	1 719 650.--	1 720 156.12
AVANZAMENT / DEFICIT	+ 28 016.60*	- 2 650.--	+ 48 279.28

*cf. cto. 43.10 (sminuaziun daivets)

Bilantscha

<i>ACTIVAS</i>	1982	1983
CASSA	1 064.40	1 375.20
SCHEC POSTAL	13 366.33	8 410.23
CASSA DA SPARGN PERSUNAL LR	8 000.--	8 000.--
SBV / RÄTOROMANIA	1 061.--	--
CREDIT SVIZZER FN/RG	66 947.55	116 646.80
LEGAT DR. PIEDER TUOR	2 000.--	2 000.--
LEGAT DR. FELIX CALONDER	15 000.--	15 000.--
DEBITURS DIVERS	112 101.85	59 351.--
DEBITURS EDIZIUNS	16 917.--	60 873.45
PART. RADIO TURITG	200.--	200.--
CUDESCHS AVANT MAUN	107 268.40	101 452.55
ACTIVAS TRANSITORIAS	4 510.--	55 000.--
MASCHINAS DA BIRO	1.--	1.--
BIBLIOTECAS LR E CAVIEZEL	1.--	1.--
MOBIGLIAS DA BIRO	1.--	1.--
MOBIGLIAS DA SCOLINAS	1.--	1.--
DAIVET	230 588.77	202 572.17
	<u>579 029.30</u>	<u>630 885.40</u>

<i>PASSIVAS</i>	1982	1983
DIVERS CREDITURS	103 760.95	93 888.25
BCG / CTO. CORRENT	293 379.40	342 905.30
SVB / RÄTOROMANIA	1 224.75	-.--
EMPREST FN «LITTERATURA DALS RUMANTSCHS E LADINS»	6 456.--	5 829.--
EMPREST FN «OVRAS DA PEIDER LANSEL	1 938.--	-.--
CREDIT SVIZZER, FN/RG	66 947.55	117 278.45
LEGAT DR. PIEDER TUOR	2 000.--	2 000.--
LEGAT DR. FELIX CALONDER	15 000.--	15 000.--
EMPREST CASSA DA SPARGN		
PERSUNAL LR	38 118.95	38 556.40
RES. EDIZIUNS LINGUISTICAS	10 000.--	10 000.--
RES. EDIZIUNS COMMEMORATIVAS	2 953.--	2 953.--
PASSIVAS TRANSITORIAS	37 250.70	2 475.--
	<hr/>	<hr/>
	579 029.30	630 885.40
	<hr/>	<hr/>

Rapport da revisiun

Tenor art. 10 ciff. a) e b) vein nus controllau la bilanza, fatga per ils 31 da december 1983, sco era ils quens da gudogn e sperdita per il temps digl 1. da schaner 1983 entochen ils 31 da december 1983.

La bilanza siara da mintga vart cun *frs. 630 885.40*. Il quen da gudogn e sperdita muossa in avanzament da *frs. 28 016.60*.

Nossa controlla ha mussau ch'ils cudischs ein menai en uorden. Sin fundament da nossa controlla e dallas informaziuns retschartas essan nus perschua di che la presentaziun dil resultat da gestiun e dalla situaziun dalla facultad corrispunda allas prescripziuns legalas e statutaricas.

Ils detagls davart las dimensiuns da nossa controlla e las constataziuns fatgas ein francai en nies rapport separau.

Sin fundament dils resultats da nossa controlla proponin nus d'acceptar il present quen annual e la bilanza.

Cuera, ils 27 da mars 1984

IGL UFFECI DA CONTROLLA:

Controlla da finanzas dil
cantun Grischun

W. Trepp - C. Cavagn

Publicaziuns 1983

Tscherna bibliografica

Cun la seguainta glista vuless l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun preschantar üna tscherna plü vasta da publicaziuns rumantschas cumparüdas l'on passà. Cumprais sun eir bainquants tituls chi nun han amo pudü gnir adüts aint illa Tscherna dal numer precedaint da las Annalas.

La tscherna bibliografica nu cuntogna ingünas publicaziuns periodicas rumantschas, dimpersè singuls artichels landroura, scha quels sun cumparüts sco separats. I vain resguardà impustüt cudeschs ed artichels scrits in lingua rumantscha, sco eir publicaziuns sur dal rumantsch, implü tituls chi han dache-far in ün o tschel möd cul Grischun rumantsch.

Linguach, linguistica

ADE, P.: *Typologische Aspekte zur Problematik sprachlicher Minderheiten, dargestellt am Beispiel des Okzitanischen in Frankreich und des Rätoromanischen in der Schweiz*. [Wissenschaftliche Arbeit für die Zulassung zum Lehramt an Gymnasien.] Mannheim 1982.

ARQUINT, J.C.: *Notizchas sur da l'elavuraziun da mezs d'instrucziun da rumantsch sco lingua materna per la sconla populara*. – In: Ann. 96 (1983), 17–72.

BARGETZI, F. + RUPP, T.: *Domat|Ems, Heimat und Sprache*. Domat|Ems 1983.

BARRUFET-COÑAGO, P.: *El reto-romanx en perill d'extinció?* – In: L'estrof, Revista de poesia, num. 7, tardor-hivern 1982. Edita: Facultat de Filologia de Lleida.

BAUR, A.: *Nove naskita lingvo*. – In: Svisa Esperanto-Revuo (SER), numero 4, Aprilo 1983, 3–10.

BAUR, A.: *Was sagen die Miteidgenossen? [. . .] Die Rätoromanen*. – In: B'A.: *Was ist eigentlich Schweizerdeutsch?* Winterthur 1983, 71–72.

BILLIGMEIER, R.H.: *Land und Volk der Rätoromanen*. Eine Kultur- und Sprachgeschichte, mit einem Vorwort von CAMARTIN, I. Übersetzt und durchgesehen von MORLANG, W., unter Mitwirkung von ECHTE, C. Frauenfeld 1983.

BRACCHI, R.: *Il nome di Poschiavo*. – In: Quad. Gr. It. 52 (1983), 55–63.

BRAVI, F.: *Retico, «Nord-Etrusco»*. Tavole didattiche, «Elementi» – 1, Estratto da: B'F.: *La lingua dei Reti*. Centro di studi Atesini. Bolzano 1983.

BRUNNER, L.: *Entzifferung der rätischen Inschrift von Schuls*. – In: *helvetia archaeologica, Archäologie in der Schweiz*. 14 (1983), nr. 53, 3–13.

BRUNNER, L.: *Was lehren uns rätische Namen?* – In: BM. 1983, 75–78.

CAMARTIN, I.: *Integration und Assimilation von Anderssprachigen (dargestellt an der Sprachsituation in Graubünden)*. – In: URELAND, P.S. [ed.]: *Die Leistung der Strataforschung und der*

Kreolistik, Typologische Aspekte der Sprachkontakte, Akten des 5. Symposiums über Sprachkontakt in Europa, Mannheim 1982. Tübingen 1982, [107]–118.

CAMARTIN, I.: *Mehrsprachigkeit mit Vorteilen.* – In: Der Staatsbürger, Magazin für Wirtschaft, Politik und Technik, Nr. 5/1983, 18–22.

CAMARTIN, I.: *Vorwort.* – In: BILLIGMEIER, R.H.: *Land und Volk der Rätoromanen* [. . .] Frauenfeld 1983, 7–24.

CATHOMAS, B.: *Kann das Rätoromanische erhalten werden?* – In: Der Staatsbürger, Magazin für Wirtschaft, Politik und Technik, Nr. 5/1983, 8–9.

CATRINA, W.: *Die Rätoromanen zwischen Resignation und Aufbruch.* Zürich 1983.

CROL, E.: *Estudio sobre las partículas locativas y direccionales en sobreselvano moderno.* Liz., Barcelona 1984.

DANUSER, K.: *Thusnerdeutsch.* Thuisis 1982.

DECURTINS, A.: *Observaziuns d'in linguist davart veglias canzuns popularas romontschas.* – In: Ann. 96 (1983), 75–93.

DECURTINS, A.: *Sprachwissenschaft im Dienste einer gefährdeten Minderheit (Das Dicziunari Rumantsch Grischun).* – In: HAAS, W. + NÄF, A. [ed.]: *Wortschatzprobleme im Alemannischen.* 7. Arbeitstagung alemannischer Dialektologen, Freiburg i.Ü., 1.–3. Oktober 1981. Freiburg 1983, 255–263.

DEPLAZES, L.: *Rein, Froda ed altri toponimi sul confine linguistico soprasilvano-lombardo.* – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia.* Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robiei, 4–5 luglio 1981). Romanica Neapolitana 12. Napoli 1983, 15–33.

Dicziunari Rumantsch Grischun. Publichà da la Società Retorumantscha cul agüd dal Fuond Naziunal Svizzer e dal Chantun Grischun. 96., 97., 98., 99. faschicul. Winterthur 1983.

DIEKMANN, E.: *Ergebnisse einer Umfrage bei 77 Gemeinden des Kantons Graubünden zur Sprachverwendungspraxis von Deutsch und Bündnerromanisch.* [Dactiloscrit.] Mannheim 1983.

EBNETER, T.: *«Far» en romanche.* – In: Romanica Gandensia 20 (1983), 183–192.

ESTEVE I RIBA, J.: *La llengua reto-romànica dels Grisons, un malalt amb els dies comptats?* – In: Revista Serra d'Or (mensual), abril 1983. (233) 39–(239) 45.

FRANCESCATO, G.: *Rheto-Friulian.* – In: POSNER, R. + GREEN, J.N. [ed.]: *Trends in Romance Linguistics and Philology*, vol. 3: *Language and Philology in Romance.* The Hague, Paris, New York 1982, [131]–169.

FREI-CANTIENI, W.: *Zur Frage der Romanisierung der Walser.* – In: BM. 1984, 1–11.

GANZONI, A.: *Deutung eines Familiennamens (Phantasie eines Laien).* – In: BM. 1983, 199–207.

GIGER, F.: *La «Passiun da Savognin»*. – In: Ann. 96 (1983), 94–100.

GOEBL, H.: *Kulturgeschichtliche Bedingtheiten von Kontaktlinguistik, Bemerkungen zum gegenwärtigen Stand der «Questione ladina»*. – In: URELAND, P.S. [ed.]: *Die Leistung der Strataforschung und der Kreolistik, Typologische Aspekte der Sprachkontakte, Akten des 5. Symposiums über Sprachkontakt in Europa, Mannheim 1982*. Tübingen 1982, [155]–169.

GOEBL, H.: *Parquet polygonal et treillis triangulaire: Les deux versants de la dialectométrie interponctuelle*. – In: RLiR. 47 (1983), 353–412.

GREGOR, D.B.: *Romontsch, Language and Literature, The Sursilvan Raeto-Romance of Switzerland*. Cambridge, New York 1982.

HEINIMANN, S.: *Zur Entstehungsgeschichte des AIS: Aus den Briefen von Max Leopold Wagner an Karl Jaberg*. – In: WINKELMANN, O. + BRAISCH, M. [ed.]: *Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag, Beiträge zur allgemeinen, indogermanischen und romanischen Sprachwissenschaft*. Bern 1982, [451]–466.

KETTNAKER, M.: *Rätoromanische Leckerli (Zum fünfjährigen Bestehen der Rätoromanischen Gesellschaft Stuttgart)*. – In: BM. 1983, 272–276.

KUEN, H.: *Die Verzahnung der rätoromanischen Mundarten*. – In: WINKELMANN, O. + BRAISCH, M. [ed.]: *Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag, Beiträge zur allgemeinen, indogermanischen und romanischen Sprachwissenschaft*. Bern 1982, [509]–522.

LICHTENTHAL, M.: *Enträtselte Herkunft und Sprache der Räter*. – In: BM. 1983, 79–90.

LINDER, K.P.: *Die Entstehung des bündnerromanischen Dativpronomens «adami»*. – In: *Logos Semantikos, Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu (1911–1981)*, vol. 4, 1981, 43–55.

LIVER, R.: *Differenzas da structura denter ils idioms romontschs*. – In: Ann. 96 (1983), 9–16.

LUTZ, F.: *Car lectur dalla Svizra tudestga*. – In: *Der Staatsbürger, Magazin für Wirtschaft, Politik und Technik*, Nr. 5/1983, 16–17.

MARTINONI, R.: *Bibliografia dei contributi di Konrad Huber*. – In: M'R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia*. Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robieci, 4–5 luglio 1981). *Romanica Neapolitana* 12. Napoli 1983, 11–14.

MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia*. Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robieci, 4–5 luglio 1981). *Romanica Neapolitana* 12. Napoli 1983.

PELLEGRINI, G.B.: *Sui fitonimi friulani e alpini*. – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia*. Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robieci, 4–5 luglio 1981). *Romanica Neapolitana* 12. Napoli 1983, 72–85.

PFISTER, M.: *Estensione e caratterizzazione del latino regionale e del neolatino nelle Alpi centrali e orientali*. – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia*. Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robiei, 4–5 luglio 1981). Romanica Neapolitana 12. Napoli 1983, 86–89.

PICHARD, A. + HOORICK, E.v.: *Romanen heute*. – In: P'A. + H'E.v.: *Bergstaat im Wandel, Graubünden*. Frauenfeld, Stuttgart 1983, 50–52.

RITTER, A.: *Historische Lautlehre der ausgestorbenen romanischen Mundart von Samnaun (Schweiz, Kanton Graubünden)*. Romania occidentalis, Band 6, Hrsg. von KRAMER, J. Gerbrunn bei Würzburg 1981.

SARAMANDU, N.: «*Tournesol*» dans les langues romanes (sur les données de l'Atlas Linguarum Europae). – In: RRL. 28 (1983), [263]–269.

SIMON, H.J.: *Übersetzungsfehler im labilen Adstrat, Zum deutschen Lehnwort im Bündnerromanischen. («calques»)*. – In: BAUSCH, K.-R. + GAUGER, H.-M. [ed.]: *Interlinguistica, Sprachvergleich und Übersetzung, Festschrift zum 60. Geburtstag von Mario Wandruszka*. Tübingen [...], 518–532.

ŚLIZIŃSKI, J.: *Heinrich Zschokke über die Rätoromanen in Graubünden*. – In: Ladinia 6 (1982), 217–220.

SOLÈR, C.: *Sprachgebrauch und Sprachwandel, Eine theoretische Faktorenanalyse und die Pragmatik der Sprachbehandlung bei den Rätoromanen von Lumbrein. Mit einem Vergleich der Germanisierung in Präg und Sarn*. Diss., Zürich 1983.

SPESCHA, A.: «*L'aura ed ils cuolms ein nossa sort.*» *Notizias agl ur dil roman Marlengia da Gion Deplazes*. – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia*. Romanica Neapolitana 12. Napoli 1983, 103–117.

SPIESS, F.: *I dialetti del Grigioni italiano nell'ambito dell'area lessicale alpina orientale e i loro rapporti con quelli del Grigioni romancio*. – In: *Scritti linguistici in onore di Giovan Battista Pellegrini*. Pisa [s.a.], 327–339.

STRAKA, G.: *Sur les dénominations romanes du sillon*. – In: RLiR. 46 (1982), 231–251.

STRICKER, H.: *La Rexia bassa ed il suo contributo alla storia del romancio*. – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia*. Romanica Neapolitana 12. Napoli 1983, 126–137.

TSCHARNER, O.P.: *Die Germanisierung von Feldis/Veulden*. Oberlehrerarbeit, Universität Basel. Basel 1983.

URELAND, P.S.: *Typological, Areal Linguistic, and Statistical Aspects of Raetoromanic Reflexives*. – In: URELAND, P.S. [ed.]: *Die Leistung der Strataforschung und der Kreolistik, Typologische Aspekte der Sprachkontakte, Akten des 5. Symposions über Sprachkontakt in Europa, Mannheim 1982*. Tübingen 1982, [171]–200.

URELAND, P.S.: *Language Contact in the Alps – Report on a Research Project*. – In: NELDE, P.H. (ed.): *Theorie, Methoden und Modelle der Kontaktlinguistik*. Bonn 1983, 251–257.

VARVARO, A.: *Dalle Alpi agli Appennini. Sui modelli della storia linguistica.* – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR, V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia.* Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robiei, 4–5 luglio 1981). Romanica Neapolitana 12. Napoli 1983, 138–148.

VILETTA, R.: *Untersuchungen zur Mehrsprachigkeit in der Schweiz unter besonderer Berücksichtigung des Rätoromanischen.* – In: NELDE, P.H. (ed.): *Mehrsprachigkeit, Multilingualism.* Plurilingua IV, Schriftenreihe zur Kontaktlinguistik der Brüsseler Forschungsstelle für Mehrsprachigkeit. Bonn 1983, 107–146.

VINCENZ, V.: *Die romanischen Orts- und Flurnamen von Buchs und Sevelen.* St. Galler Namenbuch, Romanistische Reihe, Herausgegeben von der Arbeitsgemeinschaft für ein St. Galler Namenbuch. Band 3: Buchs und Sevelen. St. Gallen 1983 [Diss. Zürich].

WANNER, D.: *Intorno alla sintassi pronominale alpina.* – In: MARTINONI, R. + RASCHÈR V.F. [ed.]: *Problemi linguistici nel mondo alpino, Ticino – Grigioni – Italia.* Atti del Convegno di studi in onore di Konrad Huber (Robiei, 4–5 luglio 1981). Romanica Neapolitana 12. Napoli 1983, 169–185.

WEINREICH, U.: *The Swiss-Romansh and their Language and how they are striving to preserve it.* Translation from the Yiddish and Introduction by TAUB, M. – Studia Raetoromanica X. Chapel Hill, Laax 1982.

WIDMER, A.: *Die Furka-Oberalp-Bahn als Ausdruck der viersprachigen Schweiz.* – In: BM. 1983, 254–271.

WINKELMANN, O. + BRAISCH, M. [ed.]: *Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag, Beiträge zur allgemeinen, indogermanischen und romanischen Sprachwissenschaft.* Bern 1982.

ZEHREER, J.: *Nochmals besondere Merkmale der surselvischen Sprache.* – In: BM. 1983, 91–99.

Litteratura

ARPAGAUS, A.: *Da Porclas anen, Raquens e novellettas.* Ord il relasch litterar, tom I. Mustér 1983.

ARPAGAUS, A.: *Dadens e dado Porclas, Raquens e novellettas.* Ord il relasch litterar, tom II. Mustér 1983.

ARPAGAUS, A.: *Verdins e curschins, Raquens e novellettas per affons.* Ord il relasch litterar, tom III. Mustér 1983.

ARPAGAUS, A.: *Spigias e punschuns, Confess e poesias.* Ord il relasch litterar, tom IV. Mustér 1983.

BERTHER, T.: *Carstgauns e ratuns.* Nies Tschespet 55. Romania [s.l.] 1983.

BIERT, C.: *Il vegl mailer, Der alte Apfelbaum.* – In: TG. 42 (1983), Nr. 3, 67–69.

- CADIELI, G.: *Ovras*. Ediziun procurada da DEPLAZES, L. Romania, Mustér 1983.
- CADOTSCH, P. + THÖNI, G.P.: *Fultscheidas e raschladas*. Prosa surmirana. URS., Riom 1983.
- CANDINAS, T.: *Gion Barlac ei el claus, Gion Barlac im Gebege*. – In: Ladinia 6 (1982), 270–272.
- CARATSCH, R.: *Ovras*. (*La Renaschentscha dals Patagons; Il commissari da la cravatta verda; Grischuns a l'ester; Il program da Schlarigna*.) Ediziun dal Chardun. Zernez [1983].
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, I. Band, *Surselvisch, Subselvisch, Sursettisch, XVII., XVIII., XIX. Jahrhundert*. Reprint. Chur 1983.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, IV. Band, 1. Teil, *Surselvisch, Subselvisch, Volksmedizin, Nachträge*. Reprint. Chur 1983.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, IV. Band, 2. Teil *Surselvisch, Subselvisch, Volksmedizin, Nachträge*. Reprint. Chur 1983.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, V. Band, *Oberengadinisch, Unterengadinisch, Das XVI. Jahrhundert*. Reprint. Chur 1983.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, VI. Band, *Oberengadinisch, Unterengadinisch, Das XVII. Jahrhundert*. Reprint. Chur 1983.
- DEPLAZES, G.: *Placi pign raquenta*. Mustér 1983.
- GABRIEL, G. + MURK, T.: *Munt Sogn Gieri*. Drama popular en 5 acts. [s.l. 1983].
- GAUDENZ, D.: *Quist chantunet am surria*. Poesias. Scuol 1983.
- HENDRY, V.: *En schburnada*. Schaffusa 1983.
- KLAINGUTI, G.: *Bastuns da skis*. Chasa Paterna, Nr. 102. [Lavin 1983.]
- NOLFI, T.: *sfessas albas*. Lavin 1983.
- Nowelles de Suisse française, Novellas dalla Svizra franzosa*. Traducziuns da PULT, C. + MENZLI, G. + CAMARTIN, I. Disentis/Mustér, Lausanne, Zürich 1983.
- PEER, A.: *Sgrafits*. Rätoromanische Gedichte mit deutscher Übertragung von OBERLIN, U. Zürich, Stuttgart 1959, Reprint 1983.
- PLANTA, A.: *Pommaraida*. Poesias. [s.l.] 1982.
- Prosa da canderouna*. UdG. [s.l.] 1982.
- SPESSCHA, H.: *Nin, Notg alva, Gedichte*. Übersetzung der Kurzgeschichten: CATHOMAS-BEARTH, R., Übersetzung der Gedichte: CAMARTIN, I. – In: TG. 42 (1983), nr. 5, 66–69.

SPESCHA, H.: *Per tei e per mei*. Ina pintga trilogia da S', H., accumulada da litografias da SPESCHA, M. Mustér 1983.

STUPAN, V.: *Funtana*. Poesias. [s.l.] 1983.

WILLI-NAY, P.A.: *Fastitgs*, 1982. Domat 1982.

ZUAN, P.: *Die Granate von Plurs*. Samedan 1982.

Istorgia, cultura

BAGGERMAN, G.: *Maloja, entre cimes et lacs, Cent ans d'histoire d'un hôtel*. [s.l. 1983.]

BISCHOFF, N.: *Das gegenwärtige Waldbild im Spiegel seiner Vergangenheit*. – In: HEROLD, H.: *Trift und Flösserei in Graubünden, Ein Beitrag zur bündnerischen Forstgeschichte*. Beiheft Nr. 10 zum «Bündnerwald». Chur 1982, 121–128.

BOPPART, R.: *Oberengadin in alten Ansichten*. Zaltbommel 1982.

BORINGHIERI, P.: *Geschlechter und Gesellschaft des alten Zuoz im Spiegel der Estims des 16. Jahrhunderts*. – In: BM. 1983, 165–198.

BÜCHI, U. + G.: *Die Megalithe der Surselva, Graubünden, Band 1, Muota/Falera*. Disentis 1983.

BUDMIGER, G. [ed.]: *Die Walser, Bilder und Texte zur Walserkultur*. Frauenfeld, Stuttgart 1982.

BUNDI, M.: *Aspects culturhistorics dalla Tumliasca el 18avel tschentaner*. – In: Ann. 96 (1983), 140–150.

CAHANNES, F.: *Graubünden während Krieg (1914–1918) und Landesgeneralstreik*. Liz., Zürich 1983.

CAMARTIN, I.: *Some were great, others were only loyal*. – In: swissair Gazette, 2/1984, February, Zurich 1984, 12–13.

CHÖNZ, S.: *Guarda – destin d'un village engadinois*. – In: swissair Gazette, 2/1984, February, Zurich 1984, 14–17.

COLLENBERG, A.: *Die de Latour von Brigels in der Bündner Politik des 19. Jahrhunderts, Ein Beitrag zur Geschichte Graubündens von 1800–1851 und des aufgeklärten bündnerischen liberalen Katholizismus*. Europäische Hochschulschriften, Reihe III, Geschichte und ihre Hilfswissenschaften, Band 158. Bern und Frankfurt am Main 1982.

DIETRICH, G.: *Il scolaresser en Surselva*. – In: 100 Jahre Bündner Lehrerverein, 1883–1983. [s.l.] 1983, 142–144.

ELSASSER, H. [e.a.]: *Nicht-touristische Entwicklungsmöglichkeiten im Berggebiet*. Schriftenreihe zur Orts-, Regional- und Landesplanung, Nr. 29, Dezember 1982. Institut für Orts-,

Regional- und Landesplanung an der ETHZ. Zürich 1982. [Cun üna resumaziun in rumantsch sursilvan, da COLUMBERG-NAY, I.]

FÄRBER, S.: *Der bündnerische Herrenstand im 17. Jahrhundert, Politische, soziale und wirtschaftliche Aspekte seiner Vorherrschaft*. Diss., Zürich 1983.

FISCHER-NAGEL, H. + A.: *An la masaina, La veta miraculosa digls aviouls*. Translaziun surmirana da EUGSTER, M. Mustér 1982.

FLOWER, R.: *The Palace, A Profile of St. Moritz*. London 1982.

FRANSIOLI, M.: *Il Son Gottard e ses ospizis*. Guid da monuments d'art svizzers, edì da la Societad d'Istorgia da l'Art Svizzer. Translatà en rumantsch grischun [. . .] da DEPLAZES, L. Berna 1983.

GADMER, A.: *Bündner Trachtenvereinigung, Società grischuna da costüms, Federazione grigionese dei costumi, 50 Jahre, 1933-1983*. Davos-Dischma 1983.

GANZONI, M.: *Differents aspets dal svilup da Schlarigna*. Lavur da patenta [s.l.e.a.].

GAUDENZ, G.: *Il temp da Güerg Jenatsch i'l spievel d'ün cudesch da protocols dal colloqui d'Engiadin'Ota dal 1618 (terza cuntinuaziun)*. – In: Ann. 96 (1983), 151–163.

Die Gemeinden Graubündens. Sammelband, Die 213 Portraits der Bündner Gemeinden alphabetisch geordnet. Chur 1983–1985.

Il gaud en Svizra. Dun svizzer da la Festa naziunala 1983. Translatà en rumantsch grischun, DAZZI, A.A. + GROSS, M. [s.l.e.a.].

GUSTIN, C.: Inspectorat da scoula Engiadina – Val Müstair e circol da Curvalda. – In: *100 Jahre Bündner Lehrerverein, 1883-1983*. [s.l.] 1983, 144–146.

HAAS, T.: *Das Bergkirchlein S. Verena Emserberg, Festschrift zum 50jährigen Bestehen des Bergkirchleins (1932-1982)*. Domat/Ems 1982.

HEROLD, H.: *Trift und Flösserei in Graubünden, Ein Beitrag zur bündnerischen Forstgeschichte*. Anhang: MATHIEU, J.: *Die Ausbeutung der Wälder im alten Unterengadin*. BISCHOFF, N.: *Das gegenwärtige Waldbild im Spiegel seiner Vergangenheit*. Beiheft Nr. 10 zum «Bündnerwald». Chur 1982.

HESS, K. + MÜLLER, P. E. + GENSETTER, L.: *Bahnerlebnis Graubünden*. Bottmingen 1982.

150 Jahre Schweizerische Offiziersgesellschaft [. . .] 150 onns Societad svizra dals uffiziers, 1833-1983. ASMZ, Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift. Frauenfeld 1983. [Cf. principalmaing:] SCHORTA, R.: *L'uffizier da milissa – stimulaziun u surpretensiun?*, 74–75.

Institutionen und Gesellschaften über Regionalgeschichte in der Arbeitsgemeinschaft der Alpenländer (Arge-Alp), 1° Erhebung. Veröffentlichung über die in Trient vom 10. bis 12. Dezember 1982 veranstaltete II. Historikertagung. Trento 1982.

- KOENZ, J.U.: *Guarda*. Schweizer Heimatbücher 179, Bündner Reihe 22. Bern 1982².
- MAEDER, H. + KRUKER, R.: *Hirten und Herden, Alpkultur in der Schweiz*. Olten 1983. [Cf. specialmaing:] Il signun, il tersiel, ils pasters ed ils buobs da Naustgel; Spundivas: Die Käseteilung, 123–135.
- MAISSEN, A. + KILLIAS, A. + DEPLAZES, L.: *Museum local Laax. Entrei en la veta d'antruras. Ortsmuseum Laax. Treten Sie ein. In das Leben von damals*. Laax 1983.
- MAISSEN, F.: *Historia dalla pleiv da Cumbel*. Mustér 1983.
- MAISSEN, F.: *Bündner Studenten an der Universität Freiburg im Breisgau 1460–1914*. – In: BM. 1983, 229–243.
- MATHIEU, J.: *Die Ausbeutung der Wälder im alten Unterengadin*. – In: HEROLD, H.: *Trift und Flösserei in Graubünden, Ein Beitrag zur bündnerischen Forstgeschichte*. Beiheft Nr. 10 zum «Bündnerwald». Chur 1982, 109–120.
- MATHIEU, J.: *Eine Region am Rand: Das Unterengadin, 1650–1800, Studien zur Gesellschaft*. Diss. Bern. Chur 1983.
- MEIER, E.: *Kulturwege in Graubünden, Die schönsten kulturhistorischen Exkursionen*. Heft 1. [Churer Rheintal, Hinterrhein, Misox/Mesolcina, Vorderrhein/Surselva.] Chur, Bottmingen/Basel 1982.
- MEIER, E.: *Kulturwege in Graubünden. Die schönsten kulturhistorischen Exkursionen*. Heft 2. Chur, Bottmingen/Basel 1983.
- MITTLER, M. [ed.]: *Panorama Nationalpark*. Frauenfeld 1983.
- MONTALTA, E. + ROSA, C. [e.a.]: *Unser Alpenkorps | Notre corps alpin | Il nostro corpo d'armata alpino | Nies corp alpin*. Ed.: Corp da muntogna 3. [s.l.] 1983.
- Museum Bravuogn, Museum Bergün*. [s.l.e.a.]
- NETZER, R.: *Inspectorat da scola Grischun central*. – In: *100 Jahre Bündner Lehrerverein, 1883–1983*. [s.l.] 1983, 140–142.
- NIGG, P.: *Bernina, Vom Engadin ins Veltlin*. Bahnen der Berge, 2. Aachen 1982.
- OVERBECK, B.: *Geschichte des Alpenrheintals in römischer Zeit, auf Grund der archäologischen Zeugnisse*, Teil I, *Topographie, Fundvorlage und historische Auswertung*. [Unter Mitarbeit von PAULI, L.] Veröffentlichung der Kommission zur archäologischen Erforschung des spätrömischen Rätien der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, In Verbindung mit dem Rätischen Museum Chur und dem Archäologischen Dienst Graubünden. München 1982.
- PFISTER, A.: *Jörg Jenatsch, Briefe 1614–1639*. Herausgegeben von der Jörg Jenatsch-Stiftung. Chur 1983.
- PIETH, F.: *Bündnergeschichte*. Chur 1982².

- PINÖSCH, D.: *Val Müstair, Münstertal, Geschichtschronik*. Luzern 1982.
- PROJER, R.: *Das Lugnez, Besiedlung und Bevölkerung im Frühmittelalter*. Liz. Freiburg (Schweiz). Villa 1983.
- RAIMANN, A. + ROELLI, W.: *Gotische Wandmalereien in Graubünden, Die Werke des 14. Jahrhunderts im nördlichen Teil Graubündens und im Engadin*. Disentis/Mustér 1983.
- SCHIBLI, A.N. + ZSCHALER, E.: *Gruss aus dem Oberengadin, Dokumente vergangener Zeit in Ansichtskarten*. Band 1. Samedan 1983.
- SCHWARZ, J.: *Maienfeld einst und jetzt, eine Chronik*. Maienfeld 1982.
- SEIBERT, D.: *Goldenes Engadin*. München 1982³.
- SIGRON, G.: *Die Geschichte der Zahnmedizin in Graubünden*. Diss. Zürich. Zürich 1981.
- SIMONETT, C.: *Die Bauernhäuser des Kantons Graubünden*. Band I: *Die Wohnbauten*. Basel 1983².
- Skilifte und Bergbahnen Pèz d' Artgas (Brigels), 10 Jahre Skilifte und Bergbahnen*. Brigels 1982.
- STECHER, J.T.: *La convegna dals 14 da settember 1733 tanter Tarasp e Scuol*. – In: Ann. 96 (1983), 164–179.
- TOMASCHETT, P.: *Mulins e rodas-mulin ella Cadi (secunda part)*. – In: Ann. 96 (1983), 103–139.
- TSCHUOR, M.: *Il teatro romancio – un'analisi 1983*. In: Quad. Gr. It. 52 (1983), 313–315.
- Unter-Engadin, Begegnung und Erlebnis*. Chur 1982.
- Vita, Disposiziuns en cass da mort*. Vita, Cumpagnia da segiranzas da vita. [Turitg 1983. Publicaziun in rumantsch grischun.]
- Vita, Parcours. La moda divertenta da far sport*. Vita, Societad anonima per segiranzas da vita. [s.l.e.a. Publicaziun in rumantsch grischun.]
- VOGT, W.: *Von alten Wegen im rätischen Südvoralberg*. – In: Montfort 34 (1982), 425–434.
- WALDMANN, R. [ed.]: *Die Schweiz in ihren Märchen und Sennengeschichten*. Köln 1983. [Cf. specialmaing: *Romanisch-Graubünden*, 231–268.]
- WALL, H.: *Bernina, Vom Engadin ins Veltlin*. Aachen 1982.
- Wappenbuch des Kantons Graubünden*. Chur 1983.
- WIDMER, A.: *Turissem e cultura*. [Ina retscha d'artechels cumpari ella Gasetta Romontscha, 14.5.–20.7.1982.]
- WILDHABER, R.: *Touristische Orientierungshilfe für den Sport- und Ferienort Sedrun-Tujetsch*. [Sedrun] 1982.

ZINSLI, A.: *Leben in Safien*. Safien 1983.

Religiun, baselgia

ALBRECHT, G. + CARIGIET, A.: *Ecce homo, Mirei il carstgaun!* Zollikon/Rueun 1983.

BERTHER, S. + WENZIN, P.: *In'jamna a Lourdes, Eine Woche in Lourdes*. Rueun 1983.

BERTHER, T.: *Kirche St. Remigius, Falera*. Herausgegeben im Auftrag der Kirchgemeinde Falera. [Falera 1983.]

BERTOOG, H.: *Pleivs e baselgias en valladas renanas*. Monografias rimnadas ed edidas dalla Fundaziun Anton Cadonau pil romontsch en baselgia per mauns da nossas pleivs evangelicas romontschas. Cuera 1982.

CATHOMAS, B.: *Die Heiligen Plazidus und Sigisbert und das Kloster Disentis im Hoch- und Spätmittelalter*. Liz., Zürich [s.a.].

La sontga cresma. Edia da la Curia episcopala, Coira [1983].

HENDRY, T. + CATHOMAS, E.: *Baselgias e capluttas da Tujetsch*. Mustér 1983.

Texts giuridics, statüts

SCHORTA, A.: *Tschantamaints d'Engiadina bassa. Rechtsquellen des Kantons Graubünden*, Serie B, *Dorfordnungen*, Band 1, *Die Dorfordnungen des Unterengadins*. UdG. [s.l.] 1982².

SCHORTA, A. + LIVER, P.: *Die Rechtsquellen des Kantons Graubünden, Die Statuten der Gerichtsgemeinden*. Erster Teil: *Der Gotteshausbund*, Dritter Band: *Münstertal*. Bearbeitet und herausgegeben von S',A., Geschichtliche Einleitung von L',P. Aarau 1983.

TOMASCHETT, P.: *Fontaunas da dretg sursilvanas: Uordens da Schlans*. – In: Ann. 96 (1983), 185–199.

Lectüra per uffants e giuvenils

BAUMANN, K.: *Piro e'ls pumpiers*. Versiun ladina da PLANTA, A. Mustér 1982.

BAUMANN, K. + BERNARD, J.: *Piro ed ils pumpiers*. Tetel original: *Piro und die Feuerwehr*. Ina historia da B',K., cun maletgs da B',J., versiun sursilvana da CORAY, B. Mustér 1981.

BIERT, C.: *Cla Biert rachinta, Chels da Patnaglia ed igl ampren automobil, L'amprema geda cun töf*. Versiung surmirana da SIGNORELL, F. OSL. Nr. 1680. Seria: Litterara, surmiran, scalem masang/superiour. Turitg 1983.

BRLIĆ-MAŽURANIĆ, I.: *Clapitsch, Las aventuras maravliousas d'en imprendist-calger*. Translato digl croat da MAISSEN, A., Versiung surmirana da CAPEDER, F. Leia Rumantscha, Mustér, Coira 1983.

BUSCH, W.: *Jon e Din, l'istorgia da duos malomers in set parts*. Tradütta libramaintg in ladin da SAROTT, C. UdG. [s.l.] 1983².

BUSCH, W.: *Not e Clo, l'istorgia da dus furbazs e lour set furbareias*. Translatada libramaintg an surmiran da THÖNI, G.P. UdG. [s.l.] 1983².

BUSCH, W.: *Paul e Clau, La historia da dus furbazs e lur siat cattavegnas*. Versiun sursilvana CABALZAR, M. (sereferend al text da DECURTINS, A.). UdG. [s.l.] 1983².

CAGIENARD, F. + CAPEDER, D.: *Grischetta, Novas aventuras dalla miur: Anas prigulussas | Neue Abenteuer der Maus: Gefährliche Wasser*. Wangs [s.a.].

Il cavalier Chaplina ed oters raquints. UdG. [s.l.] 1983.

CHÖNZ, S. + CARIGIET, A.: *Uorsin*. Adattaziun sursilvana: CADIELI, G. LR. Cuoira 1983³.

COLLODI, C.: *Las aventüras da Pinuoch. Istorgia d'üna marionetta*. Traducziun ladina da STUPAN, C., illustraziuns originalas da MAISSEN, V. Lia Rumantscha, Mustér, Cuoira 1983.

COLLODI, C.: *Pinocchio. Las storgias d'in poplenn*. Versiun romontscha da MAISSEN, A., illustraziuns originalas da MAISSEN, V. Mustér 1982.

DURSCHEI, V.: *Mia via*. OSL. Nr. 1674. Seria: Manual, sursilvan, scalem superiur. Turitg 1983.

FILLI, C.: *Il proverbi – teis cumpogn*. OSL. Nr. 1678. Seria: Litterara, ladin, s-chalin d'imez/superiur. Turitg 1983.

FROMM, L.: *Gian Leivrin|Gloiretta|Lieuret, Üna chanzun da leivras|Canzung d'ena gloir|Ina canzunetta da lieurs*. Traducziun ladina: GARTMANN, I., translaziun surmirana: STEIER, R., translaziun sursilvana: CAMARTIN, I. Mustér 1983.

GROB-GANZONI, A.P.: *La già misteriusa ed otras parevlas*. LR. Cuir 1983.

HELD, J.: *Ils zocals da Lisa-Mustazza*. Versiun ladina da MARUGG, R. OSL. Nr. 1676. Seria: Per leger e pittürrar, ladin, s-chalin bass. [Turich 1983.]

KÄSTNER, E.: *Ghignol*. Versiun sursilvana [. . .] cun antruvidamaint da TSCHARNER, B. Amprema part. Seria: Litterara, sursilvan, scalem masàn-superiur. Turitg 1983.

KOČONDA-BRONS, A.: *Ils ses cigns*. Ün cudesch da pops [. . .]. Parabla dals frars Grimm. Tradütta da APPENZELLER-KÖNZ, C. Dornach 1982.

LENHARDT, E.: *L'asenin Bim*. Versiun ladina da STECHER, U. OSL. Nr. 1677. Seria: Litterara, ladin, s-chalin mezdan. Turich 1983.

MANETSCH, A.: *Fagei mo empau*. OSL. Nr. 1675. Seria: Litterara, sursilvan, scalem me-
saun. Turitg 1983.

Pierrot, 106, 108, 110. Versiun romontscha: CATHOMAS, R. Lausanne, Ligia Romon-
tscha, Cuera.

PUČMER, J.: *Rapunzla*. Ün cudesch da pops [. . .]. Parabla dals frars Grimm. Tradütta da
APPENZELLER-KÖNZ, C. Dornach [s.a.]

STOHLER-DALBERT, U.: *Sturniccal*. Versiun valladra da STUPAN, V., adattaziun pu-
tera da URECH-CLAVUOT, C. UdG. [s.l.] 1983.

TSCHARNER, G. + BERTOGG, A.: *Abraham*. Purtrets da KORT, K. Edi da las confe-
renzas pasturalas «Sur igl Uaul» ed «Engiadina bassa – Val Müstair». [s.l.] 1983.

TSCHARNER, G. + BERTOGG, A.: *Bartimeus*. Purtrets da KORT, K. Edi da las confe-
renzas pasturalas «Sur igl Uaul» ed «Engiadina bassa – Val Müstair» [s.l.] 1983.

TSCHARNER, G. + BERTOGG, A.: *Nadal*. Purtrets da KORT, K. Edi da las conferen-
zas pasturalas «Sur igl Uaul» ed «Engiadina bassa – Val Müstair» [s.l.] 1983.

TSCHARNER, G. + BERTOGG, A.: *Las nozças a Cana*. Purtrets da KORT, K. Edi da
las conferenzas pasturalas «Sur igl Uaul» ed «Engiadina bassa – Val Müstair» [s.l.] 1983.

VINCENT, G.: *Ernest e Celestina tiel fotograf|tiel fotograf|pro'l fotograf*. Tetel original: *Ernest
et Célestine chez le photographe*. Versiun romontscha da: CAMARTIN, I. + STEIER, R. +
GARTMANN, I. Mustér 1982.

VINCENT, G.: *Ernest e Celestina fan pic-nic, fon pic-nic, fan pic-nic*. Tetel original: *Ernest et
Célestine vont pique-niquer*. Versiun romontscha da: CAMARTIN, I. + STEIER, R. +
GARTMANN, I. Mustér 1982.

VINCENT, G.: *Ernest e Celestina, La scadiola rutta . . .* Mustér 1982. [Be illustraziuns.]

VINCENT, G.: *Pic-Nic e Rosalia*. Mustér 1982. [Be illustraziuns.]

WESP, C.: *Liger e malager! Cun istorgettas e dessegn da cumpletar*. Versiung surmirana da
SCHANIEL, A. + E. OSL. Nr. 1679. Seria: dessegn ed istorgias per la scoletta, surmi-
ran, scalem bass. Turitg 1983.

Mezs didactics

In bun ambient per noss uffants. Pro Juventute, Zürich [s.a.]. [Publicaziun in rumantsch
grischun.]

ARQUINT, J.C. [e.a.]: *Dalöntscha e dastrusch*. Cudesch da lingua per la terza classa da las
scoulas primaras d'Engiadina Bassa e Val Müstair. Administraziun chantunala da mezs
d'instrucziun, Cuaira 1982.

ARQUINT, J.C. [e.a.]: *Dalöntsch e dastrusch*. Cudesch da lingua per la terza classa da las scoulas primaras d'Engiadin'Ota e da Bravuogn. Administraziun chantunela da mezs d'instrucziun, Cuira 1983.

ARQUINT, J.C. [e.a.]: *Lontan e manivel*. Cudisch da lungatg per las scoulas primaras sursilvanas, tiarza classa. Administraziun cantunala per mieds d'instrucziun, Cuera 1983.

ARQUINT, J.C. [e.a.]: *Lontan e manivel*. Codesch da lungatg per la terza classa dallas scoulas primaras da Surmeir. Administraziun cantunala da meds d'instrucziun, Coira 1983.

BRUNNER, R. + JÖRG, C.: *Führer durch die Kantonsbibliothek Graubünden | Guid atras la Biblioteca chantunala grischuna | Guida della Biblioteca cantonale grigione*. Chur 1983.

CADALBERT-DERMONT, R.: *Romontsch en scola*. III., IV. scalem. Mieds accumpignonts: Didier, Cassetta[s] cun lecturas, Clav[s] per il scolast. Lia Rumantscha, Cuira 1983.

CANTIENI, R.: *Die Bündner Wache (1499)*. Für Männerchor, Gedicht von GRAND, F. 1 Partitur. Chur [s.a.].

CAVIGELLI, P. + PEER, O.: *Polyglott-Sprachführer, Rätoromanisch, Sursilvan, Ladin*. München 1983⁷.

DARMS, G.: *Vocabulari fundamental, tudestg-romantsch grischun A-D, II. Pledari, tudestg-romantsch grischun*. Lia Rumantscha, Cuira 1983.

DERUNGS-BRÜCKER, G.A.: *Instrucziun romantscha per scoulas professiunalas*. Ligia Romantscha, Cuera 1983.

GANZONI, G.P.: *Grammatica ladina. Grammatica sistematica dal rumantsch d'Engiadina Bassa per scoulas e creschüts da lingua rumantscha e francesca*. UdG., LR., [s.l.] 1983.

GANZONI, G.P.: *Grammatica ladina. Grammatica sistematica dal rumantsch d'Engiadin'Ota per scoulas e creschüts da lingua rumantscha e tudascha*. UdG., LR., [s.l.] 1983².

KIECHLER, N.: *Crac, Üna mappa da lavur per scoulas e magisters sur dal tema «umans impedits»*. Traducziun: PINGGERA-NUOTCLÄ, A. Berna, Lia Rumantscha, Cuira 1981.

KIECHLER, N.: *Fruentada, Ina mappa da lavur per scoulas e scolasts davart il tema «Carstgauns impedi»*. Translatader: DURSCHER, V. Comite d'acziun per igl onn dil carstgaun impedi, Svizra 1981. Berna [s.a.].

KOHLER, E.: *Romontsch en scola*. I. + II. scalem. Ligia Romantscha, Cuera 1983.

MURK, T.: *Vocabulari per bibliotecas*. Lia Rumantscha/Ligia Romantscha [s.a.].

NAY, S.M.: *Bien di, bien onn. Lehrbuch der rätoromanischen Sprache (deutsch-surselvisch)*. Ligia Romantscha, Cuera 1983⁷.

NETZER, R. [e.a.]: *Cantagn. Codesch da cant per las scoulas rumantschas surmiranas e sotsilvanas, Classas inferiouras*. Tgesa editoura cantunala per stampats e meds d'instrucziun, Coira 1982.

NETZER, R. [e.a.]: *Chantain. Cudesch da chant per las scoulas ladin, S-chalin bass, 1.-4. classa*. Chasa editura per mezs d'instrucziun, Cuaira 1982.

NETZER, R. [e.a.]: *Lodola. Cudisch da cant per las scolas romontschas sursilvanas, Scalem inferiur, 1.-4. classa*. Casa editura cantunala per stampats e mieds d'instrucziun, Cuera 1982.

PTT. *Per radio e televisiun dovri ina concessiun. Pitschen mussavia per auditurs da radio e per tele-spectaturs*. [s.l.19]82. [Publicaziun in rumantsch grischun.]

PTT. *Uschè pudais Vus pustar in attatg da telefon*. [s.l.19]82. [Publicaziun in rumantsch grischun.]

Rumantsch Grischun, referats, materialias da lavur. Curs a Savognin, 8-12 d'avust 1983. LR, Cuira 1983.

RYTZ, W.: *Nossas plantas, Nossa bos-cha*. Text ladin: BISCHOFF, F. Hallwag, Berna / Lia Rumantscha, Cuaira 1982.

RYTZ, W.: *Nossas plantas*. Text surmiran: SIGNORELL, F. Hallwag, Berna / Leia Rumantscha, Coira 1982.

RYTZ, W.: *Nossas plontas*. Text sursilvan: WINZAP, I. Hallwag, Berna / Ligia Romontscha, Cuera 1982.

SCARRY, R.: *Mieu prüm dicziunari / Igl mies amprem dicziunari / Miu emprem dicziunari*. Tradüt in ladin da GAUDENZ-GANZONI, R. + G., versiung surmirana da SONDER, A., adattau al sursilvan da DECURTINS, A. e DECURTINS, G. LR., Cuaira 1983³.

SCHMID, H. + DARMS, G. [e.a.]: *Grammatica elementara dal Rumantsch Grischun, Fonetica e morfologia*. Lia Rumantscha, Cuira 1983.

SCHMID, M. + ISSLER, G.: *Davoserdeutsches Wörterbuch, Der Wortschatz einer Bündner Walsermundart. Grammatiken und Wörterbücher des Schweizerdeutschen, in allgemeinverständlicher Darstellung, betreut vom Bund Schwyzertütsch, Band VII*. Verlag Walservereinigung Graubünden, Chur 1982.

SEELI, G.: *Romontsch en scola*. V., VI. scalem. Mieds accumpignonts: Didier, Cassetta[s] cun lecturas, Clav[s] per il scolast. Lia Rumantscha, Cuira 1983.

SEPHTON, D.: *Tick-Tack, Guida linguistics per il commerzi*. Versiun en rumantsch grischun da C., R. Wicklewood 1982 / Lia Rumantscha [Cuira 1983].

STILLHARD, I. + BISCULM, W.: *Prada, preda, pros, praus - Wiese*. Biologie-Lehrmittel, Mittelstufe. [Vallader, puter, surmiran, sursilvan.] Chasa editura chantunala da stampa e mezs d'instrucziun, Cuaira 1982, 1983.

WALTHER, P. + MESSMER, D.: *Rumauntsch puter, Romanisch*. Ein kleiner Sprachführer für den Alltag. Herausgeber: Verkehrsverein Oberengadin. Samedan 1983.

Cassettas, plattas

BIERT, A. + STEINER, M.: *Chanžuns, lieder und tänze aus dem engadin*. B', A. + S', M. ed ils fränzlis da tschlin. [Lia Rumantscha, Cuoir] 1982.

CADUFF, A.: *Armin Caduff e ses trubadurs sursilvans contan canžuns romontschas*. [Ligia Romontscha, Cuera] 1982.

CAFLISCH, A.: *Il canarin, Üna tscherna d'istorgias*. [Lia Rumauntscha, Cuir s.a.]

Canžuns d'affons. Tenor melodias popularas, cantadas dil chor d'affons da Trun. Dirigent: NAY, C., arranschament: CADUFF, A. Ligia Romontscha, Cuera 1982.

Praulas surmiranas III. Rachinta[da]s da PETERELLI, M., musica da HÜGLI, D. Leia Rumantscha, Coira 1983.

Institut dal
Dicziunari Rumantsch Grischun
p.i. K. Widmer